הלכות גירושין פרק י"א (תורגם אוטומטית)

Hebrew

תורגם אוטומטית

סיכום השיעור

הלכות גירושין פרק י"א

הקדמה לפרק י"א: סדר הפרק ותוכנו

1. דברי הרמב"ם

(סקירה כללית על הלכות פרק י"א בהלכות גירושין).

2. פשט פשוט

הפרק מורכב משלושה חלקים עיקריים:

1) הלכות מיאון (עד הלכה י"א);

2) איסור לא תעשה של "מחזיר גרושתו" (הלכות י"ב–י"ז);

3) תקנת חכמים של הבחנה – להמתין שלושה חדשים אחר הגט – ואיסור לישא מעוברת חבירו או מינקת חבירו (מהלכה י"ח עד סוף הפרק).

3. חידושים והסברים

* **הקשר בין הנושאים שבפרק:**

* לכתחילה היינו רוצים לומר שעיקר הפרק עוסק במצות לא תעשה של "מחזיר גרושתו" (שהיא אחת משתי המצוות דאורייתא שבהלכות גירושין, יחד עם מצות עשה של "וכתב לה"), שהרי הפרקים האחרונים עוסקים בהלכות הנוהגות *לאחר* הגירושין.

* אולם כשמתבוננים בפרק רואים שרובו סובב דווקא סביב "מיאון" (דרך דרבנן להיפרד מקידושין דרבנן של יתומה קטנה). הרמב"ם מביא את הלכות "מחזיר גרושתו" ו"הבחנה / מינקת חבירו" אגב אורחא של מיאון, משום שעליו לברר האם גם ל"ממאנת" יש דיני מחזיר גרושתו והבחנה או לא.

* **שני מהלכים מדוע מיאון מופיע כאן:**

1. לאחר שהרמב"ם סיים ללמד את כל הלכות הגט הרגיל, עליו להוסיף "הסתייגות" ולבאר מהו מיאון, משום שבעיני אדם רגיל המיאון נראה דומה מאוד לגירושין. (בפרק י' כבר למדנו גם שיש להתרחק ממיאון).

2. עד כה לימד הרמב"ם על גירושין דאורייתא, וממילא הוא עובר כעת ללמד את הלכות "גירושין שמדרבנן" (מיאון).

הלכה א'

1. דברי הרמב"ם

אין נושאין קטנה. והנושא קטנה ולא רצת בבעל הרי זו ממאנת והולכת ואינה צריכה ממנו גט שאין קידושי קטנה קידושין גמורין אלא מדברי סופרים כמו שביארנו.

2. פשט פשוט

מן התורה רק אב יכול לקבל קידושין עבור בתו הקטנה ("את בתי נתתי לאיש הזה"), והיא מתקדשת מן התורה וצריכה גט. אם היא יתומה (אין לה אב), אין שייכים כלל קידושין מן התורה, משום שקטנה אינה בת דעת לעשות קנין, אלא שחכמים תיקנו שאמה או אחיה יכולים להשיאה מדרבנן. כאן אומר הרמב"ם שחכמים אסרו לישא קטנה. אם בכל זאת נשא אדם קטנה יתומה והיא אינה רוצה עוד בבעלה, די לה "למאן" (למחות ולומר שאינה רוצה), והיא יוצאת בלא גט, משום שקידושיה אינם קידושין גמורין מדאורייתא אלא מדברי סופרים.

3. חידושים והסברים

* **הטעם מדוע השאירו חכמים את קידושי היתומה ברמה דרבנן:**

הטעם שחכמים תיקנו את הקידושין על ידי האם והאחים רק כדין דרבנן (ולא נתנו להם כח חזק יותר), הוא בדיוק כדי שה"מיאון" יהיה קל. כשהקידושין הם מדאורייתא (על ידי האב), אי אפשר לבטלם בלא גט; אבל ביתומה, שבה אחרים באים במקום האב, רצו חכמים להשאיר פתח יציאה קל של מיאון.

* **מדוע צריך הרמב"ם לחזור כאן על איסור "אין נושאין קטנה"?**

* הרמב"ם כבר הביא קודם בהלכות אישות (ובהלכות פריה ורביה, שם צריך "בת בנים" הראויה ללדת) את הגמרא בקידושין (פרק ב') שאסור לאדם לקדש את בתו כשהיא קטנה ("עד שתגדיל ותאמר בפלוני אני רוצה"). **המגיד משנה** אכן מציין לשם.

* *החילוק:* בהלכות אישות מדובר בקטנה *שיש לה אב* – שם האיסור מוטל על **האב** שלא יקדש את בתו (ואם עשה כן, הרי אלו קידושין דאורייתא הצריכים גט). כאן בהלכות גירושין מדובר **ביתומה** (שבה שייך מיאון), והרמב"ם מחדש איסור שני: איסור המוטל על **החתן** ("אין נושאין קטנה"), שאסור לאיש לישא קטנה, אפילו יתומה.

* היה אפשר לחשוב ש"נושאין" הוא איסור חמור יותר מקידושין, משום שביתומה אין שייכים קידושין אמיתיים (אין לה דעת), וכל הנישואין אינם אלא צורה של "נישואין".

* **הקושיא הגדולה (סתירה בתקנת חכמים):**

בהלכות אישות (פרק ג') ביאר הרמב"ם שכל הטעם שחכמים תיקנו נישואין לקטנה יתומה (שלא כחרש, שוטה וקטן) הוא כדי "שלא ינהגו בה מנהג הפקר" – שיהיה לה בעל המגן עליה. נשאלת

קושיא חזקה: אם חכמים תיקנו במיוחד שיתומה *כן* תוכל להינשא לטובתה, כיצד בא הרמב"ם כאן ואומר "אין נושאין קטנה", שחכמים אסרו לישא אותה? הרי הדבר עומד בדיוק כנגד תקנתם שלהם!

* **תירוצים ומהלכים על הקושיא:**

1. **קטנה אינה "רכוש" – מתחשבים ברצונה:**

רואים לאורך הפרק שאף על פי שאין לקטנה דעת לעשות חלות קנין, חכמים התחשבו מאוד ב*רצונה* (כפי שרואים בלשון המיאון: "אמי או אחי הטעוני"). לאב נתנה התורה את הזכות למוכרה או לקדשה, אבל חכמים אמרו שאין זה דבר נאה – על האב לעבוד, לפרנס אותה ולהביא לחם, ולא למוכרה לאיש. אבל ביתומה, שבה לא נתנה התורה שום פתרון, עמדו חכמים בפני דילמה: מצד אחד אינם רוצים שישאו קטנות סתם; ומצד שני יתומה צריכה לפעמים מגן.

2. **איסור כללי מול היתר פרטי (מסגרת):**

חכמים קבעו *איסור כללי* ("אין נושאין קטנה") שאסור לישא קטנה, אפילו יתומה. אבל הם בנו "מסגרת" הלכתית (תקנת נישואין דרבנן ומיאון) למקרים יוצאי דופן. אם אדם בכל זאת עובר על האיסור, או כשרב רואה באופן פרטי יתומה הנופלת לידיים רעות ומנצלים אותה (מנהג הפקר), יניחו לה "בשתיקה" להינשא, שכן לשם מצב כזה עשו חכמים את התקנה.

3. **דיוק בלשון הרמב"ם "אין נושאין" (איסור חד מול המלצה / בדיעבד):**

הלשון "אין נושאין" כאן בהלכות גירושין קצרה וחדה מאוד. **בשולחן ערוך** (וברמב"ם הלכות אישות) הלשון רכה הרבה יותר: "מצוה שלא יקדש אדם את בתו כשהיא קטנה עד שתגדל ותאמר בפלוני אני רוצה", או "אין ראוי לו לישא קטנה".

אילו היה זה איסור מוחלט, קשה מדוע תיקנו חכמים כלל נישואי קטנה ומיאון. לכן מוכרחים לומר שאיסור הגמרא ("אסור לאדם שיקדש את בתו כשהיא קטנה") היה יותר בגדר "מוסר", שאיפה, או בתורת המלצה ("אין ראוי") כדי למנוע עגמת נפש – שהרי כל עניין המיאון מורה על מצב שבו מתברר שהנערה מעולם לא רצתה בכך. הרמב"ם בהלכות אישות אכן אומר "אין ראוי", ומיד לאחר מכן הוא אומר שחכמים תיקנו נישואין ליתומה (הרמב"ם עצמו מראה שזו תקנה ולא סתירה). כאן בהלכות גירושין מביא זאת הרמב"ם כפסק הלכה ("אין נושאין קטנה") כדי שיישמע שכל עניין נישואי קטנה אינו אלא "בדיעבד". ורק לאחר מכן הוא עובר ל"והנושא קטנה ולא רצת" – כאומר: אם כבר עשה אדם את הדבר שבדיעבד, כך הדבר ממשיך לפעול.

* **צד הפרנסה מול "מנהג הפקר":**

מוצע שתקנת השאת קטנה יתומה הייתה דבר מעשי מאוד מחמת פרנסה: כשם שאשה צריכה תמיכה, ואם האב איננו (או אינו רוצה לפרנסה), השיאוה האחים כדי שלא תמות ברעב ושיהיה לה בעל החייב במזונותיה (אבל לכתחילה רוצים חכמים שיתחשבו ברצונה).

אולם רעיון הפרנסה נדחה, משום שהרמב"ם עצמו (בהלכות אישות) נותן טעם אחר לתקנת השיאוה אמה ואחיה: "שלא ינהגו בה מנהג הפקר" – להגן על כבודה וצניעותה, ולא בסופו של דבר מחמת פרנסה (לשם פרנסה לבדה הרי היה מושג אמה עבריה, שבו אב מוכר את בתו כשאין לו כסף, ואף זה כלל מעין נישואי קטנה על ידי יעוד).

* **המציאות ההיסטורית, שיטת תוספות והרמ"א, והנוהג בתימן:**

* בזמננו כמעט אין שומעים על קידושי קטנה. אבל בזמן התורה ובעבר הייתה המציאות שאנשים היו משיאים קטנות ממש באופן מצוי ותדיר (בנות שתים עשרה, אחת עשרה, או צעירות יותר – לא כמו בכתות של ימינו שבהן מדברים על חמש עשרה–שבע עשרה, או דינא דמלכותא של שמונה עשרה).

* ה**תוספות** הידועים (ש**הרמ"א** מביא גם להלכה) שואלים מדוע מנהג העולם היה לקדש קטנות (ואפילו קטנים) נגד הגמרא. תוספות מתרצים שמחמת הגלות, שבה אין בטוחים במחר וקשה לאסוף נדוניא מאוחר יותר, היו ממהרים להשיא את הילדים בצעירותם כשרק הייתה האפשרות לכך.

* **[סטייה מהנושא: הנוהג ההיסטורי של נישואי קטנים בתימן]:** בארצות ערב היה הדבר מצוי יותר מסיבות מעשיות. למשל, בתימן היה חוק מלכותי שיתומים שייכים לשלטון (לקחו אותם), אלא אם כבר היו נשואים. לכן היו משיאים שם עד לאחרונה קטנים יתומים כדי להצילם, ונזקקו בפועל לכל ההלכות הללו.

* **[סטייה מהנושא: נישואי יצחק ורבקה לאור דיני מיאון]:**

* *הקושיא על רבקה אמנו:* לפי המדרש הייתה רבקה קטנה (בת שלוש) כשנישאה ליצחק, ואביה בתואל כבר לא היה אז בחיים (אלא אחיה לבן ואמה השיאוה). אם כן, היו קידושיה קידושי קטנה יתומה שאינם אלא מדרבנן ושייך בהם מיאון – והרי אנו רוצים לומר שקידושי יצחק היו קידושין כשרים דאורייתא!

* *התירוץ:* הרי ילדים היו לה רק הרבה יותר מאוחר, כשכבר הייתה גדולה. כפי שכתוב בהמשך ברמב"ם, כשקטנה גדלה ונעשית גדולה ויש ביאה אחת בגדלות, נחשבת אותה ביאה לשם קידושין גמורין מדאורייתא (ושוב אינה יכולה למאן). בדרך הלצה נוסף שאולי מה שכתוב בפסוק אצל אבימלך "וירא והנה יצחק מצחק את רבקה אשתו" היה אותה ביאה בגדלות שעשתה את הנישואין לדאורייתא.

* *פשט מול מדרש:* לפי פשוטו של מקרא אין רבקה נראית כלל כילדה בת שלוש (היא שואבת מים לכל הגמלים ומתנהגת כגדולה), אלא שזהו מדרש. (ואם לפי המדרש יכלה ילדה בת שלוש אז לשאוב לגמלים, הרי יכלה גם להיות בעלת דעת להינשא...).

* **קלות המיאון מול גט, וכיצד נראה "מיאון" במציאות המעשית (התפרצות זעם ילדותית מול מיאון):**

* מאחר שהקידושין אינם אלא מדרבנן, היציאה מהם אינה צריכה את כל ההלכות החמורות של גט דאורייתא (לא שטר גט, לא עדים באותו אופן וכו'). אף על פי שכותבים נוסח למיאון (שטר מיאון), אין זה אלא מנהג כדי שהדבר ייראה רציני.

* *שאלת המציאות:* לילדה קטנה (בת חמש או שמונה) יש הרבה פעמים מצבים שבהם היא מתרגזת, עושה "התפרצות זעם", צועקת "אני לא רוצה!" ובורחת. אצל אב וילדה, האב מרים אותה, מרגיע אותה ומחזיר אותה הביתה. מה החילוק כשהיא קטנה נשואה שהיא "ממאנת והולכת", ומדוע נישואי קטנה בלא אב אינם נחשבים כלל כמי ש"חוטף" ילדה?

* *גדר המיאון והחילוק בין אב לבעל:*

1. ראשית, מדובר בילדה שכבר יש לה מעט שכל (לא פעוטה שאינה יודעת מה מתרחש, אלא בגיל שבו מסבירים לה והיא מבינה שזהו בעלה שעמו היא עתידה לגדול). כשהיא ממאנת, היא אומרת "אני לא רוצה" באופן מסודר, היא הולכת ויודעת לאן ללכת.

2. לגבי האב עצמו המשיאה מדאורייתא תחת רשותו, הוא ודאי אינו "חוטף" כשהוא לוקח אותה הביתה מהתפרצות זעם, משום שהוא אביה ואב מבין את ילדו (הוא יודע מתי יש לה סתם התפרצות ומה באמת טוב בשבילה). אבל אצל בעל (בנישואין דרבנן), כל ההיתר להיות עמה אינו אלא מכח תקנת חכמים. דין "ממאנת והולכת" פירושו שברגע שהיא משתמשת בכלי של "מיאון" ומגלה ש"לא רצת", בטלה תקנת חכמים; מאותו רגע ואילך אסור לבעל לרדוף אחריה או לגרור אותה חזרה הביתה! אם הבעל ינסה עתה להחזירה בכח, אין הוא נקרא עוד בעל אלא "חוטף" פשוט, משום שהנישואין הסתיימו.

3. זו עצמה אחת הסיבות שחכמים אמרו שלא ישא אדם קטנה – משום שמבחינה דינית הדבר עלול להביא למצב לא יציב שבו בכל יום יכול להיות מיאון ונישואין נוספים ("להתחתן פעמיים בשבוע").

הלכה ב'

1. דברי הרמב"ם

וכן קטנה שהשיאה אביה ונתאלמנה או נתגרשה כשהיא קטנה הרי היא כיתומה בחיי האב. ואם נישאת כשהיא קטנה בחיי אביה הרי זו ממאנת. החרשת אף על פי שנישואיה מדברי סופרים כנישואי קטנה לא תיקנו לה שתמאן כדי שלא ימנעו מלנשאה.

2. פשט פשוט

קטנה שאביה השיאה (שהם קידושין מדאורייתא), ולאחר מכן נתאלמנה או נתגרשה בעודה קטנה – אינה חוזרת לרשות אביה, אלא נחשבת "יתומה בחיי האב" (מאחר שכבר הייתה פעם אשה נשואה, אינה חוזרת להיות ילדה קטנה תחת רשות אביה). ממילא, אם נישאה לאחר מכן פעם שנייה כקטנה (אפילו בחיי אביה), אין לאב עוד יד לקבל עבורה קידושין מדאורייתא, ונישואיה השניים אינם אלא מדרבנן והיא יכולה לצאת במיאון.

חרשת (חרשת-אילמת), אף על פי שגם נישואיה אינם אלא מדברי סופרים (מדרבנן) בדיוק כקטנה (משום שלחרש שוטה וקטן אין דעת וקנינים מדאורייתא), לא תיקנו לה חכמים שתוכל למאן, "כדי שלא ימנעו מלנשאה" – כדי שבני אדם לא יימנעו מלהינשא לה.

3. חידושים והסברים

* **מדוע לקטנה יש מיאון ולחרשת אין?**

חכמים רצו מאוד שישאו חרשת כדי שלא תישאר לבדה בלא הגנה. אילו יכלה לצאת בכל רגע על ידי מיאון, איש לא היה רוצה להינשא לה. החילוק בין קטנה לחרשת הוא: קטנות היא "מום עובר" (היא גדלה ונעשית גדולה, ואז שוב אינה יכולה למאן), מה שאין כן חרשת נשארת כך לעולם. אילו היה לחרשת מיאון, הייתה יכולה תמיד לצאת באמצע, ולכן לא תיקנו לה חכמים מיאון.

* **כיצד יוצאת חרשת מן הנישואין, ומהות המיאון לעומת גט:**

אם אין לחרשת מיאון, דרך יציאתה היא על ידי גט (בעלה יכול לגרשה). כאן טמון יסוד גדול בחילוק שבין גט למיאון:

1. חידוש אחד במיאון הוא שאין צריך שטר (נייר), כמו קודם מתן תורה.

2. אבל חידוש גדול עוד יותר במיאון הוא ש**זוהי זכותה** – היא יכולה לצאת בעצמה מן הבעל בעל כרחו!

* *הסברא שבדבר:* אצל אשה רגילה (גדולה), אפשר לשאול את ה"עוולה" הידועה שאנשים שואלים: כיצד ייתכן שרק הבעל יכול לתת גט שלא מדעתה והאשה "תקועה"? התירוץ הוא שאצל גדולה היו הקידושין **מדעתה** – היא עצמה הסכימה להיכנס לקשר זה באופן שמעתה והלאה הגט מסור בידיו. אבל קטנה מעולם לא הייתה לה דעת אמיתית להסכים לקידושין (שכנעו אותה, היא לא הבינה). ממילא הבינו חכמים שראוי לתת לה את הזכות לצאת בעצמה על ידי מיאון.

* גם לחרשת באמת אין דעת (בהלכה היא כמעט כשוטה, "אין לה דעת"), ולכאורה היה צריך לעשות גם עבורה את אותו חידוש של מיאון. אבל מחמת תקנת "שלא ימנעו מלנשאה" לא עשו זאת, והדבר נשאר באופן הרגיל שרק הבעל יכול לגרשה.

הלכה ג'

1. לשון הרמב"ם

ממאנת היא הקטנה בין מן האירוסין בין מן הנישואין. בין בפני בעלה בין שלא בפניו. וכשם שממאנת בבעל כך ממאנת ביבם. וממאנת בבעל זה ונישאת לאחר וממאנת בשני וכן בשלישי אפילו כמה פעמים כל זמן שהיא קטנה יש לה למאן. וקטנה שלא מיאנה אף על פי שהיא נשואה והלכה ונתקדשה לאחר כשהיא קטנה קידושיה הן הן מיאוניה.

2. פשט פשוט

קטנה יכולה למאן הן מן האירוסין (קידושין) והן מן הנישואין; הן בפני הבעל (בפניו) והן שלא בפניו. כשם שיכולה היא למאן בבעל, כך יכולה היא למאן ביבם (אם הבעל מת בלא בנים). היא יכולה

למאן בבעל אחד, להינשא לשני ולמאן בשני, וכן בשלישי – ללא שיעור, כל זמן שהיא קטנה.

אם קטנה הייתה נשואה ולא מיאנה, אלא פשוט הלכה וקיבלה קידושין מאיש אחר בעודה קטנה – "קידושיה הן הן מיאוניה" (עצם קבלת הקידושין מן השני היא גופא מיאונה כלפי הבעל הראשון).

(ארבע ההלכות – מיאון מן האירוסין, שלא בפניו, ביבם, ונישואין ומיאון כמה פעמים – כולן הן מחלוקת בית שמאי ובית הלל במשנה, שבה בית שמאי לא התירו זאת, והלכה כבית הלל המתירים הכל).

3. חידושים והסברים

*** ממאנת ביבם – האם יכולה לעשות זאת כשהיא כבר גדולה, ועל מי חל המיאון?**

* *זמן המיאון ביבם:* אם נישאה בהיותה קטנה והבעל מת, היא *אינה* יכולה למאן ביבם לאחר שנעשתה גדולה (אף ששורש הקשר היה רק קידושי קטנות מדרבנן), משום שמיאון פועל רק כל זמן שהיא קטנה.

* *שני מהלכים בפעולת ממאנת ביבם:*

1. *מהלך ראשון (עוקרת למפרע את הבעל הראשון):* אשה אינה יכולה סתם לומר ליבם "איני רוצה ביבם" וללכת בלא חליצה. אלא כאן, כשהיא ממאנת ביבם, היא עוקרת את כל הנישואין המקוריים לבעל הראשון (האח). אף אם תיאורטית הייתה מרוצה להישאר עם הבעל הראשון ורק אינה רוצה את האח, מכל מקום על ידי שאינה מסכימה ליבם, היא עוקרת למפרע את כל הנישואין הראשונים ("מעולם לא הייתי נשואה לאחיך, ואני פטורה מיבום").

2. *מהלך שני (מיאון ישירות על זיקת היבם):* אף אם נאמר שהמיאון חל רק על השני (על היבם עצמו) ולא על הבעל הראשון, גם כן מובן. שכן מאחר שהקידושין הראשונים היו רק מדרבנן, כל ה"זיקה" ליבם היא גם כן רק זיקה מדרבנן (שמתייחסים אליה כאילו היא דאורייתא מדין "כל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון"). ממילא שייך למאן ישירות בזיקה הדרבנית עצמה.

*** האם קטנה צריכה את אמה או אחיה כדי להינשא מדרבנן?**

בגמרא רואים פעמים רבות שהאם והאחים משיאים את הקטנה. ברמב"ם אולם הדבר אינו מופיע כתנאי ("אין נושאין קטנה..."), משום שנוכחות האם או האחים היא רק המציאות המעשית, אך מבחינה הלכתית יכולה הקטנה בעצמה לקבל קידושין מדרבנן.

*** "קידושיה הן הן מיאוניה" – האם הקידושין השניים חלים, או שזהו רק מיאון בראשון?**

על הדין שקטנה נשואה שהולכת ומקבלת קידושין מאיש שני "קידושיה הן הן מיאוניה", מתפתח משא ומתן עמוק מהו מעמדו של הבעל השני:

*** הצד הראשון (זהו רק מיאון, אך הקידושין השניים אינם מועילים):** הקידושין השניים אינם קידושין טובים, והם פעלו רק מיאון כלפי הבעל הראשון.

* *סברא א' (באים כאחד / אשת איש מדרבנן):* ברגע שהבעל השני נותן לה קידושין, הרי היא עדיין "אשת איש מדרבנן" של הבעל הראשון! כדי שהקידושין השניים יחולו צריך שיהיה כמו "גיטה וחצרה באים כאחד". מאחר שחכמים תיקנו שקטנה נחשבת כאשת איש מדרבנן, אין איש שני יכול לבוא ולקדשה בעודה אשת איש; המעשה רק מנתק את הקשר הראשון (מיאון), אך אינו יוצר קידושין חדשים.

* *סברא ב' (לא נישואין מסודרים / חטיפה):* אם כל אדם מן השוק יכול לבוא אל קטנה נשואה ולתת לה קידושין שלא בסדר מסודר (בלא האם/המשפחה וכו') והיא נעשית שלו, הרי חוזרת השאלה שאפשר "לחטוף" ילדים!

*** הצד השני (הקידושין השניים כן חלים מדרבנן, אך לא בתורת הפקר):**

אין כאן הפקר ואין כאן חטיפה, משום ש"והלכה ונתקדשה" פירושו שהיו קידושין כראוי בפני שני עדים כשרים, על פי כל הלכות קידושין. כשאומרים שבמעשה היא מגלה דעת, אין הכוונה שהיא מגלה למפרע שהקידושין הראשונים לא היו כלום ושהיא טכנית "הפקר" שכל אדם יכול סתם לקחתה – שכן אם היא הפקר, "מה הועילו חכמים בתקנתם?" (הרי חכמים תיקנו קידושי קטנה כדי שלא תהיה הפקר!). אלא מאחר שכל קידושי הקטנה (הן של הראשון והן של השני) הם ב"רמה" של דרבנן ומיאון, אין קושי שהקידושין המסודרים של השני ישמשו בעת ובעונה אחת כמיאון לראשון ויחולו כקידושין מדרבנן לשני.

הלכה ד' – הלכה ה'

1. לשון הרמב"ם

(הלכה ד') ועד מתי הבת ממאנת? כל זמן שהיא קטנה עד שתהיה נערה או עד שייודע שהיא אילונית. במה דברים אמורים? בשלא בא עליה הבעל אחר שנעשת בת שתים עשרה שנה ויום אחד. אבל אם הגיעה לזמן זה ונבעלה, הואיל והבעילה קונה מן התורה כמו שביארנו, הרי זו אינה ממאנת. ואינה צריכה בדיקה למיאון שחזקתה שהביאה סימנין.

(הלכה ה') הרי שנבדקה ולא נמצאו לה סימנין, הואיל ונבעלה אחר הגיעה לזמן הראוי לסימנין, הרי זו חוששין לה שמא הביאה ונשרו, ולפיכך צריכה גט מספק. ואם מיאנה אחר שנבדקה ונתקדשה לאחר, הרי זו צריכה גט מספק. ואם נישאת תצא מזה ומזה, והולד ספק ממזר משניהם.

2. פשט פשוט

עד איזה גיל יכולה נערה למאן? כל זמן שהיא קטנה, עד שתיעשה נערה, או עד שיתברר שהיא אילונית (שהסיבה שאין לה סימני גדלות היא משום שהיא אילונית). כל זה רק אם הבעל לא בעל אותה לאחר שנעשתה בת שתים עשרה שנה ויום אחד. אבל אם הגיעה לזמן זה והוא בעל אותה, מאחר שהבעילה קונה מן התורה,

שוב אינה יכולה למאן. ואין צורך לבודקה לצורך מיאון, משום שיש חזקה (חזקה דרבא) שבגיל זה כבר הביאה סימנים.

אם כן בדקו אותה לאחר שתים עשרה שנה ולא מצאו סימני גדלות – שוב אי אפשר להשתמש בחזקה שיש לה סימנים – אך מאחר שהבעל בעל אותה לאחר שהגיעה לזמן הראוי לסימנים (שנים), חוששים שמא כן היו לה סימנים והם נשרו ("שמא הביאה ונשרו"). לפיכך זהו ספק והיא צריכה גט מספק. אם מיאנה לאחר הבדיקה ונתקדשה לאחר, צריכה גם כן גט מספק. ואם נישאה (נישאת) לשני, חייבת לצאת משני הבעלים ("תצא מזה ומזה") מדין ספיקא דאורייתא, והולד ספק ממזר משניהם.

3. חידושים והסברים

*** הקושיא על "במה דברים אמורים" ותירוץ המגיד משנה:**

על מה מוסב מה שהרמב"ם אומר "במה דברים אמורים" (שרק אם לא בעל אותה לאחר שתים עשרה שנה יכולה למאן)? הרי בתחילת ההלכה כבר אמר הרמב"ם שהיא יכולה למאן רק "עד שתהיה נערה", ומה ההבדל בין שני המקרים?

ה**מגיד משנה** מבאר שהמילה "נערה" ברמב"ם לעולם אינה מציינת גיל בלבד (שנים), אלא פירושה שכבר היו לה בפועל *סימנים* (יחד עם שנים, כפי שהרמב"ם מלמד בהלכות אישות). ממילא הפשט הוא כך:

1. אם לא הייתה בעילה, יכולה למאן עד שתיעשה "נערה" אמיתית – כלומר, עד שרואים בפועל סימנים.

2. אבל אם כן בעל אותה לאחר שנעשתה בת שתים עשרה שנה (שנים), אף שאיננו יודעים אם יש לה סימנים, שוב אינה יכולה למאן. מדוע? משום שיש ספק שמא הביאה סימנים, ואז הבעילה היא קידושין דאורייתא (ספק דאורייתא). כשיש רק ספק בקידושין הראשונים דרבנן, יכולה למאן עד שתיעשה נערה ודאית; אך על ידי שבעל אותה בזמן שהיא "ספק גדולה", נעשה הדבר ספק דאורייתא ומיאון אינו מועיל.

*** הפשט במילים "הואיל והבעילה קונה מן התורה":**

כפי שכתוב ב**מגיד משנה**, אין כוונת הרמב"ם לומר ש*בעילה זו בפרט* קנתה אותה ודאי מן התורה (שהרי בינתיים יש לה רק שנים בלא סימנים ידועים). אלא כוונתו לומר באופן כללי: מאחר ש"בעילה" היא אחת משלושת מיני הקידושין הקונים *מן התורה* (שלא כקידושי הקטנה הראשונים שהם רק מדרבנן), ממילא יש חשש קידושין דאורייתא.

*** הקושיא על כוחה של "חזקתה שהביאה סימנין":**

הרמב"ם אומר שלאחר שתים עשרה שנה עם בעילה אין צורך בבדיקה משום ש"חזקתה שהביאה סימנין". אולם אם לא הייתה בעילה, אין סומכים על החזקה לומר שהקידושין דרבנן "גדלו", אלא ממתינים עד שרואים בפועל סימנים, משום שאין חשש דאורייתא. על כך מתעוררת קושיא חזקה: הרי לחזקה (חזקה דרבא) יש כוח במקומות רבים בש"ס לקבוע אפילו דינים דאורייתא! אם כן, מדוע לא תספיק החזקה בעצמה לומר "שהרי הגדילה" ולאסור מיאון גם בלא בעילה? (הקושיא נשארת פתוחה; ראה גם להלן בהלכה ו' את הדיוק בין "חזקה" ל"נחוש לה").

*** מתי הולד ספק ממזר מן הבעל הראשון?**

במילים "והולד ספק ממזר משניהם", מדוע יהיה ולד מן הבעל *הראשון* ספק ממזר כשהיא דרה עמו? על כרחך מדובר כאן כשהיה לה ולד מן הבעל הראשון *לאחר* שקיבלה קידושין ודרה עם הבעל השני (שהרי אם המיאון כן היה טוב, הרי היא עכשיו אשת איש של השני!). ומעירים שזו הלכה מוזרה שהרמב"ם צריך בכלל לפרט מקרה כזה, שהרי ההלכה בו פשוטה.

הלכה ו'

1. לשון הרמב"ם

קטנה שלא מיאנה והגדילה, אף על פי שלא בעלה בעלה משנעשית בת שתים עשרה שנה ויום אחד, הרי זו אינה ממאנת שהרי הגדילה, וצריכה גט מדברי סופרים, שהרי לא בא עליה אחר שהגיעה לשני נערות עד שנחוש לה שמא הביאה סימנין ותהיה ספק מקודשת, ולא בא עליה אחר שגדלה כדי שתהיה אשת איש גמורה, ונמצאת שאינה צריכה גט אלא מנישואי קטנות שהן מדברי סופרים. לפיכך אם עמדה ונתקדשה אחר שגדלה תופסין בה קידושי שני. ואם גירש הראשון יכניס שני, אבל אם גירש שני לא יקיים ראשון שמא יאמרו החזיר גרושתו מאחר שנתארסה. ואם בא עליה שני קודם שיגרש ראשון תצא מזה ומזה, מפני שהיא דומה לאשה ששמעה שמת בעלה ונישאת ואחר כך בא בעלה. ואין הולד מן השני ממזר. ואם בא עליה ראשון קודם שיגרש השני הולד ממזר.

2. פשט פשוט

קטנה שלא מיאנה ונעשתה גדולה (הביאה סימנים), אפילו אם בעלה לא בעל אותה מאז שנעשתה בת שתים עשרה שנה ויום אחד, שוב אינה יכולה למאן, משום שכבר גדלה ("שהרי הגדילה"). אולם היא צריכה רק גט מדברי סופרים (מדרבנן), שהרי הבעל לא בא עליה לאחר שהגיעה לשני נערות (שנחשוש שמא הביאה סימנים ותהיה ספק מקודשת מדאורייתא), וכל שכן לא לאחר שנעשתה גדולה בוודאות (דבר שהיה עושה אותה אשת איש גמורה על ידי קידושי ביאה). נמצא שכל הגט שלה אינו אלא מחמת נישואי הקטנות שהם מדרבנן.

לפיכך, אם גדלה ואיש שני קידש אותה, קידושי השני תופסים בה מדאורייתא. אם הראשון נותן לה גט (על קידושיו דרבנן), השני רשאי לכונסה. אבל אם השני נותן לה גט (על קידושיו דאורייתא), אסור לבעל הראשון לקיימה, משום גזירה שמא יאמרו שאדם רשאי להחזיר את גרושתו לאחר שנתארסה לאחר.

אם האיש השני בא עליה קודם שהראשון נתן לה גט מדרבנן, הדין הוא "תצא מזה ומזה", משום שהיא דומה לאשה ששמעה שמת בעלה, נישאה לשני, ואחר כך חזר בעלה הראשון. אבל ולד מן השני אינו ממזר (שהרי קידושי הראשון אינם אלא מדרבנן).

ולהיפך, אם הבעל הראשון בא עליה קודם שהשני נתן גט, הוולד ממזר (שהרי קידושי השני הם מדאורייתא, ולגבי הראשון היא אשת איש גמורה).

3. חידושים והסברים

*** הלמדות ב"שהרי הגדילה" – מדוע בטל המיאון בלא בעילה?**

היה מקום לומר שאם נעשתה גדולה בלא שום בעילה בינתיים, עדיין תוכל למאן, שהרי הקידושין המקוריים היו "קידושי תינוקת" (קידושי קטנה). אולם הרמב"ם פוסק בבירור שמהרגע שנעשתה גדולה (בסימנים), שוב אינה יכולה למאן. נידונו כמה דרכים בסברא מדוע עצם הגדילה מבטלת את כוח המיאון אף בלא בעילה חדשה:

1. *קיום צורת הקידושין דרבנן:* הקידושין הראשונים דרבנן כשלעצמם מספיקים כשהיא גדלה, שהרי קוימה "צורת הקידושין".

2. *חשש בעילה בעתיד:* כשבני זוג דרים יחד, הרי בדרך כלל יחיו יחד בשלב כלשהו. אך דבר זה נדחה מלשון הרמב"ם, שהרי הרמב"ם אומר שאפילו *בלא* זה שוב אינה יכולה למאן עכשיו, רק משום "שהרי הגדילה".

3. *"המציאות קבעה את ההלכה לפני הלמדות":* אין צורך לחפש למדות מסובכת בזה. הלשון "שהרי הגדילה" מורה על מציאות פשוטה – הרי לא ייתכן שאשה תוכל למאן לעולם, שכן מיאון הוא עניין של ילדה קטנה, ואי אפשר שתהיה "תינוקת זקנה". חכמים רצו שתחליט מהר, קודם שתיעשה גדולה, אם רצונה להישאר בשידוך זה; כשהיא נעשית גדולה, זמן המיאון פשוט חלף.

4. *חקירה בגדר תקנת מיאון (תוצאה מן הקידושין או תקנה נפרדת):* לכאורה, מה צריך בכלל "לתקן" מיאון? חכמים תיקנו את *הקידושין* של קטנה, והמיאון הוא פשוט התוצאה שכיוון שהקידושין אינם אלא מדרבנן ועל תנאי שתרצה, היא יכולה לבטלם! אם כן, מדוע הוא בטל כשהיא נעשית גדולה?

* *מחשבה ראשונה (הקידושין גדלים עמה):* היה אפשר לומר ש"הקידושין גדלים עמה" (דבר שהיה ראיה לחקירה הידועה אם קידושין הם פעולה מתמשכת שמקדש בכל רגע), וכשהיא נעשית גדולה הקידושין מקבלים תוקף חזק יותר. אך דבר זה נדחה מלשון הרמב"ם, שכן הרמב"ם כותב בפירוש שהיא צריכה גט רק "מדברי סופרים... מנישואי קטנות שהן מדברי סופרים" – רואים שהקידושין *לא* גדלו להיות דאורייתא, אלא נשארים אותם קידושין דרבנן!

* *מסקנת ההסבר (שתי תקנות נפרדות):* באמת יש שתי תקנות וחידושים נפרדים בקטנה: (א) שקטנה יכולה להתקדש מדרבנן (דבר שבעצם מצריך גט מדרבנן כדי לבטלו), ו־(ב) חידוש וקולא שנייה וגדולה יותר, שיכולה לצאת בעצמה בלא גט על ידי מיאון. את הקולא השנייה של מיאון נתנו חכמים רק כל זמן שהיא קטנה; כשהיא נעשית גדולה בטלה קולת המיאון, ונשארת עם התקנה הראשונה שהיא מקודשת מדרבנן וצריכה גט מדברי סופרים.

*** דיוק בלשון הרמב"ם ("נחוש לה" לעומת "חזקה"):**

בהלכה ד' השתמש הרמב"ם בלשון שכשהיא מגיעה לשני נערות יש "חזקה" שהביאה סימנים ("שחזקתה שהביאה סימנין"). אבל כאן כותב הרמב"ם: "עד שנחוש לה שמא הביאה סימנין ותהיה ספק מקודשת". "חזקה" אנו רואים בדרך כלל כדבר המכריע את ההלכה בתוקף, מה שאין כן "נחוש לה" פירושו רק חשש וספק.

*** "שמא יאמרו החזיר גרושתו מאחר שנתארסה" – החילוק מממאנת וקושיית התנאי:**

* היה מקום לומר שאם השני נותן גט, הראשון כן יוכל להישאר עמה (כמו בממאנת), וחכמים יניחו לקידושיו דרבנן להמשיך לפעול. אומר הרמב"ם שלא: אף שלאמיתו של דבר מעולם לא הייתה "גרושתו" של הראשון (הוא לא גירש אותה, וקידושיו אינם אלא מדרבנן), מכל מקום כיוון שבעיני הבריות הדבר נראה כנישואין כראוי, והבריות ראו שקיבלה אירוסין שניים, יחשבו שגירש אותה ועכשיו מחזירה לאחר אירוסין.

* *קושיא מדוע אין תולים בתנאי:* לעיל למדנו שכאשר השני עשה רק *אירוסין* (ולא נישואין), אין גזירת "שמא יאמרו", שכן הבריות פשוט יאמרו שהיה תנאי בקידושי השני והקידושין בטלו! מדוע אין אומרים כאן אותו תירוץ, הרי אין זה אלא "נתארסה"? (הקושיא נשארת בלא תירוץ).

*** הקושי בהשוואה "מפני שהיא דומה לאשה ששמעה שמת בעלה":**

* *הקושיא:* מה עניין זה לאשה ששמעה שמת בעלה? שם הייתה טעות במציאות (היא סברה שהוא מת, ונתגלה שהוא חי). כאן לא היה מקרה כזה כלל! אם חכמים עשו את קידושיה הראשונים כקידושין אמיתיים, והיא הולכת ונבעלת לאיש שני קודם שקיבלה גט, מדוע אין הרמב"ם אומר בפשטות: "מפני שהיא דומה לאשה שזינתה תחת בעלה" (או "שמא יאמרו המזנה תחת בעלה מותרת לבעלה")? הרי זה דומה הרבה יותר למה שאירע כאן!

* *ניסיון ראשון (מוכרח שיהיה צד של "טעות"):* כדי שיהיה "דומה" לשמעה שמת בעלה, צריך להכניס שגם כאן הייתה לאשה טעות בהלכה: היא סברה שכיוון שהקידושין הראשונים אינם אלא מקטנות (מדרבנן), אינה צריכה גט, או שסברה שעצם קבלת הקידושין מן השני פועלת כ"מיאון", ולכן סברה שהנישואין השניים כשרים לכתחילה.

* *התירוץ העמוק יותר (חילוק בין מזיד לשוגג / אומר מותר בזנות):* הדין שאשה שזינתה נאסרת על בעלה הוא רק כשהיא "מזידה" (רשעה). אבל אם היא שוגגת או "אומרת מותר" (כמו אנוסה), היא *אינה* נאסרת על בעלה! במקרה שלנו, כיוון שמדאורייתא באמת אינה מקודשת לראשון, והיא סברה שמותר לה להינשא לשני, הרי היא כשוגגת ("אומר מותר"). ממילא, אילו היו משווים אותה לסתם "אשה שזינתה", לא היה אפשר לקנוס אותה ב"תצא מזה ומזה"! לכן מוכרח הרמב"ם לומר שהיא דומה ל"אשה ששמעה שמת בעלה ונישאת" – שכן שם גם כן הייתה שוגגת לגמרי (באמת סברה שבעלה מת), ואף על פי כן עשו חכמים תקנה וחומרא מיוחדת ("מתוך חומר שהחמרת עליה בסופה...", שהיה

עליה לשבת בביתה ולברר) שאפילו בשוגג הדין הוא "תצא מזה ומזה" כשנישאה לשני.

* *קושי נוסף בציור ה"שוגג", והמקור בגמרא וברי"ף:* עדיין נשאר מעט קשה היכן מתחיל כל ה"שוגג" כאן – הרי צריך לבדות מעשה שלם שאמרו לה הלכה בטעות שהנישואין הראשונים אינם נישואין כשרים. בגמרא זו סוגיא ארוכה שבה ההלכה אינה מבוררת, ויש שני קטעים ארוכים **ברי"ף** בעניין זה, והרמב"ם פסק את כל זה בקיצור גדול.

הלכה ז'

1. דברי הרמב"ם

אי זו היא קטנה שצריכה למאן, מבת שש עד בת עשר בודקין אותה לפי דעתה, אם יודעת לשמור קידושיה ושהן קידושין, לא שתשמר אותן כמו שמשמרת האגוז והתמרה וכיוצא בהן, הרי זו צריכה מיאון. ואם אינה יודעת לשמור קידושיה אינה צריכה למאן אלא הולכת לבית אמה כאלו לא נתקדשה מעולם. ופחותה מבת שש אפילו יודעת לשמור אינה צריכה מיאון. ויתירה על בת עשר אפילו סכלה ביותר צריכה מיאון. וכל מי שהשיאוה אחיה או קרוביה או אמה שלא לדעתה אינה צריכה מיאון.

2. פשט פשוט

איזו קטנה צריכה למאן? מגיל שש עד גיל עשר בודקים אותה לפי שכלה. אם היא מבינה לשמור את קידושיה ויודעת שהם קידושין – לא שהיא שומרת אותם כמו שילד קטן שומר אגוז או תמר (הממתקים או הצעצועים של אותם ימים), אלא בשמירה רצינית ובאחריות – היא צריכה מיאון. אם היא אינה יודעת כיצד לשמור את קידושיה, אינה צריכה מיאון, אלא היא הולכת הביתה לבית אמה כאילו לא היו לה קידושין מעולם (כל הדבר היה טעות).

פחות משש שנים, אפילו אם היא ילדה פיקחית מאוד שיודעת כיצד לשמור, אינה צריכה מיאון. יותר מעשר שנים, אפילו אם היא שוטה מאוד ("סכלה ביותר"), אין צורך לבדוק אותה והיא צריכה מיאון. אם אחיה, קרוביה או אמה השיאוה בלי ידיעתה ("שלא לדעתה"), אינה צריכה מיאון (אפילו אם היא כבר בת עשר).

3. חידושים וביאורים

*** שתי המשמעויות של "מיאון" וסדר הרמב"ם:**

הרמב"ם לא כתב את ההלכות בסדר שאולי היינו מצפים לו, שהרי כל מושג קידושי קטנה מדרבנן שייך בכלל רק בגילאים מסוימים, ואת זה מבאר הרמב"ם רק כאן.

היסוד בזה הוא ש"מיאון" פירושו שני דברים: 1) עצם מעשה העזיבה; 2) המעשה הפורמלי (הטקס / סדר המיאון) – כיצד תיקנו חכמים שעושים את המיאון ("כיצד ממאנת", שמובא בהלכה הבאה). כשהרמב"ם אמר בתחילת הפרק "ממאנת", כוונתו הייתה פשוט שהיא יכולה לעזוב (ראיה לדבר: הרמב"ם הרי אמר שאם היא מקבלת קידושין מאחר, "קידושיה הן מיאוניה"). כאן לעומת זאת, כשהרמב"ם אומר "צריכה מיאון" או "אינה צריכה מיאון", הכוונה היא ל"סדר המיאון" הפורמלי – וזה מתיישב עם מה שנערה צעירה יותר אינה צריכה מיאון כלל.

*** הקשר בין תקנת חכמים לשכל (סברא):**

"תקנת חכמים" והשכל הפשוט הולכים כאן יד ביד. כאשר לנערה כבר יש אחריות מסוימת והיא יודעת מה היא עושה, מתקבל על הדעת שהקידושין יהיו משהו, ולכן תיקנו חכמים שהיא צריכה מיאון. אם היא אינה בדרגה זו, כל הדבר הוא טעות ואינו דבר של ממש, וממילא היא פשוט חוזרת הביתה לאמה.

*** שלוש (או ארבע) הדרגות בגילאים וההשוואה לגדלות:**

* ישנן שלוש קטגוריות עיקריות אצל קטנה:

1. **פחות משש שנים:** גיל שאינו נוגע כלל, אין שום צד של דעת (כלל / "לא פלוג" שהשנים עצמן קובעות שאין כאן כלום, אפילו אצל ילדה מחוננת). אם לוקחים אותה הרי זה כחטיפה, וכשהיא עוזבת היא פשוט בורחת מחוטפה. אינה צריכה שום מיאון, כי מעולם לא הייתה תקנת חכמים שזה ייקרא קידושין.

2. **יותר מעשר שנים ("יתירה על בת עשר אפילו סכלה ביותר"):** ישנה חזקה שיש דעת (מתייחסים אליה כבת דעת אפילו אם היא שוטה מאוד, בלי בדיקה) וצריך מיאון.

3. **באמצע (משש עד עשר):** זהו ספק, וצריך לבדוק אם יש לה שכל מסוים.

* אפשר גם לחלק זאת לארבע תקופות, אם מוסיפים את "תקופת הספק" של נערות (לגבי סימנים וחזקות) שלמדנו קודם (וכל זה כבר הביא הרמב"ם גם בהלכות אישות).

* *ההשוואה לגדלות:* כשם שלגבי גדלות ממש יש מצב שבו האדם ודאי גדול (בסימנים או בחזקות שכל גדול הוא בר דעת ואין צורך לבדוק דעת), כך גם אצל קטנה יש זמן שבו ודאי אין דעת, זמן שבו ודאי יש דעת (יותר מעשר שנים), והתקופה שבאמצע שבה צריך לבדוק.

*** החידוש שקידושי מיאון צריכים *יותר* דעת הקטנה מקידושי דאורייתא:**

יוצא חידוש גדול – הפוך ממה שהיינו חושבים: קטנה רגילה (דאורייתא) אינה צריכה שום דעת; אב יכול לקדש את בתו אפילו כשהיא בת אפס שנים, כי אין צורך בדעתה כלל. אבל ב"קידושי מיאון" (מדרבנן, כשאין אב) *כן* צריך את דעתה! ממילא, הן לעצם הקידושין והן כדי שתצטרך מיאון בכלל, חייבת להיות לה דרגה מסוימת של דעת.

*** [הערה צדדית: חיוב מצוות אצל קטן הוא תמיד "מקומי"]:**

הרמב"ם אומר שאין בודקים באופן כללי כמה היא פיקחית, אלא באופן ספציפי לגבי גט וקידושין. כך הוא בכל מקום בהלכה: כאשר ילד מתחייב במצוות (מדרבנן/חינוך), השיעור הוא תמיד "מקומי" לפי אותה מצוה – למשל, במצה הילד מתחייב כשהוא יכול לאכול מצה. גם כאן שיעור הדעת הוא ספציפי להבנתה בקידושין.

* **הפשט העמוק ב"יודעת לשמור קידושיה ושהן קידושין" (שלוש דרכים):**

בגמרא מופיע הלשון "אם יודעת לשמור קידושיה". מה מוסיף הרמב"ם במילים "ושהן קידושין, לא שתשמר אותן כמו שמשמרת האגוז והתמרה"?

* **פשט ראשון (מחשבה ראשונה):** היא שומרת זאת כפי שאדם רגיל שומר מסמכים חשובים (את השטר או את כסף הקידושין).

* **פשט שני ("לשמור" כמשל להבנת ענין הקידושין / מודעות):**

הפשט הראשון נדחה, שהרי כסף או שטר קידושין אין צורך הלכתית לשמור כלל! לאחר שנעשה הקנין, אפשר לזרוק אותו לגמרי.

אלא לשון הגמרא "לשמור קידושיה" הוא *משל*, והרמב"ם מפרש אותו במילים **"ושהן קידושין"** – אין הכוונה לשמירה פיזית של החפץ, אלא שיש לה הבנה והיא מעריכה את משמעות הדבר ("יודעת ענין הקידושין"). ילדה קטנה חושבת שנישואין פירושם שאבא הולך עם כובע; כאן היא מבינה מה פירוש להיות מקודשת.

* *ראיה מפירוש המשניות לרמב"ם:* ב**פירוש המשניות** (או בהלכות אישות לגבי גט וקידושין) כותב הרמב"ם במפורש: **"מבחינת שהיא מכירה עסק הנישואין והקידושין"**. זה מוכיח בבירור שהרמב"ם במשנה תורה פשוט מפרש את לשון הגמרא "לשמור קידושיה" שפירושו הבנת ענין הקידושין.

* *משמעות "שמירה" בלשון הקודש (הקפדה / מודעות):* לרמב"ם הפריע: אם "לשמור" פירושו שמירה פיזית של חפץ, הרי גם ילד בן חמש יכול לשמור היטב על תמר בשתי ידיו! לכן מפרש הרמב"ם ש"שמירה" בלשון הקודש אין פירושה תמיד להיות שומר, אלא פירושה להקפיד ולהיות מודע. כשם ש"שומר שבת" פירושו במובן הפשוט להיות מודע לכך שהיום שבת, או כמו "השומר אחי אנכי" (וכי אני מודע בכל רגע היכן הוא?). זה פירוש "לשמור קידושיה – ושהן קידושין": להיות מודעת לחשיבותם ולמציאותם של הקידושין.

* *השוואה לגוי בכתיבת ספר תורה ובגיטין:* הרמב"ם אומר שגוי אינו יכול לכתוב ספר תורה (ואינו שייך "בתורת גיטין וקידושין"), כי אצלו הדבר נחשב כסתם כתיבה – הוא אינו מחשיב את ענין הקידושין. זה דומה מאוד ל"כמו שמשמרת האגוז והתמרה": אף על פי שהיא ילדה קטנה, אינה רואה זאת כסתם צעצוע, אלא היא מודעת לחשיבות הדבר.

* **פשט שלישי (שמירת חלות הקידושין – איסור אשת איש):**

"לשמור קידושיה" יכול גם לומר שהיא יודעת שבכך שהיא מתקדשת עכשיו לאיש זה, היא נעשית **אסורה לכל אדם!** היא יודעת שעליה כעת "לשמור" את חלות הקידושין ולהישמר מגברים אחרים.

* **דין "שלא לדעתה":**

הרמב"ם מחלק בין קטנה שאיש קידש אותה בעצמה, לבין קטנה שאמה או קרוביה השיאוה. אם הקרובים עשו זאת "שלא לדעתה" – היא כלל לא ידעה שהם מתכננים להשיאה (והיא עדיין לא הייתה אצלו, או שהוא רוצה לקחת אותה והיא אינה רוצה) – מעולם לא היו כאן נישואין אמיתיים. לכן אינה צריכה מיאון אפילו אם היא כבר גדולה בענין זה (יותר מעשר שנים).

הלכה ח'

1. דברי הרמב"ם

כיצד ממאנת, אומרת בפני שנים אין רצוני בפלוני בעלי, או אין רצוני בקידושין שקידשוני אמי ואחי וכיוצא בדברים אלו. אפילו היו אורחים מסובין בבית בעלה והיא עומדת ומשקה עליהם ואמרה להם איני רוצה בפלוני בעלי הרי זה מיאון.

2. פשט פשוט

כיצד היא ממאנת? היא אומרת בפני שני אנשים: "איני רוצה בפלוני בעלי", או "איני רוצה בקידושין שאמי ואחי קידשוני", או מילים דומות המראות שהיא רוצה לעזוב. אפילו אם אורחים יושבים אצל בעלה בבית, והיא עומדת ומוזגת להם לשתות, והיא אומרת לפניהם: "איני רוצה בפלוני בעלי", הרי זה מיאון תקף.

3. חידושים וביאורים

* **החידוש של "עומדת ומשקה עליהם" (דיבור כנגד מעשה):**

* *פשט ראשון (כפי שאומרים המפרשים על המשנה):* מדוע צריכים המשנה והרמב"ם לספר לנו מעשה ארוך כזה שהיא עומדת ומשרתת את האורחים? החידוש הוא ש*אפילו* היא למעשה עם הבעל, אינה בורחת, אלא אדרבה – היא נוהגת כאשה נאמנה, עובדת בשבילו ומארחת את אורחיו (בדומה למצב שבו אחת ממשיכה לשרת, אבל כאן כנקודה הלכתית בלי משל החטיפה / תסמונת שטוקהולם) – ואף על פי כן אין אומרים שבמעשי השירות שלה היא מגלה רצון והסכמה להישאר עמו. אלא עצם זה שהיא מוציאה מפיה את המילים "איני רוצה" בפני האורחים, פועל כמיאון גמור.

* *פשט שני (ודחייתו):* רצו לומר שהחידוש של "אורחים מסובין" הוא פשוט שאין צורך להעמיד עדים מיוחדים לכך, אלא אפילו אם היא אומרת זאת בפני סתם אורחים שיושבים שם. אבל אם כן, מדוע מוסיפה המשנה את המילים "והיא עומדת ומשקה עליהם"? מכאן משמע שעיקר החידוש הוא שדבריה תקפים אפילו כאשר מעשיה באותו רגע מראים שהיא אשה נאמנה.

הלכה ט' – הלכה י"א

1. דברי הרמב"ם

(הלכה ט') השנים שממאנת הקטנה בפניהם כותבין לה ביום פלוני מיאנה פלונית בת פלוני בפנינו בפלוני בעלה וחותמין ונותנין לה, זה הוא גופו של גט מיאון. וגט מיאון אינו כגט הגירושין שנתינתו מגרשת, לפיכך אינו צריך כתיבה לשמה

ולא מסירה ולא דבר ממשפטי גט הגירושין. ואין כותבין בו טופסי הגט שמא ייראה כגט גירושין לפי שאינו אלא כמעשה בית דין.

(הלכה י') השנים שממאנת בפניהם צריכין שיהיו מכירין אותה ואת בעלה שמיאנה בו. לפיכך כל מי שראה אותה שמיאנה ושמע מיאוניה יש לו לכתוב לה גט המיאון אף על פי שאינן מכירין.

(הלכה י"א) וכבר נהגו ישראל לכתוב בגט מיאון בנוסח זה: בכך בשבת כך וכך יום לחודש פלוני שנת כך וכך למנין פלוני מיאנה פלונית בת פלוני בפנינו ואמרה שאמי או אחי הטעוני והשיאוני או קידשוני ואני קטנה, והשתא גליתי דעתי קדמיכון דלא צבינא ביה ולא קיימנא עמיה. ובדקנא פלונית דא ואיגליא לן מילתא דעד השתא קטנה היא, וכתבנא וחתמנא ויהבנא לה לזכו ולראיה ברורה.

2. פשט פשוט

שני האנשים שבפניהם הקטנה ממאנת כותבים לה שטר: "ביום פלוני מיאנה פלונית בת פלוני בפנינו בפלוני בעלה", וחותמים עליו ונותנים לה את הפתק. זהו העיקר ("גופו") של גט המיאון. גט מיאון אינו כגט גירושין, שבו נתינת הגט היא המגרשת. לפיכך אינו צריך כתיבה לשמה, ולא מסירה (נתינה לידה), ולא שום הלכה אחרת ממשפטי גט הגירושין. כמו כן אין כותבים בו את "טופסי הגט" (הלשון הארוך הרגיל של גט), כדי שלא ייראה כגט גירושין, שהרי השטר אינו אלא "מעשה בית דין".

שני האנשים שבפניהם היא ממאנת צריכים להכיר אותה ואת בעלה שבו היא ממאנת. לפיכך ("לפיכך"), כל מי שראה אותה ממאנת ושמע את מיאוניה, רשאי לכתוב לה גט מיאון אף על פי שאינו מכיר אותם.

כלל ישראל כבר נהגו לכתוב גט מיאון בנוסח זה: ביום כך וכך בשבוע, ביום כך וכך לחודש פלוני, בשנה כך וכך למנין פלוני (למשל למנין שטרות או לבריאת עולם), מיאנה פלונית בת פלוני בפנינו ואמרה: "אמי או אחי הטעוני והשיאוני או קידשוני כשהייתי קטנה, ועתה אני מגלה דעתי לפניכם שאינני רוצה בו ואינני נשארת עמו". ובדקנו את פלונית זו ונתברר לנו שעד עתה היא עדיין קטנה, וכתבנו וחתמנו ונתנו לה לזכות (שתזכה בו ותקבלו) ולראיה ברורה.

3. חידושים וביאורים

*** מהותו של גט מיאון – פרוטוקול ("כמעשה בית דין") ולא חלות:**

בגט גירושין מנה הרמב"ם (בתחילת הלכות גירושין) עשרה דברים; שם השטר והנתינה הם הפועלים את חלות הגירושין, ולכן יש הלכות חמורות כיצד יש לכתוב את השטר ולמוסרו (לשמה, מסירה לידה וכו'). אבל במיאון, הפתק אינו פועל כלל שום חלות! המיאון כבר נעשה על ידי דבריה. הפתק הוא רק "כמעשה בית דין" – כמו פרוטוקול של בית דין שבו כותבים את מה שאירע, פשוט כדי שיֵדעו מה התרחש ושתהיה לה ראיה להראות שכבר מיאנה.

*** שני אנשים העושים "מעשה בית דין":**

שני האנשים שבפניהם היא ממאנת אינם אלא שני עדים, ולא בית דין של שלושה. אף על פי כן הם נעשים כשלוחים לכתוב את השטר, ומה שהם כותבים נקרא "כמעשה בית דין".

*** הסתירה בהלכה י' ("צריכין שיהיו מכירין... לפיכך... אף על פי שאינן מכירין") ויישובה:**

* *הקושיה:* בשורה הראשונה אומר הרמב"ם שהשניים צריכים להכיר אותה ואת הבעל ("צריכין שיהיו מכירין"), ומיד אחר כך הוא אומר "לפיכך" (משום כך!) כל מי שרואה ושומע את המיאון יכול לכתוב את גט המיאון "אף על פי שאינן מכירין" (אף אם אינו מכיר אותם)! כיצד מתיישב הדבר, ומה פשר המילה "לפיכך"? (הרמב"ם גם אינו מפרש מדוע צריך להכירם).

* *מחשבה ראשונה:* אולי "צריכין" הוא רק לכתחילה, אבל בדיעבד אפשר לכתוב אף אם אינו מכירם. (אך אין בזה ביאור למילה "לפיכך").

* *פשט שני (עיקר התירוץ):* מדובר בשתי קבוצות נפרדות של אנשים. המיאון עצמו צריך להיעשות בפני שני עדים, ו*אותם שני עדים* אכן צריכים להכיר את הנערה ואת הבעל. *משום* ("לפיכך") שהמיאון כבר נעשה בפני שני עדים המכירים אותה (שכן מן הסתם היא מדברת עם עדים שהיא מכירה, והם יודעים מי היא), ממילא אם סתם אדם שלישי עובר שם ורואה את הנערה עומדת עם העדים וממאנת, רשאי אותו עובר לכתוב לה את גט המיאון ("יש לו לכתוב" – ייתכן שאינו צריך אפילו לחתום עליו, אלא פשוט לכתוב את השטר), אף על פי שהכותב עצמו אינו מכיר אותה! אלא שהרמב"ם כתב זאת בקיצור רב.

*** סדר דברי הרמב"ם והשאלה של "ובדקנא פלונית":**

כשם שבגט גירושין הביא הרמב"ם תחילה את "עיקר הגט" (גופו של גט) ואחר כך הביא את המנהג של הנוסח המלא, כך הוא עושה כאן בגט מיאון. בנוסח כתוב "ובדקנא פלונית דא ואיגליא לן מילתא דעד השתא קטנה היא" (בדקנו את הנערה לראות שהיא עדיין קטנה), ונשאלת שאלה טובה: כיצד עשו זאת העדים למעשה ובדקו?

*** אריכות הנוסח לעומת הדין של "אין כותבין בו טופסי הגט":**

* ב**שו"ת מן השמים** (מובא ב**ילקוט שינויי נוסחאות** על הרמב"ם) מעיר שמצד אחד אמר הרמב"ם לעיל שאסור לכתוב "טופסי הגט" כדי שלא ייראה כגט, ולכן ניסה הרמב"ם לעשות את הנוסח פחות דומה לגט (בהשוואה למנהגים אחרים). אבל מצד שני, נוסח המנהג עדיין ארוך מאוד, ורוב הלשונות כלל אינם נצרכים מעיקר הדין!

* יתרה מזו: ב**גמרא** מציעים נוסח למיאון, והגמרא עצמה דוחה אותו משום שהוא ארוך מדי וייראה כגט. נמצא פרדוקס: בגמרא רצו נוסח קצר, ולמעשה מנהג ישראל ("וכבר נהגו") נעשה נוסח ארוך הרבה יותר!

* *יישוב:* הנוסח הארוך של המנהג אינו סותר את הרמב"ם ואין בו בעיה של "שמא ייראה כגט גירושין", שכן כל סגנון הנוסח כתוב ממש כ"מעשה בית דין" (הדיינים/העדים מספרים בגוף שלישי את מה שאירע לפניהם: לפנינו באה הנערה, כך אמרה, ובדקנו אותה), ולא בצורה של שטר גירושין ישיר שבו איש מגרש את אשתו.

* **[הערה צדדית: המעבר מלשון הקודש לארמית בנוסח, בגט ובתפילות]:**

מעניין מאוד שהנוסח ברמב"ם פותח בלשון הקודש ("בכך בשבת... מיאנה פלונית... ואמרה שאמי או אחי הטעוני והשיאוני או קידשוני ואני קטנה") ובאמצע המשפט הוא עובר לארמית ("והשתא גליתי דעתי קדמיכון..."). בגט או בתפילה לא אהב הרמב"ם כשמערבבים לשון הקודש עם ארמית (או שמשנים את הנוסח כדי שלא ייראה כתפילה שמכניסים לסידור).

הלכה י"ב – הלכה י"ג

1. דברי הרמב"ם

(הלכה י"ב) המגרש את אשתו ונתקדשה לאחר, אף על פי שלא בעלה, נאסרה על הראשון. ואם החזירה הראשון ובעלה לוקה וכופין אותו להוציא, שנאמר: "לא יוכל בעלה הראשון אשר שלחה לשוב לקחתה להיות לו לאשה אחרי אשר הוטמאה". זינתה עם אחר כשהיא גרושה, הרי זו מותרת לחזור לבעלה, שנאמר: "ויצאה מביתו והלכה והיתה לאיש אחר", הוייתה לאיש אחר היא שאוסרת אותה לחזור לו.

(הלכה י"ג) ובכלל לאו זה שכל אשה שזינתה תחת בעלה נאסרת על בעלה ולוקה עליה, שנאמר: "אחרי אשר הוטמאה", והרי נטמאה, אלא אם כן היתה אשת ישראל שנאנסה... לפיכך כל אשה שנאסרה על בעלה על ידי קינוי וסתירה, אם בעל אותה מכין אותו מכת מרדות. והחזירה אחר שגירשה יוציא בגט.

2. פשט פשוט

המגרש את אשתו והיא מתקדשת לאיש אחר – אפילו השני עדיין לא בעל אותה – נאסרת היא על הבעל הראשון. אם הראשון מחזיר אותה ובועל אותה, הוא לוקה וכופים אותו לתת לה גט (כמו בכל לאו). אבל אם רק זינתה עם אחר בהיותה גרושה (בלא קידושין), מותרת היא לחזור לבעלה הראשון, שהרי התורה אומרת "והיתה לאיש אחר" – רק "הוויה" (שנעשית אשה על ידי קידושין) היא האוסרת אותה.

באותו לאו של מחזיר גרושתו כלול גם כלל, שכל אשת איש שזינתה תחת בעלה נאסרת על בעלה, ואם הוא בועל אותה הוא לוקה. לומדים זאת מן המילים "אחרי אשר הוטמאה", הכוללות אשת איש שנטמאה על ידי זנות (מלבד אשת ישראל שנאנסה או בשוגג, שנשארת מותרת). לפיכך, אשה שנאסרה על ידי "קינוי וסתירה" (סוטה, שבה אין ודאות שנטמאה, אלא יש ספק חזק), אם הבעל בועל אותה הוא מקבל "מכת מרדות" מדרבנן. אם מחזיר גרושתו עבר והחזירה, עליו להוציאה בגט, שכן הקידושין תופסים (שאין זה אלא חייבי לאוין, ולא חייבי כריתות).

3. חידושים וביאורים

* **הלשון "לחזור לבעלה":**

יש דיוק מעניין בלשון הרמב"ם: בגרושה שזינתה כותב הרמב"ם "מותרת לחזור לבעלה" – הוא עדיין קורא לבעל הראשון "בעלה" (בעלה לשעבר), במקום לכתוב "למגרשה".

* **משמעות "נטמאה":**

מה פירוש המושג "נטמאה"? פירושו שנעשתה טמאה לאדם שאליו הייתה צריכה עד עתה להיות טהורה (מותרת) – כלומר, לבעלה שלה.

* **הלימוד מ"אחרי אשר הוטמאה" והניסיון לעשות קל וחומר:**

* המילים "אחרי אשר הוטמאה" נראות כאילו התורה נותנת טעם לאיסור מחזיר גרושתו (דבר שלכאורה אינו נצרך, שהרי התורה יכלה לכתוב סתם שאסור לו להחזירה). מטעם זה רואים שהיותה "נטמאה" לאחר היא שאוסרת אותה על הראשון.

* *הניסיון לקל וחומר:* בתחילה רוצים לומר שיש כאן קל וחומר: אם בגרושה, שבה היה גט כשר וקידושין כשרים לבעל השני, קוראת לה התורה "הוטמאה" והיא נאסרת, כל שכן אשת איש שלא התגרשה וזינתה, שהיא נקראת "נטמאה" ונאסרת!

* *הפרכת הקל וחומר:* הקל וחומר נדחה, שהרי במחזיר גרושתו כל הבעיה היא ה*קידושין* ("והיתה לאיש אחר") ולא הבעילה כלל (אף אם השני לא בעל היא אסורה, ואם זינתה בלא קידושין היא מותרת). נמצא ש"הוטמאה" בגרושה אינו עניין טכני של איסור בעילה.

* *המקור האמיתי (גזירה שוה / בנין אב מסוטה):* הלימוד פשוט, שכן באשת איש (בפרשת סוטה) כתוב בפירוש הפסוק: "ושכב איש אותה שכבת זרע... והיא נטמאה". מאחר שהתורה קוראת לאשת איש שזינתה בשם "נטמאה", ובמחזיר גרושתו רואים שהלאו חל על מקרה של "הוטמאה", לומדים שהלאו כולל אשת איש שזינתה. לשונו הקצרה של הרמב"ם "והרי נטמאה" מיוחדת מאוד.

* **הטעם למכת מרדות בקינוי וסתירה (שיטת הרי"ף):**

לפי **הרי"ף**, הטעם שהבעל מקבל מכת מרדות אם בעל אותה אחר קינוי וסתירה, הוא משום שקינוי וסתירה יוצרים "ספיקא דאורייתא" רציני אם נטמאה, ועל ספק דאורייתא מקבלים מכת מרדות מדרבנן.

הלכה י"ד

1. דברי הרמב"ם

חרש שגירש ברמיזה כמו שביארנו, והלכה ונתקדשה לאחר, בין לחרש בין לפיקח, אסורה לחזור לבעלה החרש. אבל אשתו

של פיקח שנתגרשה והלכה ונישאת לחרש ונתגרשה, מותרת לחזור לבעלה הפיקח.

2. פשט פשוט

חרש שגירש את אשתו ברמיזה (כפי שקידושיו וגירושיו פועלים מדרבנן), והיא הלכה ונתקדשה לאחר – בין שהשני הוא חרש ובוודאי אם הוא פיקח – אסורה היא לחזור לבעלה הראשון (החרש). אבל אשתו של פיקח שנתגרשה, ואחר כך נישאה לחרש ונתגרשה ממנו, מותרת לחזור לבעלה הראשון (הפיקח), שכן קידושי החרש אינם אלא מדרבנן ואין זו "הוויה" ("והיתה לאיש אחר") מן התורה.

3. חידושים וביאורים

*** יסוד ה"יחסיות" בדרגות הקידושין:**

בחילוקים שבין חרש לפיקח טמון כלל, שהכול תלוי ביחס (בדרגה) שבין הקידושין הראשונים לקידושין השניים:

* אם שני הקידושין הם **באותה דרגה** (חרש ואחריו חרש שני – "תרי דרבנן"), או שהקידושין השניים הם **בדרגה גבוהה יותר** מן הראשונים (חרש מדרבנן, ואחריו פיקח מדאורייתא), אזי יש בכוח הקידושין השניים לאסור את האשה על הבעל הראשון (לא הכול אצל חרש הוא הפקר; באותה דרגה של דרבנן פועל איסור מחזיר גרושתו).

* אבל אם הקידושין הראשונים היו **בדרגה אמיתית** (פיקח, קידושין דאורייתא) והשניים היו **בדרגה נמוכה יותר** (חרש, שלגבי הדאורייתא אינם אלא כמעשה מדומה / לא הוויה אמיתית), אזי אין בכוח הקידושין החלשים להפקיע או לאסור את האשה על הבעל הראשון הפיקח.

הלכה ט"ו – הלכה י"ז

1. לשון הרמב"ם

(הלכה ט"ו) הממאנת באיש, דינה עם בעלה שמיאנה בו כדינה עם מי שלא קידשה מעולם. היא מותרת בקרוביו והוא מותר בקרובותיה, ולא פסלה מן הכהונה. ואם נישאת לאחר וגירשה האחר או מת או מיאנה בו, מותרת לחזור לראשון.

(הלכה ט"ז) ולא עוד, אלא אפילו גירשה הראשון והחזירה ומיאנה בו, ונישאת לאחר אחר שמיאנה בו וגירשה האחר, מותרת לחזור לראשון, שכל היוצאה במיאון אף על פי שקדמו גט, הרי זו כמי שלא נתגרשה ממנו בגט ומותרת לחזור לו. אבל המגרש את הקטנה בגט ונישאת לאחר ומיאנה באחר אסורה לחזור לראשון מפני שיצאת ממנו בגט ומן האחרון במיאון, ואין צריך לומר אם גירשה האחרון או מת, וכן אסורה לאבי הראשון ולבנו ולאחיו כשאר הגרושות אף על פי שיצאת מן האחרון במיאון.

(הלכה י"ז) הממאנת ביבם אסורה לאביו מפני שנראית ככלתו בעת שמת בנו. לפיכך אם מיאנה באחד מן היבמין מותרת לאחיו.

2. פשט פשוט

קטנה שממאנת בבעלה אינה נחשבת כלל כגרושה, אלא דינה כלפיו כאילו מעולם לא קידשה. ממילא: (א) היא מותרת בקרוביו והוא מותר בקרובותיה (לא נשאר שום איסור של אחות אשתו או כלתו וכדומה); (ב) היא אינה נפסלת לכהונה (כגרושה); (ג) אם נישאה לאחר והלה גירשה, או שמת, או שמיאנה בו, מותרת היא לחזור לראשון (אין כאן איסור מחזיר גרושתו).

ויתרה מזו: אפילו אם הבעל הראשון נתן לה תחילה גט, והחזירה (עדיין כשהיא קטנה), ובפעם השנייה מיאנה בו, ולאחר מכן נישאה לאחר והלה גירשה – עדיין מותרת היא לחזור לראשון, משום שכל אשה היוצאת במיאון, אף אם קדם ביניהם גט, נחשבת כאילו מעולם לא נתגרשה ממנו בגט. אבל אם הבעל הראשון גירשה בגט (בלי שמיאנה בו), והיא נישאה לבעל שני ומיאנה בשני, אסורה היא לחזור לראשון (ואין צריך לומר אם השני גירשה או מת), וכן אסורה היא לאביו, לבנו ולאחיו של הבעל הראשון כשאר כל הגרושות.

קטנה הממאנת ביבם אסורה לאבי היבם, משום שבשעה שמת בעלה נראתה ככלתו של האב. אבל אם מיאנה באחד מן היבמין, מותרת היא לשאר האחים.

3. חידושים וביאורים

*** פעולת הגט בקטנה כשיש אחריו מיאון לעומת כשאין:**

* *החידוש שבמקרה הראשון (שקדמו גט):* והרי הבעל הראשון נתן לה גט אמיתי! מדוע אינה נאסרת משום מחזיר גרושתו לאחר שהבעל השני מגרשה? משום שקידושי יתומה קטנה אינם אלא מדרבנן, ולבסוף יצאה מאותו בעל ראשון עצמו במיאון; המיאון עוקר ומגלה למפרע שכל הנישואין הראשונים לא היו כלום. ממילא מתברר שמעולם לא הוצרכה לגט, ואפילו ה"גט האמיתי" שנתן לה קודם לכן מאבד את משמעותו ובטל.

* *החילוק לגבי המקרה השני (יצאת ממנו בגט ומן האחרון במיאון):* היה מקום לומר סברא שכאשר אדם נותן גט לקטנה (שקידושיה אינם אלא מדרבנן), אין הגט שווה כלום ("נתן את הפתק הלא נכון" ל"נישואין פגומים"), שהרי הגט אינו עושה אותם לנישואין דאורייתא, וממילא אינו באמת אלא כמיאון.

אולם סברא זו נדחית מן המקרה השני שברמב"ם: רואים שגט בקטנה כן פועל ועושה אותה לגרושה! אם הדבר נשאר בגט לבדו (כשמיאנה רק בבעל *השני* ולא בראשון), הגט של הבעל הראשון נשאר בתוקפו. אף שמעיקרא לא היה צורך בגט (שהרי מיאון היה מספיק), מכל מקום, כיון שהשתמשו בשטר גט, הדבר מכניס את חומרות הגט מדרבנן (כעין גזירה, משום שהבריות ראו שיצאה בגט), וממילא יש כאן איסור מחזיר גרושתו והיא נאסרת על קרוביו.

*** מדוע ממאנת ביבם אסורה לחמיה אבל מותרת לאחים:**

ביסודו של דבר, כשקטנה ממאנת אין המיאון משאיר דבר (הוא עוקר את הנישואין למפרע). מדוע אם כן יש כאן יותר "מפני שנראית ככלתו בעת שמת בנו" מאשר בממאנת רגילה? הביאור

הוא שבשעה שהבעל הראשון (הבן) מת, עדיין לא הייתה ממאנת; היא נפלה ליבום ונראתה כמי שממשיכה במשפחה ככלתו הגמורה של החם. המיאון שבא אחר כך היה רק כלפי היבם ("בו איני רוצה"), ולא ישירות כלפי הבעל המקורי שנפטר. ממילא, לגבי החם נשאר הרושם שהייתה כלתו ("נראית ככלתו"). אבל לגבי שאר האחים (אם מיאנה ביבם אחד), כיון שהמיאון מסלק את הזיקה והקידושין אינם אלא מדרבנן, אין לה שום קורבה אליהם, והיא רשאית לכתחילה להינשא לאח אחר.

הלכה י"ח – הלכה י"ט

1. לשון הרמב"ם

(הלכה י"ח) כל אשה שנתגרשה או שנתאלמנה הרי זו לא תינשא ולא תתארס עד שתמתין תשעים יום חוץ מיום שנתגרשה או שמת בעלה בו וחוץ מיום שנתארסה בו, כדי שיוודע אם היא מעוברת או אינה מעוברת, להבחין בין זרעו של ראשון לזרעו של אחרון.

(הלכה י"ט) ומיום כתיבת הגט מונין למגורשת, ואפילו היה על תנאי או שלא הגיע לידה אלא לאחר כמה שנים, מיום הכתיבה מונין שהרי אינו מתייחד עמה משכתבו לה.

2. פשט פשוט

כל אשה שנתגרשה או שנתאלמנה אסורה להינשא ואסורה להתארס עד שתמתין תשעים יום שלמים – מלבד יום הגט או המיתה, ומלבד יום האירוסין החדשים (יחד יוצא 91 או 92 יום). הטעם הוא כדי שיוודע אם היא מעוברת (שהרי לאחר שלושה חדשים ניכר העובר), כדי שיהיה אפשר להבחין בין הוולד של הבעל הראשון לוולד של השני.

בגרושה מתחילים למנות את תשעים הימים מן היום שבו *נכתב* הגט (כתיבת הגט), אפילו אם הגט היה על תנאי או שהגיע לידה רק לאחר כמה שנים, משום שמרגע כתיבת הגט שוב אסור לבעל להתייחד עמה.

3. חידושים וביאורים

*** הנפקא מינה של "להבחין בין זרעו של ראשון לזרעו של אחרון":**

בדרך צחות: צריך לדעת של מי הוולד כדי לדעת אם הוא "נכד של הרופשיצער" ויש לו את הזכויות. ועל דרך האמת, הנפקא מינה ההלכתית היא כדי שלא ייכשלו באיסורי עריות (כגון שיישא את אחותו מאביו משום שסבור שהיא מאב אחר) ובשאר בעיות הלכתיות של ייחוס.

*** הנאמנות שאין מתייחדים לאחר כתיבת הגט:**

הרמב"ם אומר שאם השליח הביא את הגט לאחר כמה שנים, יכולה היא להינשא מיד, משום שמונים מן הכתיבה "שהרי אינו מתייחד עמה משכתבו לה". אילו היינו חוששים שמא כן התייחדו בין הכתיבה למסירה, הרי כל ההבחנה הייתה מתבטלת! למדים מכאן שכיון שיש איסור דרבנן להתייחד לאחר כתיבת הגט (אפילו קודם הנתינה), סומכים אנו לגמרי על כך שישראל שומרים איסור זה ואכן אינם מתייחדים.

הלכה כ' – הלכה כ"א

1. לשון הרמב"ם

(הלכה כ') גזירת חכמים היא שאפילו אשה שאינה ראויה לילד ואפילו נתגרשה או נתאלמנה מן האירוסין צריכה להמתין תשעים יום, אפילו קטנה או זקנה או עקרה או אילונית, ואפילו בעלה במדינת הים או חולה או חבוש בבית האסורין, ואפילו בתולה מן האירוסין צריכות להמתין תשעים יום.

(הלכה כ"א) שפחה שנשתחררה וגיורת שנתגיירה ממתינין תשעים יום, ואפילו גר ואשתו שנתגיירו מפרישין אותן תשעים יום כדי להבחין בין זרע שנזרע בקדושה לזרע שלא נזרע בקדושה. וכן יפת תואר אף על פי שנתנה לה תורה שלשים יום לתקנת עצמה צריכה להמתין תשעים יום לתקנת הולד, והשלשים מכלל התשעים.

2. פשט פשוט

חכמים תיקנו את תשעים הימים כגזירה כללית (לא פלוג), אפילו באשה שאינה יכולה כלל ללדת (כגון קטנה, זקנה, עקרה, אילונית), או במצב שבו אינה יכולה להיות מעוברת מבעלה (נתגרשה או נתאלמנה מן האירוסין, אפילו היא בתולה, או כשהבעל היה במדינת הים, חולה, או חבוש בבית האסורין).

גם שפחה שנשתחררה וגיורת שנתגיירה צריכות להמתין תשעים יום. אפילו גוי ואשתו שנתגיירו יחד, מפרישים אותם תשעים יום, כדי להבחין בין ולד שנזרע בקדושה לוולד שנזרע שלא בקדושה.

וכן יפת תואר, אף שהתורה נתנה לה שלושים יום "לתקנת עצמה", צריכה היא להמתין תשעים יום "לתקנת הולד", והשלושים נכללים בתוך התשעים.

3. חידושים וביאורים

*** מדוע צריך הבחנה בגיורת ובגר ואשתו (נזרע בקדושה לעומת שלא בקדושה):**

ראשית, בגיורת או משוחררת סתם אין יודעים עם מי הייתה קודם הגירות (אין לסמוך על גוי), ובשפחה – ולד שנולד קודם השחרור אינו מתייחס אחריה כלל. אבל אפילו בגר ואשתו שנתגיירו יחד – שבו הוולד יהיה בכל מקרה יהודי כשר – עדיין צריך לדעת אם הוא "נזרע בקדושה" או "שלא בקדושה".

יש בזה שתי נפקא מינות הלכתיות:

1. לגבי שררה ומינוי (כגון מינוי לנשיא), שבהם צריך להיות "מקרב אחיך" (כפי שרואים במעשה שבגמרא ברבי מאיר, שלא יכלו למנותו לנשיא בשל ייחוסו).

2. לגבי כהונה: גיורת (או בת גרים) שהורתה ולידתה בקדושה, דיניה שונים מאשר זו שנזרעה שלא בקדושה, שהיא בעייתית לכהן.

*** ההבדל בין שלושים יום לתשעים יום ביפת תואר:**

הרמב"ם מיישב סתירה מפורשת: הרי בפסוק כתוב שביפת תואר ממתינים רק חודש אחד ("וישבה בביתך ובכתה את אביה ואת אמה ירח ימים"), וכיצד יוצא להלכה שצריך להמתין תשעים יום?

הרמב"ם מבאר זאת בהבחנה נפלאה: שלושים הימים שבתורה הם "לתקנת עצמה" – הרמב"ם מפרש בפשט החומש שזהו דין של רחמנות ומידה של בין אדם לחבירו, כיצד נוהגים עם יפת תואר, לתת לה זמן להירגע. אבל תשעים הימים של חכמים הם דין אחר לגמרי – "לתקנת הולד" (הבחנה). לכן אין כאן סתירה, ושלושים הימים שבתורה נכנסים בחשבון תשעים הימים (שהרי באותם שלושים יום לא היה עמה).

*** [הערה צדדית: ווארט וראיה מלשון הרמב"ם "זרע שנזרע בקדושה" לדין התורה על הספר "זרע קודש"]:**

* היה פעם דין תורה מפורסם (שרב חשוב כתב עליו תשובה) נגד מחבר (ר' יצחק ווייס) שהוציא לאור ספר עם תורות של הרב מרופשיץ וקרא לו בשם **"זרע קודש"** (שהוא רמז לרופשיץ). טענת הנכדים בדין התורה הייתה שרק נכד אמיתי של הרבי הקדוש רשאי להשתמש בשם כזה, הקורא את עצמו על שם זרעו של הרבי, כדי שיהיה אפשר להבחין מי הוא נכד ("זרע קודש") ומי לא.

* בדרך צחות אפשר להביא ראיה נפלאה לטובת אותו מחבר מלשון הרמב"ם כאן בהלכה כ"א: הרי הרמב"ם קורא **לכל יהודי ויהודי** שנולד לאחר הגירות בשם **"זרע שנזרע בקדושה"**! רואים אפוא ש"זרע קודש" אין פירושו דווקא נכד של רופשיץ, אלא כל יהודי שבעולם נקרא "זרע קודש"! ולהיפך, זוהי ענווה גדולה לרופשיצער לקרוא לעצמו בשם השייך לכל ישראל בשווה... (אף שבהקשר של ספרי חסידות "זרע קודש" פירושו כמובן רופשיץ דווקא).

הלכה כ"ב – הלכה כ"ד

1. לשון הרמב"ם

(הלכה כ"ב) הממאנת אינה צריכה להמתין תשעים יום, לא גזרו אלא בגרושה. וכן המזנה אינה צריכה להמתין מפני שהיא משמרת עצמה שלא תתעבר, וכן אנוסה ומפותה אינן צריכות להמתין.

(הלכה כ"ג) מי שנישאת בטעות ונודע שהיא אסורה לבעלה והוציאוה בית דין מתחתיו, אם היתה קטנה שאינה ראויה לילד אינה צריכה להמתין, שכל דבר שאינו מצוי ברוב לא גזרו בו.

(הלכה כ"ד) ... המארס בתוך תשעים יום מנדין אותו, אירס וברח אין מנדין אותו. כנס בתוך תשעים יום מפרישין אותן עד אחר הזמן ויעמוד עם אשתו.

2. פשט פשוט

קטנה היוצאת במיאון אינה צריכה להמתין תשעים יום, משום שחכמים לא גזרו אלא בגרושה. וכן אשה המזנה, או אנוסה ומפותה, אינן צריכות להמתין, משום שהיא משמרת את עצמה (מתהפכת) שלא תתעבר.

אשה שנישאה בטעות ונתברר שהיא אסורה לבעלה, ובית דין הוציאוה ממנו: אם היא קטנה שאינה יכולה ללדת, אינה צריכה להמתין, משום שמקרה כזה הוא דבר נדיר (דבר שאינו מצוי), ובדבר שאינו מצוי לא גזרו חכמים.

אם אדם מקדש (מארס) בתוך תשעים ימי ההבחנה, מנדין אותו. אבל אם קידש וברח (אירס וברח), אין מנדין אותו. אם כבר כנס (נישואין) בתוך תשעים יום, מפרישים אותם עד שיעברו תשעים הימים, ולאחר מכן רשאי הוא לעמוד עם אשתו (אין קונסים אותו שיצטרך לתת גט).

3. חידושים וביאורים

*** הקולא ב"נישאת בטעות" רק כשהיא קטנה (חשש הבחנה אמיתי לעומת "לא פלוג"):**

* "נישאת בטעות" אין פירושו שבטעות לא שמה לב שהיא עומדת תחת חופה עם טבעת, אלא שנישאה מתוך שסברה שהיא מותרת (כגון ששמעה שבעלה מת, ולאחר מכן "בא בעלה" ובית דין פוסקים "תצא מזה ומזה").

* *החילוק מהלכה כ':* בהלכה כ' למדנו שקטנה סתם שנתגרשה *כן* צריכה להמתין תשעים יום מדין "לא פלוג". מדוע אפוא קטנה ב"נישאת בטעות" אינה צריכה להמתין, וגדולה כן? הביאור הוא: כאשר אשה יכולה באמת ללדת (גדולה), זוהי בעיה מעשית וחשש אמיתי של עירוב זרע (צריך באמת לדעת מי האב, שאם לא כן עלולות לצמוח מכך בעיות גדולות); לכן, אפילו במקרה נדיר של "נישאת בטעות" (מילתא דלא שכיחא / אינו מצוי), מקפידים על תשעים יום. אבל בקטנה שאינה ראויה לילד אין כלל חשש עיבור אמיתי, וכל האיסור אינו אלא גזירה משום "לא פלוג" (שלא לחלק בין קטנה לגדולה). וכאשר מצטרף "לא פלוג" למקרה נדיר מאוד ("נישאת בטעות ונודע שהיא אסורה" – דבר שאינו מצוי), לא הרחיבו חכמים את גזירת הלא פלוג למצב נדיר כזה.

*** מדוע אין מנדין ב"אירס וברח"?**

מדוע כשהוא בורח אין מנדין אותו? והרי מבחינה הלכתית אפשר לנדות אדם אפילו שלא בפניו! התשובה היא שרואים מכאן שחכמים לא החמירו בזה כבאיסור עצמי, משום שכל התקנה אינה אלא משום הבחנה (ובאירוסין לבדם, או במקום שיש רק לא פלוג, אין הדבר חשוב כל כך עד כדי לנדותו שלא בפניו).

הלכה כ"ה – הלכה כ"ח

1. לשון הרמב"ם

(הלכה כ"ה) וכן גזרו חכמים שלא ישא אדם מעוברת חבירו ומינקת חבירו ואף על פי שהזרע ידוע למי הוא. מעוברת שמא יזיק הולד בשעת תשמיש שאינו מקפיד על בן חבירו. ומינקת שמא יתעכר החלב והוא אינו מקפיד לרפאות החלב בדברים המועילין לחלב כשתתעבר.

(הלכה כ"ו) כמה הוא זמן היניקה ארבעה ועשרים חודש חוץ מיום שנולד בו ומיום שתתארס בו. וכשם שאסור לישא כך אסור לארס עד אחר זמן זה. אפילו נתנה בנה למיניקה או שגמלתהו בתוך ארבעה ועשרים חודש לא תינשא. מת בנה מותרת להינשא ואין חוששין שמא תהרגנו.

(הלכה כ"ז) עבר ונשא מעוברת או מיניקה בתוך זמן יוציא בגט ואפילו היה כהן. ואם היה ישראל יחזירנה אחר ארבעה ועשרים חודש של מיניקה. נשאה וברח ולאחר זמן בא ישב עם אשתו ואין בכך כלום.

(הלכה כ"ח) אירס מעוברת או מיניקה אין כופין אותו להוציא ולא יכנוס עד אחר זמן היניקה או עד שימות הולד.

2. פשט פשוט

חכמים תיקנו תקנה חדשה לטובת הילד: אדם אינו רשאי לישא אשה המעוברת מבעל אחר (מעוברת חבירו) או המניקה ילד מבעל אחר (מינקת חבירו) – אפילו כאשר ברור לגמרי של מי הילד (למשל, היא כבר בחודש התשיעי מבעלה הקודם). הטעם במעוברת: יש לחשוש שהבעל החדש לא יהיה זהיר דיו בשעת תשמיש ויזיק לעובר, משום שאין אכפת לו כל כך מילד של אחר. הטעם במינקת: יש לחשוש שאם תתעבר מהבעל החדש יתקלקל חלבה (יתעכר החלב), והבעל החדש לא יוציא ממון כדי לרפא ולשפר את החלב במאכלים המועילים לכך (כלשון הגמרא "כביצה דאמי" – לספק ביצים ודברים אחרים, או לשכור מינקת אחרת).

זמן היניקה הוא ארבעה ועשרים חודש (שנתיים), חוץ מיום הלידה ומיום האירוסין. כשם שאסור לעשות נישואין בזמן זה, כך אסור גם לעשות אירוסין. הגזירה היא מוחלטת (לא פלוג): אפילו מסרה את בנה למינקת מיוחדת, או שגמלה אותו מן היניקה באמצע ה־24 חודשים, עדיין אסור לה להינשא. אבל אם מת הילד, מותרת להינשא מיד, ואין חוששין שמא חלילה תחנוק את הילד כדי שתוכל להינשא.

מי שעבר על תקנת חכמים ונשא (נישואין) מעוברת או מינקת בתוך הזמן, חייב לתת לה גט – אפילו אם הוא כהן (שלא יוכל עוד להחזירה לעולם). אם הוא ישראל, רשאי להחזירה לאחר 24 החודשים. אבל אם נשאה וברח, וחזר רק לאחר שעברו 24 החודשים, רשאי להמשיך לדור עמה. ואם רק נתן קידושין (אירס), אין כופין אותו לתת גט, אלא עליו לדחות את הנישואין עד לאחר זמן היניקה או עד שימות הולד.

3. חידושים וביאורים

*** דיוק בלשון הרמב"ם "כשתתעבר":**

יש לשאול: מדוע אומרים שהחשש במינקת הוא שהחלב יתקלקל דווקא כשתתעבר מהבעל החדש, והרי בתחילה כתוב רק "שמא יתעכר החלב"? אלא שבסוף המשפט כותב הרמב"ם עצמו במפורש: "בדברים המועילין לחלב **כשתתעבר**" – כלומר, קלקול החלב בא כאשר היא מתעברת שוב.

*** ההבדל הפסיכולוגי וההיסטורי בין אב אמיתי לבעל זר:**

מדוע חוששים מהבעל החדש – וכי חלילה רוצה הוא להרוג את הילד? התשובה היא שאין מדובר בהריגה, אלא שאב אמיתי נושא באחריות ובדאגה מסוג אחר. אב רגיל רשאי להיות עם אשתו כשהיא מעוברת או מינקת, משום שסומכים עליו שישמור על העובר, ואם יחלש החלב יקנה מאכלים טובים או יביא מינקת. אבל על בעל זר אין סומכים במצב כה עדין.

מבט היסטורי: באותם זמנים, כשאנשים סבלו מרעב, מעט החלב של האם יכול היה להכריע בין חיים למוות עבור הילד, ולכן שמרו חכמים על כך בחומרה כזו.

*** הקושי שבהלכה זו למעשה בזמננו:**

הלכת "מינקת חבירו" היא הלכה קשה מאוד למעשה. מזדמן שאברך נפטר או מתגרש, והאשה נשארת לבדה ואסורה להינשא שנתיים שלמות – וזאת אפילו בזמננו, כאשר רוב הנשים ממילא אינן מניקות זמן רב כל כך (או משתמשות בתמ"ל). יש תשובות רבות של פוסקים המנסים להקל במקרים שונים, אבל לשון הרמב"ם ("אפילו נתנה בנה למיניקה או שגמלתהו... לא תינשא") חדה למדי וסוגרת את הדלת.

*** חשבון החודשים כאשר שתי ההלכות באות יחד:**

שתי התקנות (הבחנה ומינקת) פועלות יחד כך: גרושה או אלמנה צריכה תמיד להמתין 90 יום (3 חודשים) משום "שמא מעוברת היא". אם בתוך שלושת החודשים מתגלה שהיא אכן מעוברת, נכנסת לפתע ההלכה השנייה של מעוברת ומינקת חבירו – כלומר, עליה להמתין את יתר חודשי העיבור (כ־6 חודשים) ועוד 24 חודשי יניקה.

*** מדוע הקנס במעוברת ומינקת חמור יותר מאשר בתשעים יום של הבחנה?**

יש הבדל בולט: לעיל (בהלכה כ"ד), במי שנשא (כנס) בתוך תשעים יום של הבחנה, פוסק הרמב"ם "מפרישין אותן" – מפרידים ביניהם בלבד, ואינו צריך לתת גט. אבל כאן, במעוברת ומינקת, פוסק הרמב"ם "יוציא בגט" ואפילו בכהן! מדוע כאן החומרה גדולה כל כך? משום שבתשעים יום יש רק חשש של ערבוב הזרע (יחוס), משא"כ במעוברת ומינקת חבירו מדובר בעניין של **סכנה לילד**, ובמקום שיש חשש סכנה לילד החמירו חכמים הרבה יותר.

*** "הערמה על המערכת" בנשאה וברח:**

בהלכת "נשאה וברח", אף שלכתחילה כופין אותו לתת גט ("יוציא בגט"), אם ברח ו"הערים על המערכת" עד שעברו 24 החודשים, מניחים לו להישאר עמה ("ישב עם אשתו ואין בכך כלום"). מכאן שנתינת הגט היא קנס ואמצעי להפריד ביניהם בזמן הסכנה, ולא שהקידושין בטלים.

*** גודל הקנס בכהן:**

כאשר ישראל צריך לתת גט, יכול הוא להחזירה לאחר 24 חודשים. אבל לכהן זהו קנס עצום, שכן מאחר שהוא נותן לה גט נעשית גרושה, ואסור לו להחזירה לעולם!

שאלה ותשובה: אם היא "מינקת חבירו" מחמת גירושין, הרי ממילא הייתה גרושה קודם לכן (וכיצד נשא אותה הכהן מלכתחילה)? התירוץ הוא שמדובר כאן כשהייתה **אלמנה** מבעלה הראשון (והכהן היה רשאי לשאתה מעיקר הדין), ועכשיו על ידי הגט נעשית **גרושתו שלו** ונאסרת עליו!

* **ביקורת על לשון הרמב"ם "עד שימות הולד":**

בהלכה כ"ח כותב הרמב"ם שלא יכנוס "עד אחר זמן היניקה או **עד** שימות הולד". המילה "עד" (עד שימות הילד) נשמעת רע (כאילו ממתינים לכך); כוונת הרמב"ם באמת לומר "**אם** ימות הולד", בהמשך להלכה הקודמת ("מת בנה מותרת להינשא").

* **שיטת הראב"ד:**

בהשגת **הראב"ד** במקום חולק הוא על חילוק הרמב"ם בין נישואין לאירוסין (או בין תשעים יום למינקת), וסובר שבשני המקרים מנדין אותו עד שיוציא ("מנדין אותו עד שיוציא").

תמלול מלא

רמב"ם, משנה תורה, ספר נשים, הלכות גירושין, פרק י"א: הלכות מיאון, מחזיר גרושתו והבחנה

הקדמה לפרק י"א: סדר הפרק ותוכנו

ר' יצחק: [[#1]] בוקר טוב, בוקר טוב, שלום וברכה. אנו ממשיכים את שיעורנו ברמב"ם, משנה תורה, ספר נשים, הלכות גירושין, פרק י"א, הפרק האחד עשר של גירושין. בפרק זה ידובר, חלק גדול מהפרק הוא עניין מחזיר גרושתו. כבר הזכרנו מעט את מחזיר גרושתו בפרק הקודם, ואולי זה הקשר. כי הפרקים האחרונים עוסקים בהלכות שלאחר הגירושין, מה קורה לאחר הגירושין. מה קורה אם הגט אינו כשר והתגרשו, ועוד כמה הלכות של מה שקורה לאחר הגט.

כאן, לאחר הגט, עולה המצוה של איסור מחזיר גרושתו. כפי שאמר הרמב"ם, הרמב"ם פותח תמיד את ספריו במניין המצוות. בהלכות גירושין יש שתי מצוות:

* מצות הגט, שהיא מצות עשה, שאם עושים גט יש לעשותו באופן "**וכתב לה**".

* מצות לא תעשה, שאם גרושתו של אדם נישאה לאיש אחר, אסור למגרש לחזור ולשאת אותה לאחר מכן.

זהו רוב הפרק. אך פותחים בעניין אחר, פותחים במשהו שאין לו קשר ממשי לגט. משהו שדומה מאוד לגט, הנקרא מיאון. זהו מעין פתרון לקידושין שאינם קידושין אמיתיים. כלומר, זהו גט מדומה שנעשה לקידושין מדומים. או גט דרבנן לקידושין דרבנן, ועל פי רוב אין בו את הלכות הגירושין. הרמב"ם פותח בביאור אילו הלכות כן נוהגות במיאון, ואחר כך הוא מגיע למחזיר גרושתו.

ולמעשה, מה זה? מדוע אתה אומר כך? מחזיר גרושתו מתחיל בי"ב ונמשך עד כ"ח. אה, י"ח כבר עוסק בהמתנה. מינקת חבירו, אהה. מינקת חבירו. אהה, בסדר, בסדר.

וממאנת נכנסת לכאן, כיון שהיינו אומרים אם יש לממאנת הלכות מחזיר גרושתו, מביאים כבר את עיקר הלכות מחזיר גרושתו, וכיון שיש גם את הלכת הבחנה, שלושה חדשים, או מינקת חבירו, ועל זה יש גם הלכה אם לממאנת יש אותה הלכה. כן, מביא זאת לכאן. אם כן, נראה שכל חלקי הפרק הם הלכות ממאנת, הלכות מיאון, אף שהיה הגיוני מאוד שלרמב"ם יהיה מעין פרק נפרד להלכות מחזיר גרושתו, שכן זו מצוה נוספת של גירושין, וזה גם מתאים לסדר, הרי זה מוסכם, אולי משום כך זה מונח כאן.

בעניין זה הסתכלתי על כך כך: מיאון הוא נושא חשוב מאוד ביחס לאנשים רגילים. מדוע? כי הוא דומה לגירושין, וזה עתה למדנו את כל הלכות הגירושין. לכן הרמב"ם צריך לומר מעין הסתייגות: כעת אומר מהו מיאון ואת כל הלכות המיאון. והוא מגיע למחזיר גרושתו, אבל אתה צודק שרוב הפרק עוסק אכן במיאון, ולכן אי אפשר לומר שהפרק עוסק במחזיר גרושתו ובמיאון, אלא הוא עוסק במיאון, ואחר כך אומרים אגב אורחא דיון במחזיר גרושתו.

והחלק השלישי של הפרק, כפי שר' יצחק הניח בראשו הנאה, הוא תקנת חכמים שאי אפשר להינשא, אשה מינקת או מעוברת אינה יכולה להינשא כל כך מהר. צריך לתת זמן לאחר הבעל הקודם. כן.

אפשר לומר במילים אחרות בשתי דרכים:

1. דבר אחד, כפי שאמרת, שזה לאחר הגט, שכאן לאחר הגט אסור להחזיר את גרושתו.

2. ועוד דבר אפשר לומר מעט אחרת. אפשר לומר, יש גירושין דאורייתא שלמדנו עד עכשיו, ויש דבר שהוא גירושין דרבנן, וגם כך הסדר הגיוני. לאחר גירושין דאורייתא, אנו לומדים הלכות גירושין שמדרבנן.

כן. בסדר. רק נאמר, החבילה הראשונה של ההלכות תעסוק בבירור בנושא של קטנה, כיצד היא נישאת, כיצד היא מתגרשת או אינה מתגרשת. כבר נלמד בפרק קודם סוד שלא להיות מעורב במיאון, כי מיאון הוא "**בת קול יוצאת**"... אינו דבר טוב. הולכים ללמוד את הדבר שאין להיות מעורב בו. אני עושה הפסקה קצרה, סליחה.

וזה מתאים מאוד. למדנו עתה קידושין רגילים וגירושין רגילים. כעת נלמד את המדומים, מה שאתה קורא מדומים, או את הקידושין דרבנן והגירושין דרבנן. כן.

הלכה א': האיסור לישא קטנה

ההבדל בין קידושי האב לנישואי יתומה

פותחים במה שאין עושים כלל. כן. אומר הרמב"ם כך: אנו הולכים ללמוד כאן הלכות של מי שנושא קטנה, אבל הרמב"ם רוצה לפתוח

מיד כנגד כל האנטישמים, וסתם כך, כי הרמב"ם רוצה לפתוח בדבר הנכון, שזה אינו נכון. כן, הרמב"ם כבר אמר זאת אפילו פעם אחת. הרמב"ם אומר בהלכות פריה ורביה, **אין נושאין קטנה**, אסור, החכמים אסרו לישא קטנה.

הרמב"ם כבר אמר בהלכות פריה ורביה, בהלכות אישות אמר זאת, משום שאינה בת דעת כדי להתקדש. ובהלכות פריה ורביה אמר גם, נדמה לי, כדיני פריה ורביה, כן? כי צריך לדור עם בת בנים, אשה שיכולה ללדת ילדים. אה. טוב.

נכון. אבל כאן כוונתו בעיקר, המפרש במגיד משנה, כוונתו בעיקר לגמרא שכל אחד לומד בחדר, מתחילת הפרק השני של קידושין, ש... כן, "**עד שתגדיל, אבל אמרו חכמים... ותאמר בפלוני אני רוצה**".

נכון, זה מעניין אבל, כי שם מדובר על כך שהאב לא יקדש קטנה, וכאן מדובר על כך שכל בעיית המיאון מתחילה כשאין קידושין דאורייתא, האב אינו מקדש, אלא אמה, או מה שלא יהיה. לא, כי כשהאב מקדש יש את הפתרון של גט, משום שהם נעשים קידושין אמיתיים. נכון. ההלכות שבהקדמה אינן מאותו מקרה, ולכן הרמב"ם צריך לומר זאת פעמיים, שכן כאן הוא אומר **אין נושאין קטנה** כדי שלא תחשוב, מישהו עלול לחשוב שאולי מיאון...

נאמר גם "**ולא ישא אדם את אשתו קטנה**", לא? "**את בתו**", זו הלכה אחרת. מה שלמדנו בהלכות אישות, הזכרת הלכה שלישית, אבל קודם ההלכה שהמגיד משנה מביא, מה שלמדנו בהלכות אישות ש"**לא יקדש אדם את בתו קטנה**", שאב לא יקדש קטנה, אלא ימתין עד שתגדל.

כאן מדובר בדבר אחר, אין לה אב, אפילו אין לה אב... אה, לא, החלק הראשון מדבר ביתומה? כן, ההלכה פותחת ביתומה. אף פעם לא, אבל בעצם קטנה פירושה כל קטנה שהיא, כלומר, שלא תעשה קידושין דאורייתא על ידי נתינת הקידושין לאב.

שוב, קטנה היא כך: התורה אומרת שעל קטנה יכול האב לקבל קידושין. כלומר, אם האב מקבל קידושין עבור בתו הקטנה, היא מקודשת מן התורה. התורה נתנה את הזכות. והרבנן אסרו הן על האב לקדש, וכאן כתוב שגם אסרו חכמים על אדם לקדש קטנה. ולישא קטנה, לקחת קטנה, כן. איסור נפרד, אולי איסור גדול יותר הוא הנישואין. כי כאן אין קידושין אמיתיים, יש רק מעין נישואין או... אה, אה, כי לא שייך קידושין, לקידושין אינה בת דעת לקבל, לעשות קנין.

נכון. אבל כאן כתוב גם כשהיא יתומה, כשאין אב, יש איסור לקחת קטנה. ייתכן שכאן זה לאב וכאן זה לחתן, שתי עבירות שונות. וייתכן גם שאינו צודק. כלומר, אתה זוכר שיש לי קושיא, אני רואה שזה קשה, אני רואה שכבר דיברו על כך.

הקושיא: הסתירה בין האיסור לבין תקנת חכמים ליתומה

[[#2]] למדנו, הרמב"ם אמר כבר בהלכות אישות פרק ג', שהאיסור שאנו הולכים ללמוד עתה הוא תקנת חכמים שיהיו נישואין לקטנה. והרמב"ם מבאר מדוע לקטנה תיקנו ולא לשוטה ולא לקטן, משום "**שלא ינהגו בה מנהג הפקר**". למדנו מדוע, שדווקא ליתומה יש בעיה גדולה יותר בכך שאין לה אב, דווקא עשו חכמים תקנה שתינשא, וכאן רואים שהרמב"ם הולך נגד התקנה.

כי הסברא היא שיהיה הבדל. אב דואג לבתו, שימתין עד שתגדל. אבל כשאין אב, אז מה, מדוע לא? הייתה סברא לעשות כן נישואי קטנה, הרי חכמים עשו תקנה כדי שאפשר יהיה... אילו היה נכון שנישואי קטנה אינם דבר טוב, לא היו... כיצד ייתכן שחכמים עשו תקנה מיוחדת כדי שזה יהיה אפשרי?

יישוב הקושיא: רצון הקטנה ומסגרת ליתומה

טוב, אז אני חושב שאני רוצה לומר זאת כך. רואים בפרק זה שיש כמה דברים שחכמים מביאים בחשבון. הם מביאים בחשבון הרבה מאוד שאפילו לילד, שאנו יודעים שילד אינו יכול לעשות חלות, אבל אנו רואים בפרק זה כמה פעמים שלילד כן יש רצון. בלשון המיאון כתוב: אמי "**או אחי הטעוני**", הטעו אותי. היא אינה רכוש. רואים בפרק זה שקטנה אינה רכוש. כלומר, מעיקר הדין התורה נתנה זכות לאב, אבל חכמים אומרים שצריך כן להתחשב, יש מצוה וחכמים אוסרים, ורואים אפילו בעניין המיאון, שנותנים מעין... מה? מיאון כשאין אב.

אם כן, חכמים אמרו תחילה שלא ישאו קטנות. אבל אין רוצים להזניח את הקטנות. יש קטנות מסוימות שזו מעלה עבורן שאיש לוקח אותן תחת חסותו כשהיא יתומה. אם כן ביתומה הרי... פירוש הדבר כך: מעיקר הדין מן התורה אין דבר ליתומה. לתורה יש פתרון רק לקטנה שיש לה אב. יש שאלה... שם השאלה היא אם זה פתרון. אב יכול למכור את בתו, יכול לקדש את בתו. חכמים אמרו שאין זה דבר נאה, שהאב יפרנס את בתו ואינה צריכה לחפש בעל. אותם חכמים הרי אמרו גם, שיפרנס את הבת כל זמן שצריך, כן?

[[#3]] לא, לא באותו זמן, אבל אני אומר, הם הרי מציגים את התמונה, ש... מה הבעיה? שהיא צריכה לחם? עבוד והבא לה לחם. כמו שחכמים אומרים אל תעשה זאת. והתורה אינה אומרת מה לעשות עם קטנה יתומה. התורה אינה מתייחסת לכך.

חכמים באים ואומרים כך: קטנה שיש לה אב לא יקדשוה. אבל ביתומה ביטלו, את האיסור שאמרו שלא לקחת יתומה ביטלו, אבל לא ביטלו, כי זה פותח "**אין נושאין קטנה**" גם ביתומה. אבל כן נתנו מסגרת, שאם יש מישהו שרוצה בכל זאת לשאת יתומה. מישהו רוצה לעבור? זה מעט מוזר. לכאורה זה איסור כללי, אבל בפרטות, הרב רואה שיש יתומה שהיא נופלת, למרבה הצער, אנשים רעים מנצלים אותה וכדומה, אולי יאמרו בשתיקה, שבמקרה זה לא עשו חכמים את האיסור **אין נושאין קטנה**.

כלומר, היום המציאות שונה. היום איני יודע על שום קטנות שקידשו, חוץ מאיזה אדם אחד שהיה כמה פעמים מעשה, אבל באופן כללי זה אינו קורה. לא. אבל אני חושב שהמציאות מעט הפוכה. כלומר, המציאות היא שבזמן התורה נהגו כראוי, אבות נהגו לקדש קטנות כראוי.

מדוע קידושי קטנה יתומה הם רק מדרבנן, ומציאות השאת קטנות

ר' יצחק: אבל אז הרי זה היה נעשה דין דרבנן שהאחים והאם יכולים, אין זה דאורייתא. אתה אומר דין דרבנן, אין זה דין דאורייתא. כשאומרים את הדברים הללו שמשהו הוא דאורייתא ומשהו דרבנן, יש סיבה מדוע חכמים רוצים להשאיר זאת דרבנן, דווקא משום שהם רוצים שהמיאון יהיה קל, זו לכאורה הסיבה.

כשזה ממש מדאורייתא אי אפשר ללכת נגד התורה, שאומרת: **"את בתי נתתי לאיש הזה"**. אבל כשזה רק דבר שאינו אב, סתם כמו מנהג, מישהו בא במקום האב, האח הגדול, האם, מי שלא יהיה, על זה עשו חכמים מיאון.

אבל המציאות היא שאנשים נהגו להשיא את הילדות הקטנות, כך הייתה המציאות עד היום, זה עדיין קיים במקומות מסוימים. מדובר בקהילות אחרות, כן. בקהילותינו איני מכיר יהודים שלוקחים ממש קטנות. לא קטנות, נכון, נכון, נכון. לא, זה מה שאני אומר, ממילא בזה קבעו את גיל שמונה עשרה, זה כבר סתם דינא דמלכותא, זה דיון בפני עצמו. מדובר כאן בקטנות ממש: שתים עשרה, אחת עשרה. אפילו הכתות שמדברים עליהן, אני חושב שתמיד מדובר בחמש עשרה, שבע עשרה, כן. לא קטנות, אתה מבין. קטנות.

אם כן, מה היינו רוצים לראות? אם כן, ייתכן בוודאי שבתרבויות מסוימות נוהגים גם באופן רגיל עם קטנות. טוב, איני מדבר על זה, אני מדבר על מקומות שבהם זה היה רגיל כך. אם כן, חכמים אמרו, כל אלה **"אסור לאדם שיקדש את בתו כשהיא קטנה"** או **"אין נושאין קטנה"**, זה יותר כמו מוסר, זה יותר שאיפה, אין זו ההלכה.

אם כן, כשהרמב"ם מביא זאת כפסק הלכה ואכן פותח כאן כך, זה נשמע כאילו כל הדבר הוא בדיעבד. אבל אולי אכן הרמב"ם רוצה שזה יישמע כך. ונראה שהרמב"ם רוצה שזה יישמע שכל הדבר הוא בדיעבד, ואחר כך הוא פותח: **"והנושא קטנה ולא רצת"**, כאילו זה כמו מעשה של מוסר ומומר, אם הוא עושה זאת, כיצד זה יתנהל הלאה.

צד הפרנסה לעומת "מנהג הפקר" ושיטת תוספות

אני חושב אולי כך: בעיקר כשחושבים על נשים, חושבים באופן מעשי מאוד על מי יפרנס אותה, כך נראה לי. כי למדנו שאשה יכולה לתבוע, היא רוצה ילדים, כי היא רוצה שיהיה מי שיתמוך בה בזקנתה. ואם הבעל הלך בלי ילדים, אין לה את התמיכה, האח צריך לדאוג לה. והאח נעשה מחויב במזונותיה והכל. ואיננו רוצים שאנשים ימותו ברעב, כן? אנו רוצים פתרונות לכל הנערות. נערה שאביה אינו רוצה לפרנסה, יכולה למצוא בעל. אבל אין זה לכתחילה, כי אנו כן רוצים את הרצון. כל זה קשור לפרנסה. חכמים אומרים אבל שצריך להתחשב גם ברצונה. כך זה נראה בהמשך הזמן.

[[#2]] הרמב"ם אומר שהבעיה היא שנוהגים **"בה מנהג הפקר"**. לא, נוהגים בה מנהג הפקר הוא הטעם מדוע ביתומה כן? כן, זה גם מה שהוא אומר שזו בעיה. איני יודע מדוע לקחו את נושא הפרנסה. טוב. נכון שלאנשים יש את הבעיה הזו, אבל להיפך, הרי יש את המעשה של אמה עבריה שמוכרים אותה מן הסתם משום שלאב אין כסף לפרנסה. כן, כי זהו סוג אחד של נישואי קטנה, כן?

אם כן, כן. ובכל אופן, אמרתי שהמציאות בזמן הגמרא – איני יודע אם בגמרא, אבל פעם נהגו לעשות כך, וחכמים מנסים למנוע זאת. הם מנסים למנוע זאת באמירה לאב שלא יעשה זאת, הם מנסים למנוע זאת באמירה לבעל שלא יעשה זאת, אבל זה עדיין היה כך.

ולא רק זאת, עד כדי כך שכידוע תוספות – והרמ"א מביא זאת – תוספות אומר שבזמן הזה אין נזהרים מאיסור זה. תוספות כאילו שאל קושיא, שבגמרא כתוב שאין נוהגים לשאת קטנות? האמת היא, אפילו לא רק קטנות, אלא גם קטנים נהגו להשיא. ותוספות אמר, **"משום שהולך בגלות"**, שהם בגלות, וקשה מאוד להשיא, אי אפשר לאסוף נדוניא. לכן נהגו להשיא בגיל צעיר מאוד, כן. אבל לא, קטנות, אף שזה ממש נגד גמרא. שם היו אלה קידושין.

דיוק בלשון הרמב"ם "אין נושאין"

[[#3]] טוב מאוד, אני חושב כך. אני חושב שלשון הרמב"ם מעט מעניינת, כי הרמב"ם אומר **"אין נושאין"**. "אין נושאין" היא לשון חריפה מאוד. הלשון בשולחן ערוך היא: **"מצוה שלא יקדש אדם את בתו עד שתגדל"**, וגם למשל אפילו לשונו בהלכות אישות היא: **"אין ראוי לו לישא קטנה"**.

כי אחרת זה קצת קשה: למה תיקנו חכמים מיאון? אבל זה לא איסור, זה לא איסור גדול, זה יותר בתורת המלצה, כדי למנוע עגמת נפש, מה אני יודע? כי עניין המיאון פירושו שמתברר שהיא מעולם לא רצתה. אל תעשה את זה, קח כשהיא כבר יודעת, **"עד שתגדל ותאמר בפלוני אני רוצה"**. זו המלצה. הרמב"ם אומר **"אין ראוי"**, טוב מאוד, בסדר. ושם מיד אחר כך הוא אומר מה הם תיקנו. פירוש הדבר שאכן תיקנו את זה, לא כמו שאמרו שעל זה הם בנו. נכון, נכון, הרמב"ם לא עומד בתוך חור.

נישואי יצחק ורבקה לאור דיני מיאון

אבל שואלים הרי קושיא טובה: אצל רבקה, מי היה בחיים? אביה בתואל היה בחיים? אה, האב לא. נו, אז לכאורה, הרי אנו רוצים לומר שאותם קידושין היו קידושין כשרים, לא היה שייך מיאון!

לא, בסדר, לא, זו לא בעיה, כי הרי היו לה ילדים קודם כשהיא כבר הייתה גדולה, ואנחנו נלמד מיד שביאה אחת הייתה לשם קידושין בתור גדולה. סתם הביאה שהייתה **"מצחק"** מבעד החלון, הייתה משום שזו הייתה חתונה, כי היה צריך לעשות פעם אחת בתור גדולה, כן? נלמד בהמשך.

בסדר, לפי המדרשים שמניחים שהיא הייתה קטנה – אכן קשה בפשט המקרא איך היא משקה ואיך היא מתנהגת כמו גדולה, אבל כן, למעשה זה לא נראה כך, אבל זו מסורה כזו, כך מספרים לילדים, זה מדרש. אני לא יכול לדעת, אולי אז... בסדר, אם הילדה בת השלוש יכולה להשקות את הגמלים, היא יכולה גם להינשא, בסדר? זה הרי פשוט. שוין.

דין מיאון – טעם ומציאות

[#4] שוין, אומר הרמב"ם כך: כבר סיימנו **"אין נושאין קטנה"**, די, שאף אחד לא יישא קטנה. אבל הרמב"ם אומר עכשיו כך: מה כן קורה עם מי שלקח קטנה?

כך הוא: קטנה שאביה עדיין חי היא כראוי; לה עצמה אי אפשר לתת כלום, אבל אם נותנים לאב קידושין, הרי אלו קידושין מדאורייתא, וצריך גט. אבל אם לוקחים קטנה יתומה שאין לה אב, שאין שם נישואין דאורייתא, כבר אמר הרמב"ם בפרק הקודם שחכמים תיקנו שהבעל דר עמה בהיתר; זה לא נחשב כאילו סתם לוקח נערה, זה נקרא נישואין.

"ולא רצת בבעל" – אבל כשהיא מחליטה שאינה רוצה את הבעל, **"הרי זו ממאנת"** – היא יכולה למאן. למאן פירושו לא להסכים. מה המילה ביידיש ללמאן? למחות נגד זה. **"והולכת"** – והולכת לה. **"ואינה צריכה ממנו גט"** – היא אינה צריכה גט.

אומר הרמב"ם: למה אין צריך גט? הרי יש גט דאורייתא? אומר הוא: **"שאין קידושי קטנה קידושין גמורין אלא מדברי סופרים כמו שביארנו"**. קידושי קטנה אינם קידושין אמיתיים, זו רק תקנה דרבנן שמתייחסים אליהם כנישואין, כמו שביארנו. ממילא, כיוון שזה לא דאורייתא, זו רק תקנת חכמים, אמרו חכמים שהיא יכולה ללכת. כפי שהוא יאמר בהמשך מה מיאון כן צריך, אבל ודאי שאין צריך את כל ההלכות של שטר וכל זה, שיהיו עדים וכדומה, שוין.

כן, נכון. והרמב"ם אכן אומר, שכאילו המנהג הוא שלמיאון יהיה נוסח, אבל כן, נכון. ואולי משום שחכמים אמרו שיעשו את זה ברצינות, הם עשו לנו את זה ברצינות עם שטר.

איך נראה "מיאון" במציאות המעשית?

כן, זה דבר קצת מעניין, צריך להבין במציאות: כשמישהו נושא ילדה בת חמש, כן? שמונה, מה שלא יהיה, בכל גיל, כן? לילדים יש מצבים שהם מתרגזים, הם הולכים, והאב מרים אותם, ומנענע אותם, ומרגיע אותם, ולוקח אותם חזרה הביתה, כן? מה קרה כשהיא עשתה **"ממאנת והולכת"**?

צריך להיות קצת גיל מסוים... לא אומרים לנו בדיוק את הגיל. יש גיל מסוים שבו היא כבר אומרת יותר, "אני לא רוצה!" והיא אומרת את זה בצורה מסודרת, והיא הולכת, והיא יודעת לאן ללכת. משהו כזה. וגם בגלל זה שאדם לא יישא קטנה, כי באותו יום יהיה גט ועוד חתונה, ואפשר לחזור שוב ושוב.

לא, לא, **"הרי זו ממאנת והולכת"** פירושו שהבעל לא ירדוף אחריה יותר. עכשיו זה כבר לא ייקרא דין חכמים שהוא נושא קטנה. עכשיו הוא ייקרא חוטף! זה כבר נגמר. הם יכולים להתחתן פעמיים בשבוע – לא, לא עם אותו אדם, כי היא כבר גילתה שהיא **"לא רצת"**, וחכמים כבר נתנו לה את הכלי שנקרא ממאנת.

שוב, מה שאני מתכוון לומר הוא: תקנת חכמים שאפשר כן להשיא, אין פירושה כשילדה עומדת ודוחפת "אני לא רוצה ללכת איתך, אבא". כי זה נקרא חוטף. זו צורה של חטיפה. הרי מדברים באופן שהילדה כבר יש לה מעט שכל, ואומרים לה: זה יהיה בעלך, ואת תגדלי איתו. כשנערה בת שש ואביה גורר אותה, גם הוא אינו חוטף. כן, האב אינו חוטף, כי האב יודע שעכשיו יש לה התקף זעם. כן, בסדר.

נישואי קטנה בחיים המעשיים

ר' יצחק: כי זה נקרא חוטף. זו צורה של חטיפה. הרי מדברים באופן שהילדה כבר יש לה מעט שכל, ואומרים: זה יהיה בעלך, ואת תגדלי איתו. לא, האב אינו חוטף, כי האב יודע שעכשיו יש לה התקף זעם, וכן. כן, בסדר. לא, בסדר. כן. בסדר, נכון.

אולי בארצות ערב, אולי יותר מאשר במקומות אחרים. לא, היו מקומות, למשל, היו מקומות מסיבות שונות. בתימן היה החוק שיתומים שייכים לשלטון, אלא אם כן היו נשואים. אז השיאו קטנים יתומים עד לאחרונה, היו צריכים להגיע לדבר ההלכתי.

הלכה ב'

יתומה בחיי האב ונישואי חרשת

[#2] **"וכן קטנה שהשיאה אביה"**, קטנה שאביה השיאה, כלומר זה היה מדאורייתא, **"ונתאלמנה או נתגרשה"** לצערנו **"כשהיא קטנה"**, היא נעשתה אלמנה או גרושה כשהייתה עדיין קטנה. כלומר, הבעל או נתן לה גירושין לאב, או שהבעל מת. ההלכה היא שהיא אינה חוזרת לרשות אביה כאילו לא קרה כלום. אי אפשר לומר את זה. הרי היא כבר חבשה פאה. היא כבר אישה נשואה. לא יאמרו: חזרי להיות ילדה קטנה ברשות האב, **"הרי היא כיתומה בחיי האב. ואם נישאת כשהיא קטנה בחיי אביה"** בפעם השנייה, היא עדיין קטנה, אבל אביה לא קיבל רשות עליה, ועכשיו היא נישאה בחיי אביה. גם כן אותה הלכה, ש**"הרי זו ממאנת"**.

האם זו גם תקנת חכמים נפרדת שהיא יכולה להינשא בפעם שנייה? או שכאן מדובר אם ההוא לא שמע ל... כן. נכון. אבל כאן כבר אין אולי חיוב אביה. הוא כבר איבד את ידו לקבל קידושין עבורה, אבל הוא כן יכול. גם ממאנת. שוין.

עכשיו, מה קורה עם חרשת, שגם היא בדרך כלל חרש שוטה וקטן, אין להם קניינים כראוי וכן הלאה. אבל חכמים כן תיקנו לחרשת שיהיו לה נישואין. כמו קטנה שמתייחסים אליה כנישואין כשרים, גם חרשת. **"החרשת, אף על פי שנישואיה מדברי סופרים כנישואי קטנה"**, אבל **"לא תיקנו לה שתמאן"**, חכמים לא תיקנו את חידוש המיאון שתוכל ללכת בתקנת המיאון. למה לא תיקנו? אומר הוא: **"כדי שלא ימנעו מלנשאה"**. חכמים רצו מאוד שחרשת לא תישאר לבדה, הן צריכות יותר הגנה, ולכן תיקנו שאפשר כן לשאת אותן. אבל אם אפשר לעזוב נישואין כל כך מהר על ידי מיאון, אנשים לא ירצו לשאת חרשת.

חידוש: החילוק בין קטנה לחרשת ויסוד המיאון לעומת גט

[#3] אה, אה, אה, טוב מאוד. נכון. נכון. נכון. להיות קטן זה מום עובר, ולהיות חרש נשאר. אז אם כך אדם לא ירצה, כי היא תמיד תוכל ללכת, ולכן חכמים לא תיקנו מיאון.

אבל הוא לא אומר לי מה כן. כלומר, אין לה דרך יציאה? גט? גט כן, אבל נישואיה הם רק מדברי סופרים. גט פירושו, ההבדל בין גט למיאון, צריך לזכור שכאן יש עוד חידוש גדול בעניין המיאון. חוץ ממה שאתה אומר שיש חידוש כמו שקודם מתן תורה לא צריך מסמך, יש עוד חידוש עצום, חידוש גדול יותר שזו זכותה, כן? נכון, שהיא יכולה ללכת.

הפשט פשוט, כי בדרך כלל קטנה – שוב, אני מוציא את היוצא מן הכלל של קטנה שאביה מטפל בה – אבל בדרך כלל אישה הרי הסכימה בעצמה להינשא. להינשא פירושו שמעכשיו והלאה היא תקועה, לא תקועה. אבל לילדה מעולם לא הייתה המדעתה. כלומר, אני אומר את הטענה שאנשים אומרים: איך יכול להיות שבעל יכול... זה נמצא בתורה, היא הסכימה. כלומר, כך זה עובד: נתקדשת מדעתה, ומגרש שלא לדעתה. אבל הקטנה הרי אינה מדעתה, הרי היא לא הסכימה, היא לא ידעה, היא לא הבינה, שכנעו אותה, מה שלא יהיה, הרי היא קטנה, הרי אין לה דעת. ממילא הבינו חכמים שמתאים לעשות מיאון. זה העניין.

אותו דבר חרשת יכולה גם... צריך לדעת, חרשת במציאות היא ממש שוטה, שליחותה נקראת אין לה דעת, ועם כל זה לא עשו את החידוש. אבל נשאר כרגיל שהבעל יכול לגרש אותה, מבין? נכון. שוין.

הלכה ג'

האופנים כיצד מיאון פועל

עכשיו, איך פועל המיאון? אומר הרמב"ם: **"ממאנת היא הקטנה בין מן האירוסין בין מן הנישואין"**. קטנה יכולה למאן מתי? בין כשהיו לה רק קידושין, בין כשהיא כבר הייתה בנישואין. **"בין"**, היא יכולה לעשות את המיאון **"בפני בעלה"**, לומר בפני הבעל: "אני ממאנת", **"בין שלא בפניו"**, היא יכולה לומר את זה גם שלא בפניו.

אומר הרמב"ם: **"וכשם שממאנת בבעל"**, כשם שקטנה יכולה למאן בבעל, **"כך ממאנת ביבם"**. אם קטנה נישאה, והבעל הראשון מת, כן, וכיוון שהיא עדיין קטנה נפלה ליבם, היא יכולה למאן ביבם.

חידוש: גדר ממאנת ביבם

אם היא יכולה למאן ביבם, היא יכולה גם בתור גדולה, לא? לא, למה? כי הקשר שלה ליבם הוא בגלל נישואין מימי קטנותה. כי זה נחשב כאילו היא ממאנת בבעל המקורי, היא לא יכולה למאן בנוכחי. את זה כל אישה יכולה לומר: "אני לא רוצה את הבעל הזה". אבל התורה אמרה שכן, יש עצה של חליצה. אבל כאן יש משהו אחר, כאן היא יכלה לומר: "מעולם לא הייתי נשואה לאחיך, אינני צריכה יבום, אני פטורה מיבום". כלומר, אף על פי שתיאורטית, נאמר, היא הייתה מסכימה להישאר עם הבעל, אבל עם אחיו היא אינה מסכימה, אבל כיוון שהיא אינה מסכימה, היא מבטלת את כל העניין. נכון. בסדר, זה פשוט.

האמת היא שאפילו נאמר שהיא ממאנת רק בשני, ביבם, גם כן, כיוון שהרי זה רק יבום מדרבנן – כלומר, כיוון שמדאורייתא הרי היא לא הייתה נשואה, אפילו אם יעשו יבום זה גם יהיה רק מדרבנן, מתנהגים בזה כאילו זה היה דאורייתא, כמו כל דתקון רבנן – אני אומר, אפילו ממאנת ביבם הייתה מתכוונת רק לשני, גם היה צריך להיות שייך מיאון, כי צריך לומר שהזיקה הרי גם היא רק זיקה דרבנן מקידושין שהיו רק קידושין דרבנן.

מיאון כמה פעמים ו"קידושיה הן הן מיאוניה"

שוין, אומר הרמב"ם: **"וממאנת בבעל זה"**, היא יכולה למאן בבעל הזה, והיא יכולה להינשא שוב בתור קטנה. וואו, היא ממש... **"ונישאת לאחר וממאנת בשני וכן בשלישי אפילו כמה פעמים"**, אין גבול לכוח המיאון. **"כל זמן שהיא קטנה יש לה למאן"**.

אומר הרמב"ם: **"וקטנה שלא מיאנה"**, קטנה שלא עשתה מיאון, **"אף על פי שהיא נשואה"**, אפילו היא נישאה, אבל הרי אנו זוכרים שאלו רק קידושין מדרבנן, **"והלכה ונתקדשה לאחר כשהיא קטנה"**, היא הלכה וקיבלה קידושין מאיש אחר בעודה נשואה, **"קידושיה הן הן מיאוניה"**. בכך שקיבלה קידושין מהבעל החדש, היא הראתה שהיא ממאנת בבעל הקודם.

שקלא וטריא: האם הקידושין השניים חלים ב"קידושיה הן הן מיאוניה"?

אני לא מאמין שהבעל השני יוכל להיות איתה, כי הבעל השני הרי צריך גם הוא את הדרך של אמה ואחיותיה, הרי זה לא פורים-שפיל. הקטנה צריכה שיהיו, בעלה ואביה צריכים להיות שם. צריך להיות שניים... בעלה ואביה פירושו רק כזה, אני מתכוון אמה ואחיה. ומה שכתוב שאמה, זה לא נכתב אגב: "אין נושאין קטנה והנושא קטנה", סתם הרמב"ם, לא. בגמרא הרבה פעמים אומרים שקטנה, כמו שדיברנו על אחיה ואמה וכדומה, שאחיה משיאים אותה, זו עובדה, מעשית, אבל מבחינה הלכתית היא יכולה לומר בעצמה.

אבל לי נראה משהו ב**"קידושיה הן הן מיאוניה"**, שמה שקרה כאן היה רק מיאון, כאילו הקידושין השניים גם הם לא היו קידושין טובים. הקידושין השניים לא היו קידושין טובים, כי חטפת נערה שמדין דרבנן היא כבר נשואה למישהו. אם כן באים כאחד, לי זה נראה שזה מיאון. עכשיו, האם הבעל השני, האם היא יכולה להיות לבעל השני צריך לחשוב. שהיא יכולה להיות לשני, ודאי כך. והשני גם יהיו לו קידושין דרבנן כל זמן שהיא קטנה, אלו לא קידושין אמיתיים, אבל אין בעיה, הכול נשאר ברמה של מיאון.

דבר מעניין: כל הדברים האלה היו מחלוקת בית שמאי ובית הלל, על כל הדברים האלה. ועל למכור את עצמה זו כאילו עוד הלכה, אבל בכל ארבע ההלכות הראשונות בית שמאי לא התירו אף אחד מהדברים. כן? אירוסין, ושלא בפני בעלה, ויבם, ונישאת לשני ולשלישי. ובית שמאי לא היו מרוצים מאף אחד מהדברים האלה, אבל בית הלל התירו את כל הדברים האלה, וכך היא ההלכה. עד איזה זמן זה עד מתי, כן? עד מתי הבת ממאנת.

אני לא כל כך בטוח אם **"קידושיה הן הן מיאוניה"** פירושו שהיא מקודשת לבעל השני. לא, כי זה מין מצב של גיטה וחצרה באים כאחד. כי חכמים תיקנו לקטנה נישואין, כן? פירושו שבעל שני בא ונוגע בה, לא, מתייחסים אליה כאשת איש. זה כן פירושו. בעל שני בא ואומר: "הנה, התחתני איתי". "לכי מכאן, אני אשת איש, אני אשת איש דרבנן". לומר בא עליה וקידושיה הן מיאוניה מספיק לכך שזה נחשב שהיא ממאנת בקודם, אבל האיש הנוכחי לא עשה נישואין מסודרים שחכמים תיקנו, לא כתובות כאן הלכות נישואי קטנה.

אבל הרי צריכים להיות קידושין בפני שני עדים. למה? אם אין עדים, אז בסך הכול שוב אמרת שאפשר כן לחטוף ילדים, הרי צריך להיות משהו! לא, לא, לא, כשאתה אומר שחכמים כן תיקנו פירושו שיהיו שני עדים ונותנים איזה קידושין. הרי מקדשים אותה, בין מן הקידושין. מה פירוש מן הקידושין? בהלכות קידושין הרי היה כתוב מן הקידושין. לכאורה, לכאורה לא. אני רואה שהוא אכן לומד, אתה רואה ב...

הסברא מדוע קידושי קטנה אינם הפקר

ר' יצחק: הוא גם אומר ש"**כי במעשה היא מגלה...**" הוא לא אומר שבזה היא גילתה את השני, בסדר. כן, בסדר, כשהבעל נותן לה קידושין היא עדיין הייתה אשת איש דרבנן כזו. בסדר, אבל מה שאני אומר, זה שהיא יכולה להיות ממאנת אין פירושו שהיא טכנית הפקר וכל אדם יכול לקחת אותה מחדש. אם כן, מה הועילו חכמים בתקנתם? במקור הם לא רצו שתהיה הפקר, עכשיו אתה אומר שהיא בכל מקרה הפקר, כי מי שרוצה יכול אותה... לא יוצא. בסדר, בואו נמשיך הלאה.

הלכה ד': עד מתי קטנה יכולה למאן, ודין בעילה אחר שתים עשרה שנה

"**ועד מתי הבת ממאנת?**" עד איזה גיל? אומר הרמב"ם: "**כל זמן שהיא קטנה עד שתהיה נערה**", עד שהיא נעשית נערה. "**או עד שייודע שהיא אילונית**", או שהיא נשארת עדיין בלי סימני גדלות, היא עדיין נערה, אבל מתברר, אוי! הסיבה שאין סימני גדלות היא משום שהיא אילונית. כן. בסדר.

כן, אומר הרמב"ם, זה רק שהיא יכולה למאן עד שתיעשה נערה, "**במה דברים אמורים? בשלא בא עליה הבעל אחר שנעשת בת שתים עשרה שנה ויום אחד**". אם הנערה עדיין לא נבעלה עד שנעשתה בת שתים עשרה, מעל שתים עשרה, אז היא יכולה למאן. "**אבל אם הגיעה לזמן זה**", היא נעשתה בת שתים עשרה שנה, "**ונבעלה, הואיל והבעילה קונה מן התורה**", מכיוון שהבעילה קונה מן התורה, "**כמו שביארנו**", הרי עכשיו הייתה לו בעילה עם נערה שהיא כבר נערה, היא כבר לא קטנה, אז היא כבר "**אינה ממאנת**", משום שהיא אינה ממאנת בקידושין המקוריים, עכשיו היא צריכה כבר לצאת מהקידושין השניים, מן הביאה, שאנו מתייחסים אליה כביאה מן התורה. כן?

שיחה: ההבדל בין "עד שתהיה נערה" לבין בעילה אחר שתים עשרה שנה לפי המגיד משנה

"**במה דברים אמורים**" על מה? עד עכשיו אמרו גם שרק כשהיא נעשית נערה מותר לה, נכון? מה ההבדל?

"**עד שתהיה נערה**". טוב לדעת את ה... "**או עד שייודע שהיא אילונית**". המגיד משנה מפרש שנערה פירושו שכבר היו לה סימנים. בהלכה הבאה, בקטע הבא בהלכה הבאה, ייכתב שאין לה סימנים. המגיד משנה מפרש שנערה פירושו שכבר היו לה סימנים, אז היא יכולה... אבל אם הוא בעל אפילו לפני הסימנים, רק...

"**עד שתהיה נערה**" אינו מתכוון לגיל, אתה מתכוון לומר. הלכות נערה, נערה לעולם אינה מתכוונת לגיל. הרמב"ם למד בהלכות אישות, כן, חוץ מזה שאם זה מוקדם מדי זה לא טוב, מובן מאליו. סימנים. נכון, נכון. אבל נערה פירושו שיש לה סימנים. סימנים, אהה. וממילא עד אז היא יכולה למאן. אבל אם הוא בעל אחרי השתים עשרה, כבר יש שנים, אזי אף על פי שלא היו לה סימנים, זה ספק, אינני יודע מה, אולי זה דאורייתא, ממילא היא אינה יכולה למאן. כך כתוב הפשט במגיד משנה. [[#2]] שבהלכה הבאה עם החזקה אז יבוא ה...

אבל מעניין הלשון "**הואיל והבעילה קונה מן התורה**". אין כוונתו לומר שהבעילה הספציפית הזו קונה מן התורה, שהרי יש לה רק שנים; כוונתו לומר באופן כללי, מכיוון שבעילה היא אחד משלושת מיני הקידושין. זה קידושין דאורייתא, לא קידושין מדרבנן. כך באמת כתוב במגיד משנה. נכון, נכון.

"**הרי זו אינה ממאנת**". נכון. פרש שוב. אם היא גדלה, אפילו נעשית גדולה, אבל אם לא הייתה שום בעילה בינתיים, היא עדיין יכולה למאן, משום שהקידושין המקוריים הם קידושי קטנות, אבל אם הייתה בעילה, זה מה שהוא רוצה לומר כאן?

לא? לא זה כתוב. כתוב שרק "**כל זמן שהיא קטנה**" היא יכולה למאן. ברגע שהיא גדולה, אפילו בלי כלום היא כבר אינה יכולה. [[#3]]

ואם הוא בעל, כאן הפשט הוא פשרה: מה הדין אם היא עדיין לא גדולה, אבל יש לה כבר שנים? היא ספק גדולה. ספק גדולה שהייתה לה בעילה, אז הבעילה קונה מן התורה. כי מכיוון שאז הוא אמר זאת, מכיוון שעכשיו זה נעשה ספק דאורייתא. אם זה רק ספק דרבנן, היא יכולה למאן עד שתיעשה נערה, כי זה עדיין ספק דרבנן. אבל אם זה נעשה ספק דאורייתא, היא אינה יכולה, כך מפרש...

ואם היא נעשתה, אני רוצה להבין, ואם היא נעשתה גדולה, מתי היו לה קידושין? מה עושה קידושין דאורייתא? זה נעשה אוטומטית? או יותר חזקה שאדם חי לפעמים עם אשתו, זה מה שאתה מתכוון לומר? אה, נראה, בסדר.

דין "אינה צריכה בדיקה למיאון" וכוח החזקה

אה, כן, "**ואינה צריכה בדיקה למיאון**". אומר הרמב"ם, כשאישה עושה מיאון, אין צורך לבדוק אם היא כבר גדולה, "**שחזקתה שהביאה סימנין**", יש חזקה שמן הגיל... מה שהוא אמר עכשיו,

שאם היא כבר מגיעה לשתים עשרה שנה, היא אינה יכולה עוד למאן אם הייתה בעילה, למה זה? משום שאין צורך בבדיקה, כי יש חזקה שהביאה סימנים. אבל אם יש חזקה שהיא מביאה סימנים, זה דאורייתא, לא דרבנן. אה, אה, אה.

זו רק חזקה על קודם, כשלא הייתה לה בעילה אז, מכיוון שאין חשש דאורייתא, זה רק קידושין דרבנן. ייתכן לומר מדרבנן שהקידושין גדלו, אבל זה עדיין דין דרבנן, אפשר לחכות עד הסימנים, אבל אם לא... זה לא הולך.

מעניין, כי החזקה יכולה פעמים רבות כן ליצור דינים דאורייתא, כך שהחזקה הייתה צריכה בעצמה לומר **"שהרי הגדילה"**. נראה בהמשך.

הלכה ה': נבדקה ולא נמצאו לה סימנין (חשש שמא נשרו)

אומר הרמב"ם: **"הרי שנבדקה ולא נמצאו לה סימנין"**, אם בדקו אם היא גדולה, וראו שאין סימנין, **"הואיל ונבעלה אחר הגיעה לזמן הראוי לסימנין"**, אבל מכיוון שהיא כבר הגיעה לגיל, מה שנקרא שנים, הזמן שבו כבר ראוי לסימנין, אזי **"הרי זו חוששין לה שמא הביאה ונשרו"**, אז חוששים שמא כבר היו לה סימנין, והסימנין נשרו, **"ולפיכך צריכה גט מספק"**. נכון. נכון. נכון, אה, **"לא נמצאו לה סימנין"**, אז אי אפשר להשתמש בחזקה, אבל ספק לכל הפחות נראה, כי... כן.

כן, **"ואם מיאנה אחר שנבדקה"**, אם היא מיאנה אחר שנבדקה, שאין, **"ונתקדשה לאחר"**, גם כן אותו דין שזה ספק. מכיוון שאנו אומרים שזה ספק משום שמא נשרו, גם כאן אנו אומרים שזה ספק שמא לא היו אלה קידושין טובים, והיא צריכה גט מספק.

ונישאת. **"ואם נישאת"**, אם היא נישאה כשהייתה אחר שנבדקה, כן, שנבדקה שאין לה סימנין, כן, זה מה שאנו אומרים אבל ספק שמא הביאה ונשרו, **"תצא מזה ומזה"**, מדין ספיקא דאורייתא, נראה שהם צריכים לצאת מזה ומזה, זהו הספק דאורייתא, **"והולד ספק ממזר משניהם"**. [[#4]]

הבהרה: מתי הוולד ספק ממזר מהבעל הראשון?

הוולד שהיה לה מן הראשון אחרי היותה עם השני, הוא מתכוון לומר. כן. מה אם כן? למה שהוולד מן הראשון, כשהיא גרה עם הראשון, יהיה ספק ממזר? אז אני אומר שבגלל זה מוכרחים לומר שמדובר על הראשון, אחרי שהיא קיבלה קידושין והיא גרה עם השני.

זו הלכה משונה, מה משונה שצריך לדבר בזה. ייתכן שזה פשוט, למה צריך לדבר כשהיא לא עזבה. כן. אז הוא... כן. שוין.

הלכה ו': קטנה שלא מיאנה והגדילה

"קטנה שלא מיאנה", על קטנה שלא מיאנה, **"והגדילה"**, היא גדלה, היא נעשתה גדולה, היא הביאה סימנים. הממם? כן. כן. **"אף על פי שלא בעלה בעלה"**, כן, אפילו בעלה לא בעל אותה, לבעלה לא הייתה בעילה עמה, **"משנעשית בת שתים עשרה שנה ויום אחד"**, שלמדנו שזה היה יוצר קידושין חדשים, קידושי ביאה, אבל **"הרי זו אינה ממאנת"**, בכל מקרה היא אינה יכולה למאן, **"שהרי הגדילה"**, היא גדלה.

חידוש: הסברא ב"שהרי הגדילה" — למדות מול מציאות

עצם היותה גדולה, והישארותה נשואה לבעל הזה, זה לבדו מספיק לקידושין. נראה שהקידושין דרבנן מספיקים, כי קיימו את צורת הקידושין, כן? או בפשט אחר, שכאשר הם הולכים לגור יחד, זוגות בדרך כלל הרי גרים לפעמים יחד, כשהם יהיו יחד, אז תהיה בעילה מדרבנן. אבל הוא אומר אפילו בלי זה.

"שהרי הגדילה", רק המילים **"שהרי הגדילה"** מעניינות. כאן כתוב דבר אחר, **"שהרי הגדילה"**, כך כתובה ההלכה שהיא אינה יכולה למאן משום שהגדילה. מחפשים כל מיני למדות. אני הולך לומר כאן הלאה את התורה שלי, שהמציאות יצרה את ההלכה לפני הלמדות. הרי לא ייתכן שעד מתי היא יכולה למאן?

גדר המיאון וקידושין דרבנן כשהיא גדלה

ר' יצחק: אבל הוא אומר הרי אפילו בלי זה. אילו היה זה עמו הייתי מבין, הרי זה קידושי ביאה, הכול כבר קונה, אין כאן יהודי במרחץ.

"שהרי הגדילה" – המילים "שהרי הגדילה" מעניינות.

[[#2]] לא. כאן כתוב דבר אחר. **"שהרי הגדילה"**, כך כתובה ההלכה שהיא אינה יכולה למאן, משום שהגדילה. מה אומרים המפרשים? מה הלמדות?

אני אומר כאן הלאה את התורה שלי, שהמציאות יצרה את ההלכה לפני הלמדות. הרי לא ייתכן ש... עד מתי אפשר למאן? לעולם? היה לך תינוק זקן. אפשר למאן רק לפני כן. נכון, יש מחלוקת בגמרא, לא, זו לא הלכה. בקיצור, כך היא ההלכה.

הוא מפרש הרי: חכמים לא תיקנו מיאון למקרה כזה. אוי, קשה... כן. מה פירוש הדבר? *חשבתי יותר בכיוון: למה הם צריכים לתקן מיאון? הקידושין הם מה שהם תיקנו, והמיאון כאילו קרה ממילא, כך אני חושב.* אבל אולי אני טועה. מבין מה אני שואל, כן? אלה קידושין טובים, יש להם פשט שזה ייחתך עכשיו? זה גדל יחד. זה גדל יחד. כן.

[[#3]] *אה, זו ראיה לחקירה הידועה, שמקדשים כל הזמן. אז, עכשיו הקידושין סוף סוף תפסו. הקידושין גדלים יחד הרי. קידושין גדלים יחד. עכשיו כשהיא נעשתה גדולה, היא קיבלה קידושין כגדולה.*

אבל מה אומר הרמב"ם? ראה מה הרמב"ם אומר: **"וצריכה גט מדברי סופרים"**. אה, מה רק מדברי סופרים? אני רואה הרי שאין זה ממש קידושין מדאורייתא. אבל מה? בסדר: **"שהרי לא בא עליה אחר שהגיעה לשני נערות עד שנחוש לה שמא הביאה סימנין ותהיה ספק מקודשת"**. הרי הוא מעולם לא בעל אותה כגדולה. **"ולא בא עליה אחר שגדלה כדי שתהיה אשת איש גמורה"**. למעשה יש לה רק קידושין דרבנן. **"ונמצאת שאינה צריכה גט אלא מנישואי קטנות שהן מדברי סופרים"**. מעניין.

אז, החכמים לא נתנו לה עוד את זכות המיאון. מה היא כן צריכה? היא צריכה גט מדברי סופרים. צריך גט כראוי, אבל דע שהגט הוא רק מדרבנן.

[[#4]] והרמב"ם רוצה לומר לנו כאן ש, בסדר, בעצם הוא כבר אמר שאצלו הפירוש הוא שזה כמו ספק ממזר וכדומה. לא ספק ממזר, אלא מין ממזר דרבנן למה, כן? אישה כזו, כן.

אפשר לומר דבר פשוט יותר. כמו שזה כן נראה כך, יש כאן כך שני חידושים:

1. *יש כאן שקטנה יכולה להינשא, יכולים להיות לה קידושין, זו תקנה אחת.*

2. *יש עוד תקנה, גם כאן חידוש גדול יותר, שהיא יכולה לצאת בלא גט.*

חכמים יכולים לתקן תקנה שיש לה קידושין וצריך גט. כלומר, הם לא היו יכולים לטעות בכלום. הם הוסיפו עוד קולא גדולה יותר שהיא יכולה בעצמה למאן. זה שהיא בעצמה, זה רק כל זמן שהיא עדיין קטנה. אני חושב בכל זאת שהשכל הוא, שהיא צריכה להחליט מהר לפני שהיא נעשית גדולה אם היא באמת רוצה. משהו כזה. כך כתוב. כן.

דיוק בלשון הרמב"ם: "נחוש לה" לעומת "חזקה"

*מעניין בלשון הרמב"ם, הוא אומר: **"שהרי לא בא עליה אחר שהגיעה לשני נערות, עד שנחוש לה שמא הביאה סימנין"**. קודם הוא אמר שזו חזקה, כאן הוא קורא לחזקה כזו, מין "נחוש לה". לא, "נחוש לה" הוא מין לשון של לחשוש. חזקה בדרך כלל אנו רואים כמכריעה, כמשהו חזק הרבה יותר. בסדר, כן, זה רק מין חשש, כן, רק ספק.*

נתקדשה לשני אחר שגדלה

"לפיכך, אם עמדה ונתקדשה אחר שגדלה" – היא קיבלה קידושין, אחר כך היא נעשתה גדולה, שלמדנו שהיא כבר אינה יכולה למאן, אבל דע: **"תופסין בה קידושי שני"**. מכיוון שאנו יודעים הרי שמדאורייתא היא עדיין כלל אינה נקראת מקודשת לראשון, קידושי השני תופסים מדאורייתא.

"ואם גירש הראשון" – אז מה צריך לעשות עכשיו? אז הראשון צריך לתת גט. **"ואם גירש הראשון"**, אם הראשון נותן גט, **"יכנים שני"**, השני יכול להינשא, כי הקידושין שלו היו קידושין טובים.

"אבל אם גירש שני" – כן, אבל אם השני נותן גט כראוי דאורייתא, **"לא יקיים ראשון"**, הוא אינו יכול להחזיק בה. היינו חושבים שהוא יכול להחזיק בה בדיוק מאותה סיבה כמו ממאנת; חכמים יאמרו שהקידושין דרבנן מתחילים לפעול כשהוא ממשיך. לא, הוא אינו יכול להחזיק בה, **"שמא יאמרו החזיר גרושתו מאחר שנתארסה"**.

זה נראה הרי דומה למקרה רגיל: אנשים חושבים שהיא מקודשת, אנשים ראו איך היא מקבלת אירוסין שניים, יאמרו "החזיר גרושתו מאחר שנתארסה". והאמת היא מה? שזה לא נתארסה. כלומר, זו לא גרושתו, כי הם מעולם לא נישאו. נכון, זו לא הייתה גרושתו. עכשיו בפעם הראשונה נישאו. כן.

"ואם", אם מה? **"בא עליה שני"**, כן?

קושיא: מדוע אין תולים בתנאי באירוסין?

[[#5]] *רגע, הם יכלו לומר שהיה תנאי באירוסין של השני, כמו שלמדנו קודם, זוכר? אה, נכון. זה רק אירוסין? אבל כתוב "נתארסה"? אתה שואל שאלה טובה, למה למדנו קודם שבאירוסין אפשר לפעמים לומר תירוץ כזה שאנשים לא יאמרו. כן, אינני יודע. בסדר.*

ביאת השני או הראשון לפני גט – "דומה לאשה ששמעה שמת בעלה"

"ואם בא עליה שני קודם שיגרש ראשון" – כן, שנתן קידושין דאורייתא, רוצה לבעול אותה קודם שיגרש ראשון, בעל אותה, אז **"תצא מזה ומזה"**. שכן אף על פי שמעיקר הדין מן התורה היא עדיין אינה אשת איש, אבל הרבנן הרי כן נתנו לה דינים כאשת איש, אז מדרבנן הדין הוא תצא מזה ומזה. מדוע? **"מפני שהיא דומה לאשה ששמעה שמת בעלה ונישאת ואחר כך בא בעלה"**.

שקלא וטריא בטעם "דומה לאשה ששמעה שמת בעלה"

הבעל הקודם הרי... סתם, למה הוא אומר "מפני שהיא דומה"? החכמים אמרו שהבעל הראשון נקרא בעל, זה דומה לאשה ששמעה שמת בעלה ונישאת ואחר כך בא בעלה, ששם הדין הוא תצא מזה ומזה. אז כאן הרי דבר דומה. היא חשבה...

אז הוא מתכוון, למה הוא לא אומר "שמא יאמרו"? "דומה". מה הבעיה של אשה ששמעה שמת בעלה ונישאת ואחר כך בא בעלה? שהיא גרה עם אשת איש. נכון, אותו דבר כאן זה נראה כך. מדוע? משום שדומה, ממילא יאמרו, זה מין שמא יאמרו אשה ששמעה שמת בעלה מותר לבעל להיות עמה. בכל מקרה, "דומה", לא יודעים אם צריך להוסיף מילים כאלה.

אתה אומר דווקא פשט למה זה דומה. זה דומה למה? משום שהיא נישאה לאחד, ואחר כך לקחה גט מאחד אחר, מה שכאילו נתגלה. אף על פי ששם היה כמו טעות, כאן אין שום טעות ממילא. מה הטעות? מה היא חשבה? שהיא לא צריכה גט מהראשון כאילו? מבין מה אני שואל? כן, זה אף פעם לא מובן.

"ואין הולד מן השני ממזר" – הוא אינו ממזר. אומר הוא מדוע? משום שזה רק דומה, כל העניין הוא רק דרבנן. **"ואם בא עליה ראשון קודם שיגרש השני"** – אז **"הולד ממזר"**. פשוט מדוע? משום שקידושי השני אמיתיים. כל השכל מתאים בכל הדברים האלה, כן? מסכים?

*את הפירוש שאנו נמצאים בו ב"מפני שהיא דומה", בלעתי בקושי משהו. כי אני יכול להבין את הסברא, שהרי הרבנן כן עשו שנישואי הקטנות שלה אמיתיים, אז זה דומה לאשת איש, זה מצב

דומה לאשת איש. למה הוא לא אומר "מפני שהיא דומה לאשה שזינתה תחת בעלה"? מבין מה אני אומר? למה הוא אומר דבר מוזר כזה "שמעה שמת בעלה"? זה בכלל לא היה מקרה כזה! למה הוא לא אומר "מפני שהיא דומה לאשה שזינתה תחת בעלה"? זה מה שקרה, נכון?*

כל אשה ששמעה שמת בעלה ונישאת היא דומה, היא כמו... לא, אבל לא חסרה כאן כל התורה עם אשה ששמעה שמת בעלה! "מפני שהיא דומה לאשה שזינתה תחת בעלה", זה היה הגיוני, או "שמא יאמרו המזנה תחת בעלה מותר לבעל הראשון, או מותר לבעל השני". זה הרבה יותר דומה לאשה שזינתה תחת בעלה, כן? כי נישואי הקטנות נראים כאמיתיים, משום שהיא כבר גדלה, שהרי הגדילה, אבל הם לא, אז הרבנן אומרים תצא מזה ומזה.

כן, אבל את זה אני אומר: הדמיון הוא משום שלכאורה היא סברה שהשני הוא טוב. לכאורה היא סברה שאינה צריכה גט מדרבנן. מדרבנן אומרים שצריך גט; הוא סבר שזה מיאון. צריך להכניס כאן איזו "סברה", כי כמו שאשה ששמעה שמת בעלה היא גם כן סברה, כך, אף על פי שלא כתוב מה ששאלת.

אה, כאילו אשת איש שזינתה היא איזו מין רשעה כזו, היא מזידה כזו. כאן אתה אומר שהיא סברה – הרי היא שמעה שאין כאן קידושין דאורייתא, וסברה שהיא מותרת. אתה רוצה לומר משהו כזה, שאפילו היא אנוסה כזו, גם כן תצא, זה מה שאתה מתכוון לומר? כן, בסדר. אני מבין מה שאתה אומר.

הרי הדין כך הוא: שאשה שזינתה תחת בעלה אסורה לבעל רק אם היתה מזידה. אם היתה כמו אומר מותר, הרי גם כאן כך הוא. יכול אתה לומר שהרי אי אפשר לקנוס אותה, למה נאמר עליה תצא מבעלה הראשון? הרי היא סברה שמותר לה! אבל התשובה לזה היא: זה דומה יותר לאשה ששמעה שמת בעלה ונישאת ואחר כך בא בעלה.

שאלה טובה. ובכן, אבל אשה ששמעה שמת בעלה היא תקנה נפרדת, החמירו ש"מתוך חומר שהחמרת עליה בסופה", לא? כי אשה ששמעה שמת בעלה הרי צריכה להיות כמו אשת איש שזינתה בשוגג, נכון? נו, מה באמת הסיבה באשה ששמעה שמת בעלה ואחר כך בא בעלה? מה, היתה צריכה לשבת בבית?

נו, בוא נראה, אל תשכח, אז. כן. בסדר, לא, אני קצת תקוע בעניין הזה, אז. בלי הגמרא, אבל אני יכול לומר את שרשרת המחשבה שלי, אבל יש באמצע גמרא ארוכה ולא כתובה בגמרא בבירור ההלכה, ופעמיים רי"ף ארוך, והרמב"ם פסק בקיצור גדול מה ההלכה.

ההשוואה ל"שמעה שמת בעלה" ושתי המשמעויות של "מיאון"

ר' יצחק: כן. בסדר, לא, לא, אני עדיין קצת תקוע בעניין, אז, בלי הגמרא, אני יכול לומר את שרשרת המחשבה שלי, אבל יש לך באמצע... אני אומר כך, חשבתי שהיה צריך לומר דווקא שהיא דומה לאשה שזנתה תחת בעלה, אבל על זה ענו, שאין זה כך, כי אשה שזנתה תחת בעלה בשוגג אינה צריכה להיאסר על בעלה. לכן הוא השווה לאשה ששמעה שמת בעלה. הבעיה שלי היא, איפה מתחיל כל השוגג? הרי צריך לדמיין נושא שלם. [[#2]] שוגג משום שהיא סברה שה... היא יודעת שהנישואין הראשונים אינם נישואין טובים. אני אמרתי לה את ההלכה.

הרמב"ם לא כתב בסדר שהיינו רוצים. הרי מתחיל גם כן שכל הנושא של קידושי קטנה מדרבנן הוא רק בגילאים מסוימים. אני חושב שבתחילת הפרק, כשהרמב"ם אמר ממאנת, הוא אפילו לא התכוון כל כך לטקס המיאון שקבעו חכמים. "ממאנת" פירושו שאפשר לצאת. כי הרי הוא אמר גם כן שאם מקבלים קידושין, הרי זה כמו **קידושיה הן מיאוניה**.

עכשיו הוא הולך לדבר, שם דיברו כאן, **כיצד ממאנת**, עכשיו הוא הולך לומר איך עושים את זה, איך זה... נכון, גיל צעיר יותר אינו צריך מיאון, זה מסתדר עם ההוא כמו. מיאון פירושו שני דברים: מיאון פירושו פעולת היציאה, ומיאון פירושו גם הדרך שבה אמרו חכמים שעושים את המיאון.

הלכה ז': הגילאים של קטנה שצריכה למאן והחידוש של דעת בקידושי מיאון

בוא נראה בפנים, בוא נלמד הלאה. הרמב"ם: **אי זו היא קטנה שצריכה למאן**, איזו קטנה צריכה למאן? [[#3]] כן. זה כך: **מבת שש עד בת עשר**, משש עד עשר זו רמה אחת, קטגוריה אחת. אחר כך הרמב"ם הולך לומר מה קורה בפחותה משש וביתירה על עשר.

כן. לא רלוונטי שקראו לזה חטיפה, כן? וכשהיא הולכת, היא ברחה מן החוטף שלה, כן? לא, זה לא נקרא מיאון. אינה צריכה מיאון, היא בורחת והיא ברחה, מעולם לא היה לזה, לכאורה לא היתה לזה תקנת חכמים שייקרא קידושין. בסדר.

- יש גיל שהוא קטן מדי, לא נוגע, אין צד דעת כלל. לא נוגע.

- יש גיל שהוא גדול מדי, פשוט שיש דעת, צריך מיאון.

- ויש באמצע שהוא מסופק, צריך לבדוק אם יש לה שכל מסוים, זה הכול.

לא, ארבע, אפשר לומר ארבע, כי יש את תקופת הספק שכבר למדנו קודם. תקופת הספק, אה. [[#4]] נכון, אני מדבר על סימנים, כל החזקה. נכון, נכון. לא, אני אומר שאפשר להוסיף עוד אחת, אפשר להכניס אותה לתוך זה, כן. כן, כן, כן.

אם רוצים לומר, נראה שאפילו נישואי מיאון צריכים גם כן דעת מסוימת של הקטנה, זה חידוש, מה? אני יכול לומר אפילו להפך: קטנה רגילה אינה צריכה שום דעת, אב יכול לקדש את בתו אפילו כשהיא בת אפס שנים. למה? כי אין צורך בדעתה. כשקידושי מיאון כן צריכים את דעתה, ממילא גם לקידושין, או אז כשהיא בכלל תצטרך למאן, צריך שתהיה רמה מסוימת של דעת.

נכון. נכון, הבנתי. אני יכול לנסח את זה כך: כמו שלגבי גדלות, יש גדלות ממש כשהוא ודאי גדול עם סימנים, ויש כשיש חזקות

כאלה, כך גם יש כשודאי אין דעת, ויש כשודאי כן, שכבר נקראת גדולה, אין צורך לבדוק דעת. יש חזקה שכל גדול הוא בר דעת.

- "לא, אבל גיל מסוים, כן?"

יתירה על בת עשר, אפילו סכלה ביותר, רואים אותה כבת דעת. ואחר כך יש את התקופה שבאמצע שצריך לבדוק.

- "כן. בסדר."

אמרתי שכל הדבר הזה כבר אמר הרמב"ם בהלכות אישות, ויש שם איזו מחלוקת מדרבנן.

- "אהא. בסדר."

שיעור הדעת משש עד עשר שנים: "אם יודעת לשמור קידושיה ושהן קידושין"

זה כך: **אי זו היא קטנה שצריכה למאן**, זה כך: משש עד עשר, **בודקין אותה לפי דעתה.** בודקים כמה היא נבונה. כן, היא משש עד עשר. זה עדיין בית ספר יסודי, נכון? ילדה קטנה. אז בודקים "לפי דעתה".

ובכן, ב"לפי דעתה" הרמב"ם הולך לומר כאן, זה דבר ספציפי יותר. לא בודקים באופן כללי כמה היא נבונה, אלא בודקים לגבי גט. זה מעניין מאוד, כי זה דומה לתמיד, כשילד נעשה מחויב במצוות, ההלכה היא תמיד מקומית. במצה נעשים מחויבים כשיכולים לאכול מצה. כאן השיעור הוא משהו שקשור לקידושין.

השיעור הוא, **אם יודעת לשמור קידושיה, ושהן קידושין.** אם היא יודעת שמה שהיא מקבלת עכשיו הוא קידושין. ושהיא יודעת שהיא יכולה לשמור אותו. היא גדולה מספיק, יש לה את האחריות ואת הידיעה. והדרך שבה היא תשמור אותו היא **לא שתשמר אותן כמו שמשמרת האגוז והתמרה וכיוצא בהן.** גם ילדים קטנים שומרים דברים, הם שומרים על הצעצועים שלהם, על הממתקים שלהם. אז לא שהיא תשמור אותו כמו שהיא שומרת את האגוז שלה או את התמר שלה, אלה היו הממתקים באותם זמנים. אלא איזו שמירה מיוחדת כמו שאדם רגיל שומר מסמכים חשובים, דבר כזה, סוג הקידושין, מה שזה לא יהיה, השטר או הקידושין.

הפשט העמוק ב"לשמור קידושיה": הבנת ענין הקידושין וחלות האיסור

[[#5]] כתוב בגמרא **"אם יודעת לשמור קידושיה"**, הרמב"ם מסביר שאין פירושו שהיא יודעת לשמור את קידושיה. פירושו שהיא... אה, **ושהן קידושין.** הלשון "לשמור קידושיה" הוא משל. אין פירושו לשמור את קידושיה. אני לא חושב שצריך לשמור את קידושיה. קידושין אין צורך לשמור, אפשר לזרוק אותם. הרי הקנין כבר נעשה. פירושו רק שהיא יודעת... היא מעריכה מה המשמעות של הדבר, **שהן קידושין.** זה מעניין. הרמב"ם מפרש בזה שה"לשמור" אין פירושו אותו סוג של לשמור של... שומרים אגוז, כי היא שומרת מאוד על האגוז שלה, אבל זה גיל מבוגר יותר מזה.

פשט יפה. נראה שהרמב"ם להפך. הרמב"ם עושה כאן פירוש. הוא מסביר שהיא יודעת, יודעת ענין הקידושין. לא, אני חושב שאולי ברמב"ם עצמו, כן. נו, מה אתה אומר רק שם? יודעת לשמור קידושיה או לשמור גיטה? הרמב"ם אומר כאן לשון, **"מבחינת שהיא מכירה עסק הנישואין והקידושין".** זה ברור מאוד שאני צודק. שפירושו שהיא מבינה את המשמעות, כלומר, מה פירוש מקודשת? ילדה קטנה חושבת שחתונה פירושה שאבא הולך עם כובע. אין זה כך, פירושו שהתחתנו עם מישהו מסוים, אתה מבין, מסוים... ולא דווקא דין מיוחד שזו ההלכה של מיאון, הרמב"ם אומר כאן בפירוש המשניות, הוא מביא את אותה הלכה בדיוק מכאן, כאן הוא פשוט מפרש יותר. יש לשון הגמרא "לשמור קידושיה", פירושו שהיא יכולה לשמור קידושיה? הרמב"ם מסביר שאין זה לשמור את הקידושין, פירושו הבנת ענין הקידושין. כך אני מבין. אני בטוח שכל המפרשים יאמרו כאן את הפשט הזה.

לא, מעניין שייתכן שהרבה פעמים שמירה אין פירושה לשמור באופן של להיות שומר, אלא היא הקפדה ומודעות. כמו להיות שומר שבת, אפשר לומר שזה לא לעשות מלאכות, אבל זה פשוט יותר מזה, להיות מודע לכך שזה שבת, להיות מודע לקידושין. כן? זה התרגום בלשון הקודש, ששמירה אין פירושה שהם אומרים את השמירה, כי זה הטריד את הרמב"ם, כי אם יש מילה "לשמור קידושיה", גם פחות משש יכולה לשמור. הרמב"ם חשב מיד על הנכד שראה עם התמר שהחזיק בשתי ידיו הקטנות בגיל חמש. אומר הוא, שומר פירושו להיות מודע שיש קידושין, ושהן קידושין. זה פשט טוב מה שאני אומר? יש דבר כמו מודעות, שומר הוא, **"השומר אחי אנכי"**, פירושו כמו האם אני מודע היכן הוא בכל רגע? בסדר. אתה יכול לפרש שכתוב "לשמור קידושיה" פירושו להיות מודע.

לא, אולי הרמב"ם אומר **לשמור קידושיה ושהן קידושין**, מה פירוש "לשמור קידושיה"? להיות מודעת שזה קידושין. אני חושב, בוא נאמר למה עוד אני חושב שהרמב"ם מתכוון לכך, כי הרמב"ם אמר גם שגוי אינו יכול לכתוב, כי אצלו הוא רואה את זה סתם כאיזו כתיבה, זה דומה מאוד ל-**כמו שמשמרת האגוז והתמרה**, כאן יש ספר תורה, כאן יש משהו כזה שהיא אמנם ילדה, אבל היא מודעת לחשיבות הדבר. הוא אמר גם בתורת גיטין וקידושין, שהם אינם מחשיבים את ענין הקידושין. בסדר.

אבל על כל פנים, אני חושב שייתכן אפילו ש"לשמור קידושיה" יכול לפרש שהיא יודעת שהיא נעשית עכשיו מקודשת לאיש אחד, היא נעשית אסורה לכל אדם, זה פירוש "לשמור קידושיה". אה, אז "לשמור קידושיה" פירושו לשמור את חלות הקידושין, שהיא נעשית מקודשת לו והיא נעשית עכשיו אסורה לכל אדם. **ושהן קידושין**, בסדר, נכון, כן, נכון, בסדר, הרי **הרי זו צריכה מיאון**, היא כבר גדולה מספיק, נראה שחכמים, זה מעניין מאוד, כשאומרים כאן תקנות חכמים, אומרים, כי אז...

הלכה ח': השנים והדעת של הקטנה לגבי מיאון

ר' יצחק: ושהן קידושין. נכון, בסדר, נכון. כן. בסדר, הרי **"הרי זו צריכה מיאון"**. היא כבר גדולה מספיק, נראה שחכמים... זה

מעניין מאוד, כשאומרים כאן תקנות חכמים ואומרים שכי אז זה, כי אז זה הגיוני, זה כמעט אותו דבר. ברור שילדה כזו כבר יש לה אחריות מסוימת, היא יודעת מה היא עושה, ולכן תיקנו חכמים מיאון.

אבל "**ואם אינה יודעת לשמור קידושיה**", היא אינה ברמה של שמירת קידושיה שאמר הרמב"ם, אז אינה צריכה, "**אינה צריכה למאן אלא**", היא הולכת, חוזרת הביתה לאמא. "**הולכת לבית אמה כאלו לא נתקדשה מעולם**". כל הדבר היה טעות. אין זה אמיתי, אין זה דבר אמיתי.

הוא אומר לה, "**ופחותה מבת שש, אפילו יודעת לשמור**", אפילו אם הילדה היא ילדה מחוננת ובגיל צעיר יש לה אחריות וכדומה, "**אינה צריכה מיאון**", כי הגיל עצמו, מה? זה לא פלוג, או?

בסדר, "**ויתירה על בת עשר**", אמת, "**ויתירה על בת עשר**", מעל עשר יש חזקה שכל אחת כבר נקראת גדולה. גדולה מספיק כדי להצטרך מיאון. "**אפילו סכלה ביותר**", אז אין צורך לבדוק, היא כבר בת עשר, צריכה מיאון.

נישואין שלא לדעתה

אומר הרמב"ם, "**וכל מי שהשיאוה**", יש קטנות שאיש לקח אותן, נתן להן קידושין, ויש שהאם, שהקרובים עושים את זה. אומר הרמב"ם, "**וכל מי שהשיאוה אחיה או קרוביה או אמה שלא לדעתה**", אה, המילה היא "דעתה" או "שלא לדעתה", היא כלל לא ידעה שהם מתכננים להשיא אותה או משהו, זה לא לפעמים, אפילו אם היא כבר גדולה, היא כבר בת עשר, אינה צריכה לעשות מיאון, כי זו גם דרך לומר שזו מעולם לא היתה חתונה אמיתית. היא אינה רוצה. אה. וגם היא מעולם לא היתה אצלו, אתה מתכוון, או אולי כן, הוא רוצה לקחת אותה, היא אינה רוצה, דבר טוב, גם כן אינה צריכה מיאון. נכון, נכון.

אה. ואני חושב שאתה צודק שהמיאון הכתוב כאן מדבר על סדר המיאון שאנחנו הולכים ללמוד עכשיו בהלכה הבאה. נכון, נכון, בסדר.

הלכה ט': כיצד ממאנת — סדר המיאון

כן, "**כיצד ממאנת? אומרת בפני שנים**", היא צריכה לומר בפני שני עדים: "**אין רצוני בפלוני בעלי**", אינני רוצה עוד להיות עם האיש הזה, עם פלוני, או לשון אחר, "**אין רצוני בקידושין שקידשוני אמי ואחי**", את זה הוא אומר אם השיאוה אחיה או קרוביה, ועושים מיאון, "**וכיוצא בדברים אלו**", היא צריכה לומר מילים שמשמען שהיא רוצה לצאת.

אומר הרמב"ם, שזה אפילו כשהיא אומרת את זה בפני שני אנשים במצב כזה: "**היו אורחים מסובין בבית בעלה**", יש שם אורחים, "**והיא**" הרי היא האשה, האשה הקטנה, "**עומדת ומשקה עליהם**", מנצלים אותה, היא מוזגת להם, "**ואמרה**" והיא אומרת בפניהם: "**איני רוצה בפלוני בעלי**", אומרים אנו: "**הרי זה מיאון**".

חידוש ושיח: טעם "עומדת ומשקה עליהם"

ואני חושב שהחידוש כאן הוא, שאפילו היא למעשה עם האיש, אפילו אינה בורחת, היא משרתת, היא עושה מה שהוא מצווה, המילים מועילות. חשבתי כמו שאנחנו יודעים שיש דבר שנקרא תסמונת שטוקהולם. בסדר, אני רוצה לומר כאן את זה, לא, זה הפשט! אפילו היא באמצע לשרת אותו, אין אומרים שבזה היא מראה שהיא כן מסכימה. כך כתוב בכמה... אבל היא עובדת בשבילו! היא מארחת את אורחיו, היא עובדת בשבילו עוד יותר מהרגיל. לא, לא, זה כתוב, מפרשים אומרים את זה כפשט. המילים פועלות.

אתה יכול לומר לי למה כתוב כאן "**אפילו היו אורחים מסובין בבית בעלה**"? הוא לא העמיד עדים לזה. בסדר, אז מה יש כאן יותר? המעשה מדבר במקרה שאפילו כשהיא... נכון, אבל הצורה שמציגים לנו: "**והיא עומדת ומשקה עליהם**", המשנה רוצה לומר לנו כאן מעשה שאפילו היא מראה שהיא אשה נאמנה, אבל היא אמרה את המילים "איני רוצה", כותבים לה מיאון.

בסדר, תוריד, תזרוק את החטיפה. אמרתי לך כאן איזה פשט מקומי, ואתה חיברת אותו עם איזו חטיפה ישנה. יש לך טראומה מחטיפה. כאן אני אומר, הרמב"ם מספר לנו כאן סיפור ארוך, ייתכן שזו משנה, אז למה מספרת לנו המשנה את זה? כי כאן מספרת לנו המשנה אפילו צורה שבה הילדה מראה רצון, אבל היא אמרה את המילים "איני רוצה", זה נקרא מיאון.

הלכה י': הלכות גט מיאון — מעשה בית דין ולא גט גירושין

ומה נקרא מיאון? אומר הרמב"ם, שני האנשים צריכים עכשיו לכתוב שטר. איזה שטר כותבים? נכון. אומר הרמב"ם: "**השנים שממאנת הקטנה בפניהם**", נעשים עכשיו כמו שלוחים, הם "**כותבין לה**", הם כותבים שטר כזה: "**ביום פלוני מיאנה פלונית בת פלוני בפנינו, בפלוני בעלה**". היא מיאנה, והילדה הזו והזו, ששמה כך וכך, בת פלוני ששמו כך וכך, אמרה בפנינו, שני העדים: איני רוצה עוד להיות עם פלוני בעלה. וחותמים עליו, נותנים לה את הפתק, הנה לך, את משוחררת. הפתק הזה הוא שטר המיאון. "**זה הוא גופו של גט מיאון**", זה הגוף, זה הלשון, זהו גופו של גט, פירושו, זה לשון המיאון. כי אחר כך הוא הולך לתת לנו לשון ארוך יותר, אומר הרמב"ם, זה עיקר המיאון, כן.

"**וגט מיאון**", אומר הרמב"ם, "**אינו כגט הגירושין שנתינתו מגרשת**". המיאון אינו כלל כמו גט. בדרך כלל בגט יש את עשרת הדברים שהרמב"ם מנה בתחילת הלכות גירושין. כל עשרת הדברים האלו עושים את הגט: שיהיה לשמה, שתהיה נתינה, כל ההלכות האלו. אומר הרמב"ם: גט מיאון אינו כגט הגירושין שהנתינה בו מגרשת, ולכן "**אינו צריך כתיבה לשמה**", השטר אינו צריך להיות לשמה. נכון. זה דבר גדול.

לא, לא, לא. מפני שהגט מגרש, יש בו הלכות מסוימות כיצד השטר צריך להיות, שהרי השטר פועל משהו. כאן אומר הרמב"ם

שהשטר אינו פועל. זה אינו כגט הגירושין שנתינת הגט מגרשת, ולכן השטר אינו צריך כתיבה לשמה. הממ? אין הנתינה מגרשת. נכון. **"ואינו צריך כתיבה לשמה ולא מסירה"**. נכון. אין צורך בכתיבה לשמה, ואין צורך במסירת הגט, שצריך למסור לידה, **"ולא דבר ממשפטי גט הגירושין"**, ולא כל שאר ההלכות של הלכות גירושין.

וכמו כן, **"ואין כותבין בו טופסי הגט"**, אין כותבים בו גם את הלשון המיוחד שכותבים בדרך כלל בגט. מדוע? מפני שאנו רוצים דווקא שלא ייראה כגט, **"שמא ייראה כגט גירושין"**. איננו רוצים שייראה כגט גירושין. מדוע? ומה הוא כן? אומר הרמב"ם: **"לפי שאינו"**, השטר אינו פתק שעושה חלות, אלא מה הוא? הוא **"כמעשה בית דין"**. הוא כמו פרוטוקול של בית הדין. כל דבר שבית דין עושה נכתב, פשוט כדי שיידעו מה התרחש. גם זה פתק כזה כדי שיידעו מה התרחש, שתוכל להשתמש בו ולומר: כבר מיאנתי.

הכרת העדים ומי רשאי לכתוב את גט המיאון

ממשיך הרמב"ם: **"השנים"**, שני העדים, **"שממאנת"**. הדבר המעניין הוא שהם שני אנשים, לא ממש בית דין. הם אינם בית דין, הם שני אנשים, אבל הדבר שהם עושים הוא כמעשה בית דין. אומר הרמב"ם: **"השנים שממאנת בפניהם"**, צריכים אמנם לדעת מה מתרחש, **"צריכין שיהיו מכירין אותה"**, הם צריכים להכיר את הנערה, **"ואת בעלה שמיאנה בו"**, הם צריכים להכיר את האיש שבו היא ממאנת. הרמב"ם אינו אומר לנו מדוע זה נחוץ.

"לפיכך כל מי שראה אותה שמיאנה ושמע מיאוניה", מי שראה אותה ושמע כיצד היא ממאנת, **"יש לו לכתוב לה גט המיאון אף על פי שאינן מכירין"**.

קושיה ותירוץ על הסתירה ברמב"ם

סתירה: הוא אומר שצריך להכיר... "צריכין", כן. לכתחילה, הוא אומר שלכתחילה צריך... אולי כוונתו לומר, כך מפרשים, אף שלא כתוב כך, כוונתו לומר שכבר עומדים שם עדים, היא ממאנת בפני עדים, שהרי הרמב"ם אומר שמיאונה הוא בפני עדים. ממילא, אם שני העדים צריכים להכירה, מן הסתם העדים מכירים אותה, היא אומרת זאת בפני עדים שהיא מכירה, וכל מי שעובר שם יכול לכתוב. ייתכן שאין צורך אפילו לחתום, צריך לכתוב, **"יש לו לכתוב"**. כל אדם שרואה שעומדת נערה עם עדים והיא ממאנת, כותב לה גט מיאון. כן? כן, מעניין. מעניין שהרמב"ם אינו כותב זאת בבהירות יותר.

הלכה י"א: נוסח גט מיאון לפי מנהג ישראל

"וכבר נהגו ישראל לכתוב בגט מיאון בנוסח זה". עכשיו הרמב"ם הולך לומר את נוסח הגט שהמנהג לכתוב. גם בגט נתן לנו קודם את עיקר הגט, ואחר כך אמר את המנהג. ובכן, אומר המנהג: **"בכך בשבת"**, נו, קרא, אביעהו. **"כך וכך יום לחודש פלוני שנת כך וכך למנין פלוני"**. למנין פלוני, כלומר מנין שאנו מונים בו, או למנין שטרות או משהו כזה; צריך הרי לדעת איזה סוג מנין. **"מיאנה פלונית בת פלוני בפנינו ואמרה"**, הרמב"ם כותב זאת כרגע בלשון הקודש, **"שאמי או אחי הטעוני והשיאוני או קידשוני ואני קטנה"**, הם רימו אותי, אמי רימתה אותי, והטעוני.

"והשתא גליתי דעתי קדמיכון", עכשיו אמרתי לפניכם. כלומר, אה, הם כותבים; אינך צריך לתפוס מה הם אומרים. הם כותבים שפלונית באה לפנינו ואמרה בערך לשון כזה: אמי קידשה אותי, ו**"והשתא"**, עכשיו, **"גליתי דעתי"**, אני מגלה את דעתי לפניכם, **"דלא צבינא ביה"**, איני רוצה בו, **"ולא קיימנא עמיה"**. איני יודע מה פירוש הדבר. איני נשארת עמו? כן. ולא קיימנא, לא עוד, איני רוצה להישאר עמו. נו, טוב. וזאת היא אמרה.

והעדים, כותב הגט, בודק את הנערה: **"ובדקנא פלונית"**, בדקנו את הנערה, והיא ודאי עדיין קטנה. טוב, שאלה טובה, איני יודע כיצד עשו זאת. וכתבנו וחתמנו, ונתנו לה את השטר, את הפתק, לזכות ולראיה ברורה. שתזכה בו אולי, **"ויהבנא לה לזכו"**, נתנו לה את זה שתקנה אותו, שתקבל אותו, שתיקח אותו, **"ולראיה ברורה"**. יפה.

שיחה על אריכות הנוסח וסגנונו

הוא מביא משו"ת מן השמים בילקוט שינויי נוסחאות, ואומר שרואים בנוסח הרמב"ם שמצד אחד אמר הרמב"ם שאין כותבים טופס הגט, כך שניסה שיישמע פחות כמו גט. כלומר, נראה שבניגוד למנהגים אחרים שעושים אותו דומה יותר לגט, הרמב"ם רצה שלא יישמע כגט, שיהיה ברור שזהו מיאון. אבל מצד שני, אין צורך ברוב הלשונות, אין צורך בכל הדבר הזה.

זה מעניין מאוד, כי בגמרא, הגמרא מציעה נוסח, והגמרא אומרת שהוא ארוך מדי. ובכל זאת נעשה המנהג ארוך הרבה יותר. כן, בגמרא יש נוסח, והגמרא אומרת שהוא ארוך מדי, שייראה כגט. בקיצור, לשם כך בא הרמב"ם ואומר "וכבר נהגו", כלומר... כן, למעשה אכן נהגו לכתוב כך.

אבל ייתכן שאין בזה בעיה, משום שזה אכן נכתב ממש כמעשה בית דין. זה כמו: לפנינו, הדיינים, אירע כך וכך. זה אינו כמו... מעניין גם שהרמב"ם כתב חצי, עד כאן, בארמית.

נוסח שטר מיאון

ר' יצחק: כן, בגמרא יש נוסח, אלא מה אתה אומר? ארוך מדי, ייראה כגט. לכן בא הרמב"ם: אפשר לנסוע הביתה.

כן, למעשה אכן נהגו לכתוב כך, אבל ייתכן שאין זה נגד הרמב"ם, משום שזה אכן נכתב ממש כמעשה בית דין. זה כמו: לפנינו, הדיינים, אירע כך וכך. זה אינו כמו... הרמב"ם כתב חצי, עד כאן בערך, בלשון הקודש, ואחר כך זה עובר לארמית, כך זה הולך. מעורב.

כן, אני זוכר שבגט, בתוך הגט, יש משהו באמצע בלשון הקודש; לתפילה הוא לא היה אוהב זאת. ובכן, ממשיך הרמב"ם, שיהיה שונה מתפילה. מכניסים זאת כבר בסידור. כן. טוב, עד כאן הלכות מיאון.

הלכות מחזיר גרושתו (הלכה י"ב - י"ג)

עכשיו נלמד הלכות מחזיר גרושתו. אומר כאן הרמב"ם: ובכן, אומר הרמב"ם, זאת הזכרנו בתחילת הלכות גירושין, המצוה שלא להחזיר גרושתו משנישאת.

המגרש את אשתו, ונתקדשה לאחר, היא קיבלה קידושין משני, מאחר, **אף על פי שלא בעלה,** הבעל השני לא בעל אותה, היא **נאסרה על הראשון,** על הבעל המקורי, המגרש. **ואם החזירה הראשון ובעלה,** אם הבעל הראשון החזירה ובעל אותה, הוא לוקה, **וכופין אותו להוציא, שנאמר לא יוכל בעלה הראשון.** זהו לאו, וכמו בכל לאו אפשר לכופו, **לא יוכל בעלה הראשון לשוב לקחתה אחרי אשר הוטמאה.**

אומר הרמב"ם: מה הדין אם האשה שנעשתה עכשיו מגורשת זינתה **עם אחר כשהיא גרושה,** לא קיבלה קידושין אלא זינתה? אז ההלכה שונה, **הרי זו מותרת לחזור** אל **בעלה** לשעבר, למגרשה — הרמב"ם קורא לו **לבעלה,** מעניין — **שנאמר ויצאה מביתו והלכה והיתה לאיש אחר.**

אומר הרמב"ם: המילה כאן היא המילה "והיתה". מן המילה והיתה לומדים: **הוייתה לאיש אחר,** ההיעשות לאיש אחר, כלומר להיעשות אשתו של איש אחר, וזהו קידושין — חלות ההיעשות לאיש אחר, זו הקידושין — **היא שאוסרת אותה לחזור לו.** העובדה שקיבלה קידושין מאיש שני, היא שגורמת שהמחזיר גרושתו אסור להחזירה. אבל אם רק זינתה עם איש אחר, לא הייתה ההוויה.

איסור אשת איש שזינתה וסוטה

אומר הרמב"ם: **ובכלל לאו זה,** מן הלאו הזה לומדים הלכה גדולה יותר, **שכל אשה שזינתה תחת בעלה,** אשה שעדיין נשואה לבעלה וזינתה, כלומר אשת איש, גם היא **נאסרת על בעלה ולוקה עליה, שנאמר,** כתוב אצל מחזיר גרושתו: **אחרי אשר הוטמאה.** מה אנו רואים מכך? שאם היא טמאה לבעלה, אסור לבעל להיות עמה. **והרי נטמאה,** האשה שנבעלה כשהייתה אשת איש הרי גם היא נטמאה. טומאת איסור אשת איש, וממילא נאסרת.

"נטמאה" — טמאה כלפי מי? טמאה כלפי מי שעמו הייתה צריכה להיות טהורה. כלומר, עם מי מותר לאיש להיות? עם אשתו; היא טמאה עליו. טוב.

ביאור הלימוד מ"אחרי אשר הוטמאה"

[[#2]] לכאורה הדרך שכתובה כאן היא שמאחר שכביכול התורה נותנת טעם "אחרי אשר הוטמאה" — הרי הטעם אינו נחוץ, יכול היה להיכתב סתם לא ישוב בעלה הראשון לקחתה. "אחרי אשר הוטמאה" פירושו שמה שנטמאה לאחר, זה אוסר אותה לחזור אליו.

והתבונן, הרי לכאורה זה קל וחומר. אני מתכוון, התבונן רגע, שזה קל וחומר: אם כאשר התגרשה, והיה גט כשר וקידושין כשרים לשני, נקרא "נטמאה" — מדוע? מפני ששכבה עם איש שני — קל וחומר כשלא התגרשה, שנקראת נטמאה!

לא, זה אינו ממש כך, משום שאצל הבעל השני הבעיה היא הקידושין, לא הבעילה כלל. כך ש"נטמאה" אינו רק דבר טכני של בעילה שכביכול... כן, אבל הוא פשוט מביא שכתוב פסוק אצל אשת איש: **ושכב איש אותה שכבת זרע... והיא נטמאה.** אה, זה כתוב אצל סוטה, טוב מאוד, אה. כך שאנו רואים כבר שאשת איש נקראת נטמאה. ואם נטמאה, רואים שהיא אסורה לבעלה הראשון. אכן. לשון כזה "והרי נטמאה" הוא ייחודי מאוד. טוב, נמשיך.

אונס ושוגג, ואיסור קינוי וסתירה

אומר הרמב"ם: מי אינה נאסרת על בעלה ואין לוקים עליה? **אלא אם כן היתה אשת ישראל שנאנסה.** היחידה שאינה בכלל זה היא אשת ישראל שלא זינתה סתם במזיד, אלא היה זה באונס. והרמב"ם כבר סיפר לנו קודם את הסוד, אותו דבר בשוגג. [[#3]] כן, אשה כזו אינה נאסרת על בעלה.

לפיכך כל אשה שנאסרה על בעלה על ידי קינוי וסתירה, עכשיו אומר הרמב"ם, שבהלכות סוטה נלמד על אשה שנאסרת על בעלה מפני שהבעל חשד בה ונעשתה סתירה. זו אינה טומאה ודאית, אבל אנו תמיד רואים בסוטה חזקה גדולה, או צד גדול, שעשתה את האיסור, ולכן מביאים לה את מנחת הסוטה שתברר זאת. כן, אנו כבר רואים זאת כ... **אם בעל אותה,** אם הבעל, הבעל שעשה את הקינוי, הבעל המקורי, ממשיך לדור עמה, **מכין אותו מכת מרדות.** מדרבנן היא נאסרת גם על ידי קינוי וסתירה. קינוי וסתירה אינו כמו ביאה גמורה או ביאה ודאית שעושה זאת לדאורייתא ולוקים עליה, אבל כן, זה עושה זאת לספק רציני. **אם בעל אותה מכין אותו מכת מרדות.**

הוא מביא שהרי"ף אומר: מפני שזה נעשה כמו ספקא דאורייתא — איננו יודעים אם קינוי וסתירה הוא כמו... — וספקא דאורייתא הוא מדרבנן. כך אומר זאת הרי"ף, מה שהרמב"ם פוסק.

והחזירה אחר שגירשה, אם הבעל לא שמע למצוה של קינוי וסתירה... הוא מתייחס לקינוי וסתירה, לא? אה לא, סליחה. **והחזירה אחר שגירשה,** כן, זה על מחזיר גרושתו. מחזיר גרושתו שעבר — **יוציא בגט,** משום שקידושין תופסים, זהו רק לאו. זה אינו כמו כריתות, שבהן קידושין אינם תופסים, ולכן הוא צריך גט מן השידוך החדש.

מחזיר גרושתו אצל חרש (הלכה י"ד)

ממשיך הרמב"ם: **חרש שגירש ברמיזה,** כבר למדנו על חרשת. חרש, איש שהוא חרש, שגירש — כיצד הוא יכול? ברמזים, הוא יכול לעשות רמזים. **כמו שביארנו,** כן. נכון. ואשתו **והלכה ונתקדשה** לאחר. למי? למי? או לחרש, ובוודאי אם לפיקח: מאחר שהחרש מן התורה לא יכול היה לקדש, והיו אלה רק קידושין דרבנן, הקידושין השניים תופסים, והיא **אסורה לחזור לבעלה הראשון.** מדרבנן היא אסורה לחזור לבעלה הראשון, **לבעלה החרש,** לבעל המקורי. אם זה **לפיקח,** זה נאסר ממש, משום שהנישואין של הפיקח, הקידושין של הפיקח, נקראים באמת...

אבל הראשונים לא היו נישואין אמיתיים, אלא נישואין דרבנן, כמו ממאנת, מעין רעיון כזה, כן.

[#4] **אבל אשתו של פיקח שנתגרשה והלכה ונישאת לחרש,** אשה שהנישואין הראשונים שלה היו נישואין טובים והיא נתגרשה, **והלכה ונישאת לחרש ונתגרשה, מותרת לחזור לבעלה הפיקח,** משום שהקידושין של החרש אינם קידושין דאורייתא, כך שלא הייתה הוויה, כמו שאמרו "והיתה לאיש אחר" — לא הייתה הוויה, זה היה רק מעשה מדומה, זה היה דרבנן, אמרו שאפשר, וזה נקרא מה שזה לא יהיה, איני רוצה להיכנס למה שאמרו חז"ל. אין אלה נקראים נישואין אמיתיים, וממילא **מותרת לחזור לבעלה הפיקח.**

היחסיות בין דרגות הקידושין

הלאה. אם שניהם באותה דרגה — זה מה שכתוב — אם שני הנישואין באותה דרגה, אז היא נשארת אסורה. חרש אחד עם חרש אחר, לא הכל הפקר. החרש הראשון נשא והחרש השני נשא, שניהם באותה דרגה, וכל שכן אם השני בדרגה גבוהה יותר. אבל אם הראשונים היו נישואין אמיתיים, והשניים היו מדומים, אז יש הבדל בין הדרגות, וממילא מותרת לחזור לבעלה. כן, לא, הוא אומר זאת לגבי מחזיר גרושתו, טוב, כן.

אתה מבין מה שאמרתי? זהו מצב של יחסיות, משום שגם לראשון לא היו קידושין אמיתיים, אבל מאחר ששניהם אותו דבר, זה כמו תרי דרבנן, אני חושב שכך כתוב. לא, הראשון — אסורה לחזור לבעלה החרש לא משום שנתן לה גט; אסורה לחזור לבעלה החרש משום שעכשיו נתקדשה בקידושין טובים יותר או באותה דרגה. אותה דרגה. אותה דרגה או טובה יותר, בשני המקרים, כן. טובה יותר אני מבין, אבל אפילו אותה דרגה — אבל אפילו אותה דרגה. לא. ובכן, אומר הרמב"ם כך:

דיני ממאנת לגבי קרובות, כהונה ומחזיר גרושתו (הלכה ט"ו - ט"ז)

[#5] **הממאנת,** חוזרים להלכה נוספת בממאנת. אומר הרמב"ם הלכה כזו לגבי קרובות. מחזיר גרושתו — כך שבדיוק כפי שדנים במחזיר גרושתו מקידושין וגירושין רגילים אמיתיים, הרי רק עם גט של גירושין דרבנן... מחזיר גרושתו מנישואין דרבנן. הוא מדבר על ממאנת, מה ההלכה לגבי מחזיר גרושתו, הא? יותר ממחזיר גרושתו.

אומר הרמב"ם: **הממאנת באיש** — עוד הלכות בעניין ממאנת. **הממאנת באיש** אינה מגורשת. אל תחשוב שמיאון הוא מין, מי יודע מה, גירושין דרבנן כאלה שהיא נקראת מגורשת. ממילא **ודינה עם בעלה שמיאנה בו** הוא **כדינה עם מי שלא קידשה מעולם.** אין דין כזה, למשל אם הבעל רוצה עכשיו, כשהיא כבר גדולה, הוא יכול לקדשה, וכן הלאה. נדבר על כך, אבל היא אינה נקראת כמגורשת ממנו.

ממילא, **היא מותרת בקרוביו והוא מותר בקרובותיה,** שלא כמו בגירושין רגילים, שבהם קרובות מסוימות נשארות לעולם; פעם שהייתה אם, אחות אשתו וכדומה — זה נשאר. אבל כאן לא היה כלום. לא הייתה קירבה. **ולא פסלה מן הכהונה.** היא לא נעשתה כלתו או משהו, כן. **ואם נישאת לאחר,** אם האשה נישאה אחר כך לאיש אחר, **וגירשה האחר או מת או מיאנה בו,** אין זה נקרא מחזיר גרושתו, **מותרת לחזור לראשון.**

ולא עוד, אומר הרמב"ם, **אלא אפילו גירשה הראשון והחזירה,** הבעל הראשון היה צריך לעשות מיאון בקטנה, אבל במקום מיאון הוא עשה גט, הוא נתן לה גט. **והחזירה,** והוא החזיר אותה שוב כשהיא קטנה, והפעם היא עשתה מיאון. והיא הלכה אחר כך, **ונישאת לאחר אחר שמיאנה בו, וגירשה האחר,** היא קיבלה גט בפעם השנייה. עדיין כשהיא קטנה, **מותרת לחזור לראשון,** כי אפילו כשעושים גט, זה לא נקרא גט. **שכל היוצאה במיאון...** מה שהיה קודם לכן גט, **אף על פי שקדמו גט, שכל היוצאה במיאון,** כל אחת שיוצאת במיאון, או שיכולה לצאת במיאון, **אף על פי שקדמו גט,** אפילו אם עשו גט, אפילו אם לפני המיאון היה גט, **הרי זו כמי שלא נתגרשה ממנו בגט, ומותרת לחזור לו.**

או גט כשר, גט אמיתי. גט אמיתי? הרי זה היה גט אמיתי על נישואין תקפים. כן, אתה יכול לומר איך לא.

מיאון כשהיה גט קודם לכן, וגט בקטנה

ר' יצחק: כן, אפילו אם זה כן נקרא גט, היה לפני כן גט, **אף על פי שקדמו גט. שכל היוצאה במיאון,** כל אחת שיוצאת במיאון, או שיכולה לצאת במיאון, **אף על פי שקדמו גט,** אפילו אם עשו גט, אפילו אם לפני המיאון היה גט, **הרי זו כמי שלא נתגרשה ממנו בגט ומותרת לחזור לו.**

תגיד, פעם אחת היו לו נישואין כשרים או גט כשר ואמיתי? גט אמיתי, אבל זה היה גט אמיתי על נישואין תקפים. אינני יודע. כן, אתה יכול לומר איך לא. ה"גירשה הראשון" הזה לא גירש. נתן גט, במקום מיאון הוא נתן גט. אבל היא עדיין אשה ממאנת. הוא שיחק, הוא נתן את הפתק הלא נכון, אבל זה נעשה מיאון. לא, הוא נתן גט אמיתי. גט פועל, גט פועל בלי זה.

בסדר, ייתכן שגט פועל, אבל זה לא גט. זה מיאון. זה לא הופך את זה עכשיו לנישואין מדאורייתא. זה עדיין רק נישואין דרבנן, אז.

רגע, הרמב"ם לא אומר את הסברא שלך. הרמב"ם אומר דבר אחר, שיוצאה במיאון, אפילו אם היה לפני כן גט, גם הגט מתבטל. שמע רק, זה הרי אומר שבעצם אם היא ממאנת, הפירוש הוא שהיא מיאנה גם בנישואין הראשונים. על כל פנים, אתה מבין? אם זה היה נשאר, אני רק רוצה לומר שהסיבה שזה כך איננה משום שהגט לא עושה כלום. הגט כן, אם היה רק גט, ולא היה אחר כך מיאון, היא כן הייתה נקראת גרושה שאסור להחזירה. אלא מכיוון שאחר כך היה שוב מיאון, אומר הוא, נמצא שהמיאון חל גם על הנישואין הראשונים, הוא מעולם לא היה צריך גט. אהה. אבל אם זה היה נשאר בגט, הייתה נשארת בעיה.

ראה מה שהרמב"ם אומר בפירוש: כן, תסתכל בהלכה הבאה: **אבל המגרש את הקטנה בגט ונישאת לאחר ומיאנה באחר,** אם הוא עשה רק גט, לא היה "קדמו מיאון". כן, היא **אסורה לחזור**

לראשון מפני שיצאת ממנו בגט, ומן האחרון במיאון. אפילו שהשני לא היה גט, והגירושין מהשני הם רק במיאון, מה שלא יהיה, מיאנה בשני, אבל הראשון כן נתן גט. אף שלא היה צריך לתת גט, אני מסכים, אבל נתן גט, אסור לה לצאת. מדוע? איזו מין גזירה, משום שראו מישהי יוצאת בגט? יחשבו?

ואין צריך לומר אם גירשה האחרון או מת. זה בוודאי לא משום שהיה גט, זה רק בגלל השטר. מוכרח להיות איזה איסור נפרד. **וכן אסורה לאבי הראשון ולבנו ולאחיו כשאר הגרושות.** הפירוש כך: אם היה גט, אפילו להלכה זה לא היו קידושין טובים, אבל מה שנתנו גט נותן חומרות מסוימות של גט, לכאורה מדרבנן, ויהיה אסור להחזיר גרושתו, והיא כן תישאר אסורה לקרובים, **אף על פי שיצאת מן האחרון במיאון,** אפילו אם אחר כך היה מיאון. שוין.

הלכה י"ז: הממאנת ביבם

אומר הרמב"ם הלאה: **הממאנת ביבם,** מה קורה כשאחת נפלה, היא קטנה שבעלה מת בלי ילדים, כמובן, והיא מקבלת עכשיו יבם, הייתה לה זיקה ליבם, ועכשיו היא עושה מיאון ביבם, היא **אסורה לאביו,** היא כן אסורה לאביהם של שני האחים. מדוע? **מפני שנראית ככלתו בעת שמת בנו.** כי כשהאח מת, היא נראתה ככלתו.

מדוע כאן יש יותר? כי זה עבר לבא אחריו, זה נראה כאילו היא רוצה להמשיך הלאה, כן. כן, אף שהיא מיאנה ובעצם מיאון לא משאיר כלום, מדוע כאן היה יותר "נראית" מאשר סתם כך? מדוע כאן היה יותר "נראית" מאשר בדרך כלל? מה היה כאן חדש? זה רק נראה ככלה, זה לא נראה כזכותו. רק לגבי הנושא הזה, מה שנראה כמו זה.

לפיכך אם מיאנה באחד מן היבמין, מותרת לאחיו. אם המיאון לא היה בבעל המקורי הקודם שנפטר, אלא באחד מן היבמין, בו אינני רוצה, נכון. היא מותרת לאחיו, כי היא מעולם לא הייתה כלום, אין לה קורבה, ולכן מותר לה עכשיו כראוי להינשא לאחד מן האחים. שוין.

הלכה י"ח – י"ט: תקנת להמתין תשעים יום (הבחנה) ומאימתי מונים

כן. עכשיו נלמד. טוב מאוד. סיימנו עם המיאון ועם מגרש מחזיר גרושתו. נכון. כן, בסדר. עכשיו נלמד הלכה חדשה, דין דרבנן, מאימתי מותר להינשא אחרי גט?

אומר הרמב"ם: **כל אשה שנתגרשה או שנתאלמנה הרי זו לא תינשא ולא תתארס עד שתמתין תשעים יום.** יש ימי המתנה, צריך להמתין תשעים יום. שלושה חודשים, **חוץ מיום שנתגרשה,** אילו תשעים יום? נוספים, מלבד זה, לא מחשבים את היום עצמו, **חוץ מיום שנתגרשה או שמת בעלה בו,** וגם **וחוץ מיום שנתארסה בו,** כך שצריך לתת טכנית אחד או שניים ותשעים יום, **כדי שיוודע אם היא מעוברת או אינה מעוברת.**

מדוע? מה הטעם? כדי שיתברר, בשלושה חודשים העובר תמיד ניכר, כן, כך הלשון, כלומר כבר אפשר לראות אם אשה מעוברת. מדוע זה חשוב? **להבחין בין זרעו של ראשון לזרעו של אחרון,** צריך להיות אפשר להבחין בין הילדים של הראשון לבין הילדים של השני, אם הילד של הראשון הוא נכד של רבי מרופשיץ, אם יש לו את הזכויות וכדומה, או לכאורה האמת, כדי שלא ייכשלו באחותו ובדברים מסוג זה, זה יכול להביא לבעיות שונות.

אומר הרמב"ם הלאה: ומאיזה יום מונים את התשעים יום? אומר הרמב"ם: **ומיום כתיבת הגט,** לא מאז שהתחילו לדבר על הגט, או מתי שהייתה מסירת הגט, אלא מכתיבת הגט **מונין למגורשת.**

אומר הרמב"ם, עכשיו הוא מסביר: **ואפילו היה על תנאי,** והתנאי התקיים מאוחר יותר, או **שאו שלא הגיע לידה** עד שהביאו את הגט עם שלוחים שנסעו, וזה ארך **אלא לאחר כמה שנים,** האם צריך עדיין להמתין מיום הכתיבה – לא, להפך, **מיום הכתיבה מונין, שהרי אינו מתייחד עמה משכתבו לה.** הרי יש הלכה שאסור להתייחד מכתיבת הגט, כך שאם כבר עברו התשעים יום, אפשר מיד לתת גט, כי מהכתיבה כבר יש תשעים יום.

הפירוש: אילו היינו חוששים מיחוד, הייתה לנו בעיית הבחנה, זה היה מקלקל את ההבחנה, אבל אסור לו להתייחד. אבל הדבר המעניין הוא, כי אמרתי, אנו מניחים שהוא אינו מתייחד, כי היהודים שומעים את השיעור והם יודעים שהרמב"ם לא מתיר, וכן.

הלכה כ': לא פלוג בגזירה, והבחנה בגיורת ומשוחררת

אומר הרמב"ם הלאה: **גזירת חכמים היא שאפילו** – האיסור הוא לכאורה רק אם היא אכן עומדת ללדת ילד שני, צריך לדעת אם הוא מהבעל הראשון או מהבעל השני, אבל **גזירת חכמים היא** שתמיד ישמרו את התשעים יום, **שאפילו אשה שאינה ראויה ללד,** אשה שאינה יכולה ללדת ילדים. למשל היא אילונית או משהו, **ואפילו נתגרשה או נתאלמנה מן האירוסין,** ואין יכול להיות לה ילד מהבעל הקודם, גם היא **צריכה להמתין תשעים יום.**

הגזירה איננה רק כשזה נוגע, אלא זה לא פלוג, עושים את זה תמיד: **אפילו קטנה או זקנה או עקרה או אילונית,** שבגלל זה לכאורה אין לה ילד. או **ואפילו בעלה במדינת הים או חולה או חבוש בבית האסורין,** סיבות מדוע הבעל לא יכול להיות שם. או **ואפילו בתולה מן האירוסין,** שהיא עדיין בתולה, אין יכול להיות לה ילד והיא עדיין מן האירוסין, גם הן **צריכות להמתין תשעים יום.**

אומר הרמב"ם הלאה: **שפחה שנשתחררה וגיורת שנתגיירה,** לך תדע מה היא עשתה לפני שנעשתה יהודייה, מסתמא גם היה לה עסק עם גברים אחרים, הרי יש גם בעיה שכשהיא תיעשה אשה כשרה לא יֵדעו מזרעו של מי זה, של מי הילד, **ממתינין תשעים יום.**

אומר הרמב"ם: **ואפילו גר ואשתו שנתגיירו** יחד, אתה צריך לחשוב שמסתמא כשהיו גויים הם גם היו רק יחד, אבל האם נסמוך על גוי? **מפרישין אותן תשעים יום. כדי להבחין,** קודם היא הייתה שפחה, זה לא הילד שלה, ואחר כך יש לו יחוס וכו', יש

הרבה חילוקים. כן, אומר הרמב"ם: **כדי להבחין בין זרע שנזרע בקדושה לזרע שלא נזרע בקדושה.**

הפירוש הוא שאף שהילד יהיה ילד כשר בכל מקרה. כן, אין חילוק. אבל יש איזו ידיעה, אולי יש דברים מסוימים לגבי מינוי נשיא, כתוב, נו, המעשה של רבי מאיר, לא יכלו למנות אותו לנשיא כי הוא לא מתייחס מ... נזרע שלא בקדושה הוא בעיה לכהן. בסדר.

הלכה כ"א: יפת תואר – שלשים יום לתקנת עצמה ותשעים יום לתקנת הולד

וכן אומר הרמב"ם: **יפת תואר אף על פי,** כן? כן. **וכן** אומר הרמב"ם: **יפת תואר אף על פי שנתנה לה תורה שלשים יום לתקנת עצמה,** בתורה הרי כתוב רק שלושים יום, אבל עם כל זה, מה שכתוב בתורה שצריך להמתין שלושים יום, זה בשבילה עצמה, לתקנת עצמה. נכון. לתקנת עצמה פירושו מדין תורה של רחמנות על היפת תואר או של... כן. זה בשבילה, כאילו שבשבילה זו מידה בין אדם לחבירו, איך נוהגים עם יפת תואר.

אבל מלבד זה צריך ש**צריכה להמתין תשעים יום לתקנת הולד. וה**שלשים **מכלל התשעים,** כי אנחנו הרי יודעים שבשלושים הימים היא הייתה איתו. אל תחשוב שהפסוק ביפת תואר אומר בבירור אחרת מן ההלכה, כי אתה רואה שהתורה נתנה שלושים יום. זה סוג אחר של שלושים יום, אין כאן סתירה. אבל "לתקנת עצמה" של הרמב"ם נשמע כאילו הרמב"ם לומד שם פירוש, שלתקנת עצמה, שיתנו לה זמן. נכון. נכון, זה בגלל הילד, נכון.

הלכה כ"ב – כ"ג: ממאנת, מזנה, אנוסה ומפותה, ונישאת בטעות

שוין, אומר הרמב"ם הלאה: **הממאנת אינה צריכה להמתין תשעים יום,** כן, **לא גזרו אלא בגרושה,** גזירת חכמים היא בגרושה.

וכן המזנה אינה צריכה להמתין, הרי לכאורה ה"להבחין בין זרע" היה צריך להיות, שיֵדעו אם זה מאחד מבעלי הזנות שבאו, אבל **מפני שהיא משמרת עצמה שלא תתעבר,** אשה שמזנה משתדלת שלא להתעבר. **וכן אנוסה ומפותה אינן צריכות להמתין,** גם כן מאותה סיבה, משום שמשמרת עצמה, הן משתדלות אחר כך, היא מהפכת עצמה, הן משתדלות שלא להתעבר.

שוין, אומר הרמב"ם הלאה: **מי שנישאת בטעות,** אשה שנישאה בטעות, אופס, לא שמתי לב שזו חופה ושזו טבעת. הוא יאמר: **ונודע שהיא אסורה לבעלה,** היא לא ידעה שהיא אסורה לבעלה, כמו באחד מן המקרים, בא בעלה, הבעל חזר הביתה. **והוציאוה בית דין מתחתיו,** אמרו תצא מזה ומזה, הדין כך: **אם היתה קטנה שאינה ראויה לילד אינה צריכה להמתין,** מדוע? כי זה דבר שאינו מצוי, **שכל דבר שאינו מצוי ברוב לא גזרו בו.** דבר שקורה מעט. מקרה כזה של נישאת בטעות ונודע הוא דבר נדיר, והיא הרי גם אינה ראויה לילד, שזה רק דין של לא פלוג, כן? נכון.

אבל אם היא כן יכולה ללדת ילד, כן מקפידים. כי אז הרי יש חשש אמיתי. כשזה רק משום לא פלוג,

הלכה כ"ד: החילוק בין חשש הבחנה אמיתי לבין "לא פלוג"

ר' יצחק: מקרה כזה של **נישאת בטעות ונודע** הוא דבר נדיר, והיא הרי גם **אינה ראויה לילד,** שזה רק דין של לא פלוג, כן? נכון. אבל אם היא כן יכולה ללדת ילד, כן מקפידים, כי אז הרי זה חשש אמיתי. כשזה רק משום לא פלוג... כן. לא, אבל נאמר אז, לא, אם זו בעיה מעשית שיוכלו להבחין, היו עושים את זה אפילו גם באינו מצוי, כי אנחנו הרי לא רוצים שיהיה ילד שלא יודעים מי הוריו, זה יכול להביא לבעיות גדולות... שמא...

דין מי שעובר על התשעים יום

אומר הרמב"ם, כן. אם מישהו אינו שומע לתקנת חכמים: **המארס בתוך תשעים יום, מנדין אותו.** מה קורה, **אירס,** הוא חטף, הוא נתן קידושין? כן, תקנת... **וברח,** הוא ברח, **אין מנדין אותו,** כי... אפשר, לא, אפשר לנדות אדם שלא בפניו. אבל משום שזה לא כל כך חשוב, כי כל האיסור הוא הרי משום הבחנה. רואים שבלא פלוג, אין אומרים, לא מתייחסים לזה ברצינות כמו לבעיה עצמה.

כנס בתוך תשעים יום, אם הוא עשה חתונה בתוך התשעים יום, נכון. אבל אם הוא עושה נישואין, **מפרישין אותן עד אחר הזמן, ויעמוד עם אשתו.** לא עשו קנס שהוא צריך להתגרש, אבל אסור לו להיות איתה עד תשעים יום.

הלכה כ"ה: האיסור להינשא למעוברת חבירו ולמיניקת חבירו

[[#2]] אומר הרמב"ם: **וכן גזרו חכמים,** עוד תקנת חכמים חדשה, הפעם לטובת הילד: **וכן גזרו חכמים שלא ישא אדם מעוברת חבירו ומיניקת חבירו.** אם למישהו יש אשה שהיא מעוברת או מיניקה, כלומר היא מצפה לתינוק, או שהיא בדיוק ילדה תינוק והם התגרשו, אסור להינשא מיד אחר כך.

אומר הרמב"ם: **ואף על פי שהזרע ידוע למי הוא.** לא מדברים... אפילו כשיודעים שהיא כבר נמצאת בחודש התשיעי מהקודם, כולם יודעים שזה של הבעל הקודם. מדוע? הרמב"ם אומר את הטעם: **מעוברת שמא יזיק הולד בשעת תשמיש.** אנו חוששים שהוא לא יהיה זהיר מספיק, עדין מספיק עם אשתו, והוא יזיק את הילד בשעת תשמיש, **שאינו מקפיד על בן חבירו.** על אב רגיל סומכים שהוא שומר על אשה מעוברת, על הילד, על הילד העתידי. אבל על סתם גבר זר אנחנו לא סומכים במצב עדין כזה.

ובמיניקת אנחנו גם חוששים, שאב רגיל, אם יחסר יותר חלב, האב יספק. אבל במיניקת אנו חוששים: **שמא יתעכר החלב,** לא יהיה לה חלב טוב, **והוא אינו מקפיד לרפאות החלב בדברים המועיליין לחלב כשתתעבר.** הוא אינו מקפיד לספק לה. אה, שהיא תתעבר כשהיא מיניקה.

היכן אתה מוסיף את המקרה שהיא תתעבר? היכן כתוב מתעבר? **שמא יתעכר, יתעכר החלב!** אה, **כשתתעבר**, אה אומר הוא, חוששים שהיא תיעשה, **כשתתעבר**, את זה חשבתי. וכתוב **כביצה דאמי**. מה? הפירוש כך: אב רגיל מותר לו להיות עם אשתו כשהיא מיניקה. אב רגיל מותר לו להיות עם אשה כשהיא מיניקה. הרי אולי החלב ייחלש? האב יקנה, יביא מיניקות, אבל הוא הרי עדיין הזר שאינו **מקפיד על בן חבירו**.

מה מוזר? הורגים? לא מדברים על הריגה! לא נותנים את אותה תשומת לב! ואתה מסתכל על זה בשווה. הרי היו זמנים שבהם אנשים רעבו, והמעט חלב יכול היה להכריע לחיים או למוות.

הלכה כ"ו: זמן של ארבעה ועשרים חודש וגדר הגזירה

[[#3]] אומר הרמב"ם הלאה: **כמה הוא זמן היניקה?** הוא **ארבעה ועשרים חודש.** כמה זמן נותנים ליניקה? עשרים וארבעה חודשים, **חוץ מיום שנולד בו ומיום שתתארס בו.**

אומר הרמב"ם: **וכשם שאסור לישא כך אסור לארס עד אחר זמן זה.** אל תחשוב שהאיסור הוא רק על נישואין, כי שם הרי יש חשש של ערבוב הזרע. אפילו אירוסין, באירוסין זה כבר רק עשה. **אפילו נתנה בנה למיניקה,** ממילא אין החשש, הרי יש מיניקת מיוחדת שהעמידו, **או שגמלתהו בתוך ארבעה ועשרים חודש,** הוא כבר לא אוכל חלב בתוך ארבעה ועשרים החודש, גם כן **לא תינשא**. החכמים עשו את הגזירה באופן מוחלט.

אבל אם **מת בנה,** היא **מותרת להינשא**. אם הילד מת, רחמנא ליצלן, מותר לה להינשא, לא אומרים שצריך להמתין עשרים וארבעה חודשים, **ואין חוששין שמא תהרגנו.** אילו היה...

הקושי בהלכה למעשה

זו הלכה חמורה מאוד, כי יוצא שאדם מת, ושתי שנים שלמות אסור לאשה להינשא בגלל זה, והיום רוב הנשים אינן מתכוונות כלל להניק. כן, יש הרבה תשובות שמנסות קצת להקל בזה, אבל הלשון נראית חריפה למדי. זה דבר גדול, אי אפשר... כן. יש עוד מעלות למה להמתין עשרים וארבעה חודשים. יש מעלות שונות למה להמתין עשרים וארבעה חודשים. אפשר לדון בזה, אבל בואו נמשיך הלאה.

הלכות כ"ז–כ"ח: הדין כשעבר ונשא או קידש

אומר הרמב"ם: **עבר ונשא מעוברת או מיניקה בתוך זמן,** הוא עבר על תקנת חכמים, הוא כן נשא מעוברת או מיניקה בתוך הזמן, **יוציא בגט,** עליו לתת לה גט. כלומר, אין כאן הפקעת קידושין או משהו כזה, אלא דין דרבנן, **ואפילו היה כהן.** אה, ובזרע לא חששו. העיבור בזרע. נכון, **ואם היה ישראל יחזירנה אחר עשרים וארבעה חודש של מיניקה.**

זה חמור יותר. מדוע זה חמור יותר? כאן אין נידוי, שם היה נידוי, כאן מוציאים, זה חמור הרבה יותר. כנראה מחמירים יותר בגלל הילד, יש כאן עניין של סכנה, ולכן מחמירים יותר.

נשאה וברח, ולאחר זמן בא, אז **ישב עם אשתו ואין בכך כלום.** כאן הוא התחכם על השיטה. אם הוא התחכם על השיטה, שוב. דבר מעניין, שכאן אומרים **יוציא בגט,** וכאן אומרים **ישב... ואין בכך כלום.** למה כאן, אוקיי.

[[#4]] **אירס מעוברת או מיניקה,** אם קידש ועדיין לא נשא, **אין כופין אותו להוציא,** הוא צריך רק לדחות את הנישואין, **ולא יכנוס עד אחר זמן היניקה או עד שימות הולד.** או אם, כוונתו לומר אם, בגלל ההלכה הקודמת, אבל הלשון לא טובה, כן. ו, טוב מאוד.

שיטת הראב"ד וגדר הקנס בכהן

הראב"ד אומר שלא, שבשניהם צריך לנדות עד **שיוציא** בשניהם. הראב"ד אומר באמת... אה, **עד שיגרש** או **עד שיוציא,** כן. לכאורה הוא אינו מסכים לחילוק הזה. אה. יוצא שזה קנס. נראה שמי שעובר על דברי חכמים קונסים אותו שיגרש. אין זה דין אמיתי...

אה, אבל לכהן זה קנס גדול מאוד. כן, זה גם קנס, הוא צריך לתת גט. הרי עכשיו הוא נשוי לגרושה. אוי, היא כבר הייתה גרושה? היא אינה גרושה שם, היא גרושתו, וגרושתו שלו אינה כואבת כל כך. בכל אופן, זה הפשט לכאורה.

סיכום שתי התקנות של ההמתנה

וזו הלכת ההמתנה. כלומר, יוצא שצריך... זה לא, לא, זו הלכה חדשה, יוצא שצריך להמתין גם כשמדובר בגרושה או באלמנה, וגם כשהיא כבר מעוברת או מיניקה. גרושה ואלמנה משום שמא תתעבר. טוב. וזה אפילו כשהיא כבר מעוברת, כלומר, אם ממתינים שלושה חודשים ומגלים שהיא מעוברת, פתאום מתווספים עוד שמונה עשר חודשים לכאורה. אה. כן, הרי זה המשך, בדרך כלל זה המשך של אותה הלכה.

הערה על לשון הרמב"ם "זרע שנזרע בקדושה" (הלכה כ"א)

[[#5]] רק רציתי להראות שהייתה כאן לשון שממנה מצאתי ראיה לדין התורה הידוע שרב חשוב כתב עליו תשובה, שצריך להבחין **בין זרע שנזרע בקדושה לזרע שלא נזרע בקדושה.** אבל הבעיה היא שכשנותנים את השם ראפשין, אי אפשר להשתמש באותה שורה, "זרע קודש", **זרע שנזרע בקדושה.** וצריך כאן להבחין...

לא, אני אומר, כאשר רק נכד רשאי לשאת את שם תורת הרבי כשקובעים שמות, יש עניין של **להבחין בין זרע שנזרע בקדושה,** הוא נכד אמיתי של הרבי הקדוש. הייתה להם חוצפה, אני חושב שיצחק וייס קוראים לו, קוראים לזה "זרע קודש", שם עבור יהודי... "זרע קודש", **זרע שנזרע בקדושה,** כל ישראל. טוב, לא ראפשין. אדרבה, זו ענווה, אנשים חושבים שהוא עניו גדול. "זרע קודש" לא נעשה עבור ראפשין, לא ייתכן ש"זרע קודש" פירושו ראפשין. כאן אנו רואים שכל יהודי הוא זרע קודש. אם הוא יהודי, הוא **זרע שנזרע בקדושה.** זרע קודש כבר אין לו טענות...

אתה מתכוון להההוא? אני סבור שזה לא מתכוון לכך. בכל אופן, זה לא נמצא באוסף. די. עושים דין תורה אחר. היום נוכל לסיים את פרק י"א של הלכות גירושין.

Generated by Shiur Upload Automation